CARMINVM PROVERBIALIVM, TOtius humanæ vitæ ſtatum breuiter deliniantium, necnon vtilem de moribus doctrinam iucundè proponentium,

***

LOCI COMMVNES, IN GRAtiam iuuentutis ſelecti.

Si Chriſtum diſcis, ſatis eſt, ſi cætera neſcis,
Si Chriſtum neſcis, nihil eſt, ſi cætera diſcis.

Impreſſum Londini.

1583.

S. A. I. AD EMPTOREM.

NOn dubito multos lectores hic fore stultos,
Qui sint dicturi, liber hic quod debeat vri:
Quando in eo versus non vllus sit bene tersus,
Ac opus inceptum totum sit prorsus ineptum.
Sunt tamen ipsi illi, qui amant dicteria Grylli,
Et qui Smosmannum cupiunt audire per annum
Turpia dicentem, vel Suarmum spurca loquentem,
Quiq; legunt Pfaffi Calebergi facta, vel affi.
His placet insanus Neidhart, Larin quoque nanus,
Co[illegible] Seufridus bonus est nonas per & idus,
M[illegible]colf laudatur, Eulenspiegelus amatur:
Et quis non legit, quæ frater Rauschius egit?
Tale quid insulsum, fatuo de pectore mulsum,
Semper sic laudant, ut ad omnia pessima plaudant:
Cum tamen autores soleant corrumpere mores
Tales, ac digne possint comburier igne,
Ob res obscœnas, vt dent propter mala pœnas.
Hic liber haud vanas doctrinas, sed bene sanas
Proponit: lustra, non perdes tempora frustra.
Quamuis ad mores meliori carmine flores
Passim venduntur, multumque & vbique leguntur:
Est tamen his chartis iucunda nonnihil artis,
Qua poterit vere ridendo multa doceri,
Proque venenatis salibus, damnoque paratis
Ridiculis, horis tradet præcepta decoris,
Ne facile hac cedant animo, si qui modo credent.
Est breuitas verbis, nec virtus maior in herbis,
Qua tantum vellunt, & morbos in cute pell[illegible]
Non vitium mentis purgant prauum facient[illegible]
Ergo ne calca mox librum stulte Menalca:
Sed mage protector fias illi bone lector.
Haud istuc tendit, qui carmina talia vendit,
Vt nunquam poscas meliora, sed hac modo nos[illegible]
Verum si fari tentabunt, atque iocari,
Hac potius belli capiant discenda puelli,
Quam Veneris spinas tristes, Bacchique ruinas.

LOCO-

LOCORVM HVIVS OPVSCVLI INDEX.

A.

Absurda
Adiaphora
Adulatio
Aemulatio
Aenigmata
Aequinoctio
Afflictio
Aliena
Ambitio
Amicitia
Amor
Animalia
Arcanum
Arrogantia
Ars
Assiduitas
Astrà
Astutia
Asperitia
Audacia
Aula

B

Baptismus
Bella
Beneficentia

C

Caecitas
Calumnia
Campana
Captiuitas
Caritas
Castitas
Causidici
Chriſtus
Cibi
Coactus
Concordia
Confeſſio
Coniectura
Coniugium
Conſcientia
Conſenſus
Conſilium
Conſortium
Conſuetudo
Contemptus
Conuiuium
Cura
Curioſitas
Curſus
Cuſtodia

D.

Damnatio aeterna
Damnum
Debitum
Deformitas
Deus
Diabolus
Diffidentia

Differentiales 53
Discordia 66
Dissimulatio 197
Diuersa studia 67
Diuitiæ 68
Doctrina 14
Dominium 72

E

Ebrietas 74
Ecclesia 78
Ecclesiastici 79
Epicedia 83
Error ibid.
Excellentia 83
Exempla ibid.
Experientia. 84

F

Fama 84
Fames 85
Festinatio 86
Festi dies ibid.
Fides ibid.
Finis 87
Forma 89
Fortuna ibid.
Frugalitas 94
Fuga ibid.
Furtum ibid.
Futura 95

G.

Garrulitas 95
Gaudium 96
Gloria 97
Gratia 97
Gratitudo ibid.

H.

Haeretici 98
Herbæ ibid.
Homo 100
Homicidium 104
Honor 105
Hospes ibid.
Humanitas ibid.
Humilitas. 106

I.

Iactantia 12
Ieiunium 106
Ignauia ibid.
Ignis 108
Ignorantia ibid.
Imperitia 108
Impossibilia 109
Impostura ibid.
Incerta 110
Inconstantia ibid.
Indecora 1
Industria 111
Infamia 26
Ingratitudo 110
Inimicitia 111
Iniuria. ibid.
Iniustitia 112
Insidiæ 113
Inuidia ibid.
Inutilia ibid.
Iocus 114

Ira 114
Indicium extremum 116
Iuramentum 118
Ius ibid.
Iuriſtæ 119
Iuſtitia ibid.
Iuuentus ibid.

L.

Labor 122
Laus 124
Leges ibid.
Libertas 125
Lucrum ibid.
Ludus 126
Lux ibid.

M.

Malitia 164
Malum 127
Maria ibid.
Martyria 128
Medicina ibid.
Medicamenta 129
Media ibid.
Memoria 130
Mendacium. ibid.
Mendicitas 160
Mercatio 130
Meretrix ibid.
Meteora 131
Mimi 132
Minæ ibid.
Miſericordia ibid.
Modus ibid.
Morbi 134
Mors 136
Mores 140
Mulier 141
Multitudo 146
Mundus ibid.
Munera 150
Muſica 151
Mutuum ibid.

N.

Natura 152
Neceſſitas 153
Nihil 154
Nimium 132
Nobilitas 154
Nouitas ibid.
Nox ibid.
Nuntius 155

O.

Obedientia 155
Obſcuritas 154
Occaſio 155
Otium 166
Officium 156
Opera ibid.
Origo 157
Ornatus 207

P.

Pædagogia 158
Parentes ibid.
Patientia 119
Patria ibid.
Paupertas 160

Pax 164
Peccata ibid.
Pecunia 68
Peregrinus 169
Peregrinatio ibid.
Periculum 170
Perseverantia ibid.
Philautia ibid.
Pictura 171
Pietas ibid.
Pœna malefactis 168
Pœnitentia 174
Possibilia ibid.
Potentia 72
Potiones 27
Præpostera 1
Præsentia 174
Precatio 175
Principium 176
Proceres 177
Procrastinatio ibid.
Profusio ibid.
Promissio 178
Proprium ibid.
Prudentia 180
Pudor 182
Pueritia 119

R.

Raritas 182
Requies 183
Risus ibid.
Rusticl ibid.

S.

Sanitas 183
Sapores 189
Satietas ibid.
Scriptura sacra 190
Securitas 191
Senectus 192
Sermo 193
Servitus 195
Similitudo ibid.
Simplicitas 197
Simulatio ibid.
Solertia 180
Solutio 199
Somnium ibid.
Somnus ibid.
Spes 199
Spiritus S. 52
Stultitia 200

T.

Taciturnitas 202
Tarditas 203
Temperantia ibid.
Tempus 204
Tenebræ 154
Terra 206
Testimonium ibid.
Timor ibid.
Trinitas 52

V.

Valetudo 207
Venatio ibid.
Venus ibid.

INDEX.

Veritas	207	*Vita*	210
Vestitus	*ibid.*	*Vita æterna* XXX	117
Vexatio	208	*Vitia*	164
Vicinitas	*ibid.*	*Vnus*	211
Vilitas XXX	41	*Voluntas*	*ibid.*
Vinum XXX	74	*Voluptas*	*ibid.*
Violentia XXX	111	*Votum*	175
Virginitas	27	*Vsus*	213
Virtus XXX	209	*Vulgus*	*ibid.*

FINIS.

INDEX.

¶ CARMINVM PROVERBIALIVM Loci communes.

ABSVRDA, INDECORA, Præpostera.

Agninis lactibus alligare canem.

SI canis ex hilla religatur, mordet in illa.

Aliorum medicus, ipse hulceribus scates.

Conditor es iuris, qui spernere iura videris:
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis.

Item:

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet.
Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.

Annulus aureus in naribus Suis.

Est in persona pudor insipiente corona.

Item:

Nullus inungatur nebulo, plebs vndique fatur.

Currus bouem trahit.

Heu serui regnant, domini famulantur: aselli
Ornantur phaleris, dephalerantur equi.

Encomia canere ante victoriam.

Quando potes subijci, non debes dicere, Vici.

Sidera cœlo addere.

Ad mare declinus omnis currit citò riuus.

Item:

Cui sunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item:

Hic mos est genti, panis præbetur habenti.

Item:

Pernas laudare nullum decet, hoc scio clarè.

Item:

Queis satis est, his plura fiunt, his vndique fertur,
His datur, his emitur: pauper vbique iacet.

Item:

Tu teneas panem, tibi protinus oua dabuntur.

Item:

Vndique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, vtique non nocet vlli.

ADVLATIO. Vide Impostura.

Adulari quæstus nunc est multò uberrimus.

Nil dant mensipetæ, nil portant præter Auete.

Item:

Si vis laudari, si vis charúsque vocari,
Discas adulari: nam tales sunt modò chari.

AENIGMATA.

Annus, Pannus.

Est quiddam sine P. cui seruit noxque diesque;
Cui P. si dederis, facies tunicam tibi ritè.

Aue.

Mitto tibi nauem, prora puppique carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, sustento senem, rego gressus,
Sum terror canibus, habeat me pro duce fessus.

Cassanea.

Arbor inest syluis, quæ scribitur octo figuris:

Fing

Fine tribus demptis, vix vnam in mille videbis.

C.Ó.Q.C.S.T.S.

Sunt oculòs clari qui cernis sydera tanquàm:
Dico grammaticum, versum qui construit istum.

Cornua.

Dimidium sphæræ, sphæram cum principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditor orbis.

Item:

Redde Deo mediam lunam, solem, canis iram.

Cornua.

Res volat in syluis, nigro vestita colore:
Si cor abstuleris, pes tibi Teuro manet.

Gallus Gallinaceus.

Os aperire veta, quæstorum namque moneta
Ipsius est meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generauit filia matrem.

Homo.

Est animal quoddam, quod cunctis est benè notum,
De mane quadrupes, medio bipes, serò tripes.

Miles obliuiscitur.

Stultus les suam mi calcaria viscinur obli.

Mansuetus.

Si caput est, currit: ventrem coniunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & sine ventre bibes.

Pannus.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos quærere.

In densis syluis venor bis quinque catellis.

Quod capio, perdo: quod non capio, mihi seruo.

Salutem.

Mitto tibi Metulas, cancros imitare legendo.

Ter tria dant septem, scil. literas.

Ter tria dant septem, septem sex, sex quoque tres sunt:
Octo dant quatuor, quatuor faciunt tibi septem.
Hæc bene si numeres, facient tibi millia quinque.

Vrina.

Dic mihi, quod flumen soleat conscendere montes?
Hoc mihi si soluas, Oedipus alter eris.

AEQVIVOCATIO. vide Differentiales.

Erroris mater fuit æquiuocatio semper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adest.

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi.

Item:

Quando timor maior, tunc Deus est propior.

Item:

Vidi saluatos, prius anxietate grauatos.

Item:

Vngere vult hominem, quem percussit Deus, omnem.

Deus quos amat, arguit & castigat.

Hic homo torquetur, vt sic patiendo probetur,
Vt mens purgetur, vt præmia plura lucretur,
Ne sublimetur, vt Christo gloria detur,
Et præseruetur, ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt:
Et cum quo certet, mens pia semper habet.

Item:

Qui modò torquetur, nescit quàm magna lucretur:
Cùm furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.

Item:

Item:

Visitat hos homines Christus, quos diligit, omnes.

Tribulatio hominem ad Deum convertit,

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur.

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,
Et dolor & mœror magis inde sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Lædituꝛ Vrbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcar proprium sit, equus tuus, ambulo multum.

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem:
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdauit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Tu caueas dici nimium laudator amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amauit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor grauiùs, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

Item:

Tempore fœlici non cognoscuntur amici:
Sorte patet misera, quæ sit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea quæris.

Item:

Verus amor miserum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore fœlici, multi numerantur amici:
Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi fœlicium.

Cui bene succedit, is amicos sæpe videbit.

Amici peccantes reprehendendi potius, quàm imitandi.

Dilige sic homines, vt eorum crimina vites.

Amicos nouos paras, ne obliuiscaris veterum.

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus,
Credite, temporibus hæc valuêre suis.

Item:

Calles antiquos serues, veteres & amicos.

Item:

Non est antiquus per te damnandus amicus.

Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.

Prudens celabis, quod amicis turpe putabis:
Ne cùlpent plures, quod solus pandere cures.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: si nil
Accipias, & pauca petas, & plurima dones,
Gratus eris populo, te mille sequentur amici.
Si nihilum trades, citò eris priuatus amico:
Plurima si quæres, multam patiere repulsam:
Si multa accipias, populus te dicet auarum.

Nil

Nil cape, pauca petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus noſtris quicunque placere laborat,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ne cuiuis dexteram iniecceris.

Qui conſanguineus, mihi firmior extat amicus,
Stultus cunctorum ſit, quiuis amicus eorum.

Neceſſarius eſt neceſſarius.

Audiui dici, quòd erunt duo ſemper amici.

Item:

Nemo ſibi ſatis eſt, eget omnis amicus amico.

Item:

Non vllus medicus melior quàm fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm nummis plena de quolibet ære crumena.

Item:

Rex eſt mendicus, cui non eſt vllus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quòd amicus debet amico.

Item:

Vſus amicorum bonus hic & vbique locorum.

Via frequenſq́, via eſt, per amici fallere nomen.

Non eſt veridicus ſubridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, vt noſtis, ad cuncta domeſticus hoſtis.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt peiora venenis:
Peruerſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Vulgus amicitias vtilitate probat.

Qui mea plus quærit, falſus amicus erit.

AMOR.

Absentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis,

Amata relinquere durum est.

Est amor ingratus, cum non sit amator amatus,

Item:

Est oculo gratum, speculari semper amatum.

Item:

Heu dolor est, gratis abscedere rebus amatis.

Item:

Illi pœna datur, qui semper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contrà verò augetur.

Cede, venis cedit si fugias, Venus improba lædit:
Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item:

Ipse bene poteris luxus frœnare furorem,
Si fugias: potior potio nulla datur.

Item:

Qua specie Martis venit victoria Parthis,
Hac Venerem fugito, qua fuga sola fugit.

Item:

Vsu crescit amor omnis, decrescit abusu.

Ex aspectu nascitur amor.

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus.

Miser est qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amarus,
Cuius odor sapidus, insipidusque sapor.

Item:

Nescio quid sit amor, nec amo, nec amor, nec amatus:
Sed scio, si quis amat, vritur igne graui.

Item:

Non

Non amor, vt perhibent, Deus est, sed amaror & error:
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amantis!

Item:

Omnis amans, amens: amor est insania: sano
Insanit certò pectore, quisquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namque hic color aptus amanti.

Item:

Pallida furtiuum facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.

Nec modus, & requies, nisi mors, reperitur amoris.

Cedit amor vetus, ab amantis pectore senis.

Item:

Vnam semper amo, cuius non soluor ab hamo.

Scilicet insano nemo in amore videt.

Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamuis fœdatur, cuiuis placet id quod amatur.

Item:

Quatuor ista timor, que, odium, dilectio, census,
Sæpe solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:
Quisquis amat ceruam, ceruam putat esse Mineruam:
Quisquis amat luscam, luscam putat esse venustam.

Item:

Vrit amor cæcus, non est amor arbiter æquus:
Nam deforme pecus iudicat esse decus.

ANIMALIA.

Animalia quædam hominem suis superant proprietatibus.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viuentia.

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & salamandra.
Halec vnda fouet, ignis pascit salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque chameleontem.

Animalium quorundam ætates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat,
Et per tres sepes sit tibi vita canis,
Et per tres canes sit tibi vita caballi,
Et per tres cabalos viuere possit homo,
Et per tres homines asinus bene viuere possit,
Et per tres asinos aucam tu viuere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices viuere coruus habet,
Et per tres coruos viuere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem viuere dicas.

Auca.

Floribus arboreis fulua creatur auis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & grauidatur,
Conceptum reijcit, in aquam cadit, auca creatur,
Fit cibus egregius, nobilibúsque datur.
Hæc auis à coitu stat libera, virgo putatur,
Non nidos, non oua parit, nulli sociatur:
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene disce probando:
Est lingua medicus, dominóque fidelis amicus,
Aedes custodit, fures latrandóque prodit.

Castor.

Quæstio soluatur, Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablatiuos dentes gerit in genitiuos?

Illos

Illos dente ferit, quia sic euadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Vtique vitares, & pelles non adamares.

Insectorum quorundam ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isidorus.

Monachus piscis.

Piscis vbi monachus, seu forma monastica crescit,
Fértque cucullatum per maris alta caput,
Calceus est illi conformis & ampla cuculla,
Tam bene dispósita, qua non foret aptior vlla,
Et quasi vox hominis garrula lingua satis.
Frons, manus & vultus hominum, moderamine sulcus,
Dum facit insultus, rebo árque mouétque tumultus,
Mergere nauiculas sæpius arte parat.

Sus.

Os veteris durum porci, sed non bene purum.
Sus malè pingue sit cum furfure, sed citò crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi seruat amorem,
Amissóque pari, nescit habere parem.

ARCANVM.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus vrget. xx

Item:

Res occultandæ tacitis sunt participandæ. xx

Occultæ musices nullus est vsus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit. xx

Item:

Infœlix qui multa sapit, nesciq́ue docere:
Infœlix qui pauca sapit, spernitque doceri:
Infœlix cuius prodest sapientia nulli.

Tempus

Tempus omnia reuelat.

Nil adeò subtile, dies quin detegat vltrò:
Nil igitur facias, cur puduisse queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat, solis calor omne reuelat.

ARROGANTIA

Iactantia q.

Deus superbis resistit.

Disce supercilium deponere, disce timere
Ante pedes foueam, quisquis sublimè minaris.

Item:

Est verum verbum, Frangit Deus omne superbum.

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur rex ore superbo:
Vah Babylon, Babylon, proprio te robore seruo,
Omnia regna rego, sum Deus orbis ego.
Cumque loquendo sedet, Deus altius intonat æde:
Prorsus ab hac sede, tibi dico superbe, recede,
Vt pecus incede, gramina pronus ede:
Brutus es, in terris fœno vesceris & herbis,
Esto timor populis & pœna futura superbis,
Exemplárque regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos iusta ruina gradus.

Extrà periculum ferox.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nusquam iactares grandes procul ipse molares.

Item:

Sæpe minus faciant homines qui magna minantur.

Felix se erigendo felicitatem amisit.

Dum

Dum petit elatis nimium ſublimia pennis,
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item:

Icare nate bibis? iam iam ſine patre peribis?
Iam tibi dixi bis: Medio tutiſſimus ibis.
Icarij fati memores eſtote beati.

Item:

Si tibi gratia, ſi ſapientia, formáque detur,
Sola ſuperbia deſtruit omnia, ſi comitetur.

Laus propria ſordet.

Ne iactes, quia laus proprio ſordeſcit in ore.

Item:

Qui ſeſe laudat, laudis ſe munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de ſe bona prædicat: & qui
Non habet, vſurpat nomina magna ſibi.

Item:

Seſe vicinos iactans habet vndique prauos.

Item:

Vincat opus verbum, minuit iactantia famam:
Nec ſine re cupias tu nomen habere magiſtri.

Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit quomodo oporteat ſcire.

Doctus ait, ſe ſcire nihil, ſe plurima narrat
Scire ſed indoctus: ſcit prior, iſte putat.

Item:

Futilis omnis homo eſt, perſuaſa turgidus arte:
Scit ſapiens doctus plurima, ſcitque nihil.

Item:

Omnis homo nihil eſt, aliquid qui ſe putat eſſe.
Eſt aliquid, quiſquis ſe putat eſſe nihil.

Quid ſuperbis terra & cinis?

Cum fæx, cum limus, cum res viliſſima ſimus:

Vnde

Vnde ſuperbimus? neſcimus quando perimus.

Item:

Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu?
Cras eris in vili putre cadauer humo.

Item:

Vnde ſuperbit homo, cuius conceptio culpa:
Naſci, pœna: labor, vita: neceſſe, mori?

Superbia vitiũ eſt rebus ſolennè ſecundis.

Cum benè pugnabis, cum cuncta ſubacta putabis,
Quæ magis infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.

Item:

Luxus opum, proles generoſa, ſcientia, forma,
Bis duo ſunt, quibus extollit quis ſe ſine norma.

Item:

Tu nimis extolli per prælia proſpera noli:
Regi namque poli ſunt omnia ſubdita ſoli.

Vino vendibili ſuſpenſa hedera nihil eſt opus.

Non figat ſigna, qui laude facit benè digna.

Item:

Rumiferet de te tua non, ſed vox aliena.

Item:

Verbis non iacta te, ſed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in multis ſupplet.

Ars compenſabit, quod vis tibi parua negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram: loquitur, Dia. vera docet, Rhet. verba colorat.
Muſ. canit, Ar. numerat, Geo. ponderat, Aſt. colit aſtra.

Aurora amica Muſis.

Surgere non ceſſes, cum Phœbus ſurgit ab ortu:
Mane bonis ſtudijs quilibet aptus erit.

Cur neſcire pudens prauè, quàm diſcere, malo?

Non pudor eſt quæri, quæ neſcis, ſiue doceri:

Qui

Qui scit, laudatur: qui nescit, vituperatur.

Doctrina à iuuentute amplectenda.

Artem scruteris, quamuis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, si vis vitare ruinam.

Item:

De studio, socie, redeuntem videro cùm te,
Ecce, quid edisti, non quæram, quidúe bibisti,
Aut quid feciſti? sed quæram, Quid didiciſti?

Item:

Discе bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quisquis amas Musas literulásque puer.
Tempus adhuc veniet post paucos forsitan annos,
Quo lusisse mimus, plus didicisse velis.

Item:

Discere ne cesses, si doctor maximus esses:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Discere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne malè tempus eat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus spernit nemo nisi stultus.

Item:

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Iure potest dici barbarus omnis homo.

Item:

In studio tria damna luo, si non bene disco:
Nummos consumo, modicum scio, tempora perdo.

Item:

Mens, sine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid sine doctrina vita est, nisi fœda latrina?

Item:

Scribere, cantare discas, Latinaque fari:
Si pauper fueris, postea diues eris.

Item:

Si puer hoc sciret, quantum doctrina valeret,
Rarò dormiret: sed nocte dieque studeret.

Item:

Vt ver dat florem, flos fructum, fructus odorem:
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit vrbes,
Arte cadunt turres, arte leuatur onus:
Nam solet ars dominum sæpe iuuare suum.

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo remouere.

Ingenio, non libris insistendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noueris arte:
Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, raroque studere, parumque
Scire, nihil laudis, plus leuitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte,
Tantalus in medijs stat sitibundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,
Nil tenet amissis forsitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo coniuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Disce bonas artes: alit omnis terra peritos:
Vnquam nec fiet, qui benè discit, inops.

Item:

Hic

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magister.

Item:

Musas discе bonas: doctos fouet vndique tellus:
Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet, seipsum docet.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Discere, si quæris, doceas, sic ipse doceris:
Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens sua bona solum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui sequitur, rarò pauper reperitur.

Item:

Plus probo thesaurum docti, quam diuitis aurum.

Item:

Portatur leuiter ars, ergo discе libenter.

Item:

Res valet, ars præstat: sic res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert quærentibus eam.

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit: nam sic sapientia crescit,
Crescit & augetur, si temporis vsus habetur:
Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Vnus dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo sit natus mox Rabbi iurè vocatus.

Item:

Quis puer auditus, vel visus, in arte peritus?

ASSIDVITAS.

Assidua stilla saxum excauat.

Ars centos, vsus promptos, imitatio reddit

Artifices aptos, tria concurrentia ſummos.

Item:

Aſſiduum ſtudijs ſe præbeat ille, Dearum
Aurea qui ſperat tecta ſubire nouem.

Item:

Diſcere, quærere, ſæpè reſoluere ſit tibi cura:
Hæc tria ſunt via qua ſapientia ſit valitura.

Item:

Frangitur ad latices nux, iterando vices.

Item:

Gutta cauat lapidem, non vi, ſed ſæpè cadendo:
Sic homo fit doctus, non vi, ſed ſæpè legendo.

Item:

Lectio lecta ſemel, decies repetita placebit:
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria diſcipulum faciunt ſuperare magiſtrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, ſæpè relecta,
Sic omnes claues tibi dat ſapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, diſce vel ora,
Sic fac vt nulla ſine fructu tranſeat hora:
Sic fit hora breuis, & labor ipſe leuis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpè dat vna dies, quod totus denegat annus.

Succeſſiuè ſit motus.

Arbor per primum quæuis non corruit ictum.

Item:

Eſt arbor dura decies ferienda caſura.

Item:

Gutta pluit, ſic vnda fluit, ſic flumina creſcunt.

Paucis

Pauca scis, si discere vis, sic multa patescunt.

Item:

Post hunc nunc ruit hic pilus, & calvus fit homo sic.

Item:

Qui nescit partes, in vanum tendit ad artes.

Item:

Singula capientur, sic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Astronomia non spernenda.

Astra cave spernas, vitam qui ducis ab astris.
Astra regunt homines, sed regit astra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Duodecim signa cœlestia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraq;, Scorpius, Arcitenes, Capr, Amphora, Pisces.

ASTVTIA.

Astu vincit homo cuncta creata solo.

AVARITIA.

Atticus moriens parvigis manum.

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnam.

Item:

Quamuis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

Auari odiosi sunt omnibus.

Erras, si speres, quòd plus te diliget hæres
Sub terra positum, quàm tu hæ diligis ipsum.

Item:

Luxuriem fugito, simul & vitare memento
Crimen auaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Item:

Nunquam ſtat clarus, nec tutus diues auarus.

Auari timent aſſiduè.

Ad ciſtam domina vadit ſæpiſſimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona ſolus habere.

Item:

Qui binos vna lepores ſectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repentè ſubit.

Diues aut iniquus, aut iniqui hæres.

Cùm moritur diues, concurrunt tres ibi lites:
Dæmon vult animam, conſanguineus quoque gazam,
Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quiſquis ditatur, rapidos miluos imitatur.

Laxi ſacrificant auari.

Sic dat dona ſua, ſicut dat mella geniſta.

Nullus emptor difficilis bonum edit obſonium.

Caſeus eſt carus, ſic dixit præſul auarus,
Non inſcindatur, ſed pro feſto teneatur.

Item:

Non obolus ſolus pingue parabit olus.

Semper auarus eget.

Aeſtimat eſſe parum ſibi, quicquid habet cor auarum.

Item:

Diues es vt Crœſus, ſed viuis pauper vt Irus.

Item:

Diues marceſcit, quanto plus copia creſcit.

Item:

Diues ſemper hiat, pars maior vt ſibi fiat.

Item:

Item:

Non eſt in mundo diues, qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla dari ratione poteſt auari:
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes theſauri nunquam ſatiant cor auari.

Item:

Omnia des cupido, ſua non perit inde cupido.

Item:

Orco ſiue mari mens æquiparatur auari.

Item:

Perpetuò lignis creſcit creſcentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cùm plenius accumulantur,
Non ſatiant mentem ſemper maiora petentem.

Item:

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygijs nec aqua fruitur, neque pomo:
Sic in diuitijs aret auarus homo.

Item:

Vult oculus nequam priùs impleri ſtomachus quàm.

Tenax requirit prodigum.

Aurum quod ſeruas, & quicquid auarus aceruas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item:

Inijcies fiſco, quicquid non vis dare Chriſto.

Item:

Non ſibi, ſed alijs, aries ſua vellera portat:
Sic aliis cumulat diues auarus opes.

Item:

Prodigus eſt natus, de parco patre creatus.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

Item:

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & eius amori.

AVDACIA.

Audentes fortuna iuuat.

Qui plus exponit, plus lucri sæpe reponit.

Nihil supra vires audendum.

Displicet ille labor, sub cuius pondere labor.

Item:

Est durum clarè, contra flumen natitare.

Item:

Exiguas in se vires alietus habendo,
Exiguas volucres depascit diripiendo.

Item:

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item:

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.

Item:

Non tibi sume iugum, quod vis tua ferre recusat:
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item:

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item:

Si nescis iácere lapidem, demitte iacêre.

Item:

Tu vires metire tuas: si fortis es, aude
Grandia; si fragilis, humeris impone minora.

Item:

Vltra posse viri non vult Deus vlla requiri.

AVLA.

Aulæ summoperè vitandæ.

Retrò

Retrò ſedet ianuam, non inuitatus ad aulam.

Item:

Stabit poſt valuam, non inuitatus ad aulam.
Commoda ſi quæris, ne principibus ſocieris.

Item:

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item:

Regum ſollicita quicunque ſeneſcit in aula,
Aut fuit, aut ſemper poſtulat eſſe miſer.
Exeat aula qui vult eſſe probus.
Non mihi ſit ſeruus, medicus, propheta, ſacerdos.

Item:

Parens virtuti neſcit modò regibus vti.

Item:

Vita palatina dura eſt, animæque ruina.

BAPTISMVS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.
Induimur Chriſto, qui baptizamur in ipſo.

Item:

Inſons eſſe volens, iſto mundare lauacro,
Seu proprio premeris crimine, ſeu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis.
Eſt nulli certum, cui pugna velit dare ſeruum.

Item:

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.
Nulla fides pietáſque viris qui bella ſequuntur.
Non amat hic Ieſum, qui fert ad prælia geſum.
Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.
Quid mihi cum bellis? ſeruit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aſpicere.
Dat pyra, dat poma, qui non habet aurea dona.

Benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes.

Da citò, da gratis, da munera congrua cuique:
Cum dare non poteris munera, verba dabis.

Item:

Dans vt reddatur sibi, iustè decipiatur.

Item:

Gratia nulla datur, si munere munus ematur.

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui citò dat.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Da tua, dum tua sunt: post mortem tunc tua non sunt.

Item:

Dandi tolle moras, dando citò munus honoras:
Munus dedecoras, inueniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: sed data raptim
Munera plus laudis, plúsque fauoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, si citò detur
Sed si tardetur, ingratum munus habetur.

Item:

Plus valet hoc tribuo, quàm tribuenda duo.

Item:

Qui citò dat, bis dat: qui tardat munera, nil dat:
Par erit mutuo, qui dabit absque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quandoque tua, si vis habere mea.

Item:

Item:

Debes parua dare, si vis maiora rogare.

Item:

Fac bene, seruitium quia non perit vndique gratum.

Item:

Officijs gratus sis, vt fias adamatus.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei
Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult alijs, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si des plorando, perdes tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult, facile quit homo succurrere cuique.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CAECITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamuis varijs sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem adhibeas.

Cæcus agens cæcum, facit ipsum sternere secum.

Item;

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foueam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALVM-

CALVMNIA ET INfamia.

A vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum scelera prodi solent.

Est patriota meus, mea scandala dicere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item:

Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Falsum probrum non perueniat vltra aures.

Si decus est morum, ne cures verba malorum.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Non est remedium aduersus sycophantæ morsum.

Affligit tortor, grauis affligítque loquutor.

Item:

Cunctorum multis eget, implens ora farinis.

Item:

Dicitur absente me, quod non me præsidente.

Item:

Lingua citò lædit, sed læsio rarò recedit.

Item:

Os hostis rarò loquitur bona non sibi charo.

Item:

Qui mea post terga dicit mendacia verba,
Vellem vt linguam perderet ipse suam.

Item:

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana numquam denuncio vana,
Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, sabbatha pango,

Excito

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, vno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili amare studet.

Taxatur carè, quod vendetur pretiosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobio crescit.

Carè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casta placent superis.

Despice fœtorem Veneris, sectare pudorem.

Item:

Dilige munditiam super omnia munera primam:
Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quam uri.

Virgo manura, nisi nubat, erit ruinæ.

Nulla reparabilis arte, læsa pudicitia est.

Bis duo notari, quæ non possunt recuperari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, iuuentus.

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitiare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen.

CIBI ET POTIONES.

Non bene prandebit, potu quicunque carebit.
Non omne est salium, temerè quod mittis in aluum:
Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum.

Acetum. vide infrà Cerevisia. Anguilla vide infrà Cerevisia. Animalium viscera.

Egeritur

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo est, citò labitur ipse:
Est melius cerebrum gallinæ quàm reliquorum.

Item:

Ilia porcorum bona sunt, mala sint reliquorum.

Anisum.

Copia dulcoris, anisi sit melioris:
Emendat visum, stomachum confortat anisum.

Aqua.

Potus aquæ sumptus comedenti incommoda præstat,
Hinc friget stomachus, crudus & inde cibus.

Aues.

Nans auis est lentè, verrens torrenda repentè.

Item:

Sunt bona gallina, & capo, turtur, sturna, columba,
Quiscula, phasiades, merulæ, simul orygometra,
Perdix, frigellúsque, otis, tremulúsque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, soluit sine febre butyrum.

Item:

Mitem, nec mirum, dat sensum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior est caro, quæ magis ossibus hæret vbique.

Porcinæ.

Carnes porcinæ cum cepis sunt medicinæ.

Item:

Est caro porcina sine vino peior ouina:
Si tribuis vina, tunc est cibus & medicina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

Sunt

Sunt nutritiuæ multum carnes vitulinæ.

Caseus.

Caseus allatus conuiuis est malè gratus.
Nam sua natura non signat fercula plura.
Item:
Caseus, anguilla, mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.
Item:
Caseus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.
Item:
Caseus est nequam, quia digerit omnia, se quàm.
Item:
Caseus & cepæ veniunt ad prandia sæpè.
Item:
Caseus & panis sunt optima fercula sanis:
Si non sunt sani, tunc hunc non iungito pani.
Item:
Ignari Medici me dicunt esse nocium:
Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.
Expertis reor esse ratum, quia commoditate
Languenti stomacho caseus addit opem.
Caseus ante cibum confert, si defluat aluus:
Si constipetur, terminet ille dapes.
Item:
Non Argus, Largus, non Matthusalem, Madalene,
Non Iob, non Lazarus, caseus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capillis
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.
Item:
De cepis Medici non consentire videntur.
Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus:
Phlegmaticis verò multùm putat esse salubreis.

Non

Non modicum ſanas Aſclepius adſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulchrúmque creare colorem.

Ceraſa.

Si ceraſum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat ſtomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior tóto córpore ſanguis inest.

Cerevisia.

Craſſos humores nutrit ceruiſia, vires
Præſtat, & augmentat carnem, generátque cruorem,
Prouocat vrinam, ventrem quoque mollit, & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus deſiccat acerum,
Frigidat, emacerátque, melanch.dat, ſperma minorat,
Siccos infeſtat neruos, & pinguia ſiccat.

Item:

Non acidum ſapiat ceruiſia, ſit benè clara,
Ex granis ſit cocta bonis ſatis, ac veterata:
De qua potetur, ſtomachus non inde grauetur.

Cibi benè nutrientes.

Nutrit triticum & impinguat, lac, caſeus infans,
Teſticuli, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus guſtu iucundior, oua
Sorbilia, & ficus maturæ, vuæ q; recentes.

Item:

Oua recentia, vina rubentia, pinguia iura,
Cum ſimila pura, naturæ ſunt valitura.

Cibi infirmis noxij.

Perſica, poma, pyra, & lac, caſeus, & caro ſalſa,
Et caro ceruina, & leporina, bouina, caprina,
Atra hæc bile nocent, ſúntque infirmis inimica.

Condimentum.

Saluia, ſal, vinum, piper, allia, petroſelinum,
Ex his fac ſalſam, ne ſit commixtio falſa.

Crocus.

Confortare

Confortare crocum dixerunt exhilarando,
Artus defectos reficitq;, hepar reparatque.

Item.

Crocus assumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, prauum purgatque cruorem.

Fœniculum.

Semen fœniculi pellit spiracula culi.

Fungi.

Vsu fungorum caueas ne decipiaris:
Nam sunt mortiferi, vitiorum suntque datiui.

Halec.

Halec assatum Thuringis est benè gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Lac.

Lac *phthisicôis* sanum caprinum, póstque cameli,
Ac nutritiuum plus omnibus est asininum,
Plus nutritiuum vaccinum sit, quoque ouinum,
Adsit si febris, caput & doleat, fugiendum est.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum: febres fugat atque venenum,
Et purgat stomachum, lumen quoque reddit acutum.

Mespila.

Multiplicant mictum, ventrem dant mespila strictum:
Mespila dura placent, sed mollia sunt meliora.

Muscatum.

Humorem pellit muscatum sæpe comestum,
Alleuat pectus, cor, & præcordia pellit.

Mustum.

Impedit vrinam mustum, soluit citò ventrem:
Hepatis *emphraxin*, splenis generat lapidémque.

Item:

Prouocat vrinam mustum, citò soluit, & inflat.

Nuces.

Nuces.

Post pisces nux sit, post carnes caseus adsit.

Item:

Vnica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.

Ova.

Post ouum molle, bonum haustum tibi tolle:
Post durum bibe bis, sic longo tempore viuis.

Item:

Regula presbyteri iubet hoc pro lege teneri,
Quòd bona sint oua, candida, longa, noua.

Item:

Singula post oua pocula sume noua.

Item:

Si sumas ouum, molle sit atque nouum.

Panis.

Panis non calidus, nec nimis sit inueteratus:
Sed fermentatusq; oculatus, & bene coctus,
Et salsus modicè, & granis validis electus.
Non comedas crustam, cholerā quia gignit adustam.

Item:

Quando deest panis, tunc est cibus omnis inanis.

Persica.

Persica cum musto vobis datur ordine iusto
Sumere, sic est mos nucibus sociando racemos.

Piper.

Quod piper est nigrum, non est dissoluere pigrum,
Phlegmata purgabit, concoctricémque iuuabit:
Leucopiper stomacho prodest, tussíque doloríque
Vtile, præueniet morbum febrísque rigorem.

Pisa.

Pisum laudandum nunc sumpsimus ac reprobandum:
Est inflatiuum cum pellibus atque nocciuum:
Pellibus ablatis, est bona pisa satis.

Pisces.

Pisces.

Sint cocti vino pisces cum petroselino.
Si pisces molles sunt, magno corpore tolles:
Si pisces duri, parui sunt plus valituri.

Porrum.

Reddit fœcundas mansum persæpe puellas,
Manantémque potes naris retinere cruorem,
Vngas si nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida sunt, laxant, multùm prosunt tibi pruna.

Pulmentum.

Esto pulmentum, quia non est læsio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux est medicina veneno.

Item:

Aegrotare potes, nisi vinum post pyra potes.

Item:

Cruda grauant stomachum, releuant pyra cocta grauatum.

Item:

Cum coquis, antidotum pyra sunt: sed cruda, venenum.

Item:

Dum pyra manducas, pro consuetudine ducas,
Vt citius potes, quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra nostra pyrus, sine vino sunt pyra virus:
Si pyra sunt virus, sit maledicta pyrus.

Item:

Post pyra da potum, post pomum vade cacatum.

Rapæ.

Rapa iuuat stomachum, nouit producere ventum,
Prouocat vrinam, præstátque in dente ruinam:
Si malè cocta datur, tibi torsio sic generatur.

Sal.

Deficcat humidum ſal, non ſapidúmque ſaporat,
Subtilat groſſum, fœtorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè inſipidúmque ſaporat,
Non ſapit eſca probè, quæ datur abſque ſale.

Item:

Vrunt res ſalſæ viſum, ſeménque minorant,
Et generant ſcabiem, prurium, ſiue vigorem.

Serum.

Incidítque, lauat, penetrat, mundat quoque ſerum.

Sinapi.

Eſt modicum granum, ſiccum calidúmque ſinapi,
Dat lachrymas, purgátque caput, tollítque venenum.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat purum vinum tibi cómmoda plurima: primùm
Confortat cerebrum, ſtomachum reddit tibi lætum,
Fumos euacuat, & viſcera plena relaxat,
Acuit ingenium, viſum nutrit, leuat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robuſtam.

Item:

Dum ſaltant atomi, patet excellentia vini.

Item:

Gignit & humores melius vinum méliores:
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formoſa, & fragrantia, frigida, friſca.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,

Venter

Venter stipatur, vox limpida turbificatur.

Item:

Vinum lymphatum dulcescit, lædere nescit.

Item:

Vinum Rhenense decus est & gloria mensæ.

Item:

Vinum sit clarúmque, vetus, subtile, maturum,
Ac benè dilutum, saliens, moderamine sumptum.

Item:

Vina probantur odore, sapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Visum: quod minus est implet, minuit quod abundat.

Vuæ. vide suprà Persica.

Vuæ passæ.

Passula non spleni, tussi valet, est bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitiæ vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Mutua defensio tuissima.

Palmæ quando lauant mutuò, se mutuò mundant.

Item:

Vtraque mundatur, dum palma palma lauatur.

Paruis diues concordia rebus.

Si concordemus, satis omnibus est quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confessio, nec referanda.

Qui peccatum fatetur, est innocens.

Crimina ne celes, magna est medicina fateri.

CONIECTVRA.

Nidus testatur, ibi qualis auis dominatur.

De fructu arbor cognoscitur.

Affectus mentis operum patet experimentis.

Item:

Arbor vt ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item:

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoscitur auis.

Nequam per verba, per odorem nòscitur herba.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ.

Curuum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item:

Vrit maturè, quæ vult vrtica manere.

Vultus proditor animi.

Calliò virtutes variæ sunt atque salutes.
Est sapiens, hilaris, plùs verax & liberalis.

Item:

Cautus homo cauit, quotquot natura notauit.

Item:

Cernitur in caliga, cruris, quo fractio facta.

Item:

Cernitur in facie omnis secreta voluntas.

Item:

Distortum vultum sequitur distortio morum.

Item:

Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Item:

Hirsutus fallax, irascens, prodigus, audax.

Item:

In rusa pelle, vix est animus sine felle.

Item:

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla bonispes.

Item:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item

Item:

Noſcitur ad naſum mulier que vendit omaſum.

Item:

Per rubram barbam, debes cognoſcere nequam.
Multi non rubram, ſed habent cum crimine nigram.

Item:

Rarò breues humiles vidi, longos ſapientes,
Albos audaces, rufóque colore fideles.

Item:

Si non vis falli, fugias conſortia calui.

Item:

Si quæras ſocium, nunquam iungas tibi luſcum:
Rarò namque vident lumina luſca fidem.

Item:

Vultu ſæpe taceris ſigna loquentis habet.

Item:

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conſcientia mille teſtes.

Scandala me verè calidum rubrúmque dedêre.

Item:

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus aheneus eſto, nil conſcire ſibi.

Qui ſibi nil conſcit, ſecura mente quieſcit.

Nihil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius.

Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.

Item:

Degeneres trepidant animi, peiorá que verſant.

Item:

Heu miſerum, quid agam? porto ſub pectore plagam,
Tanquam ſi portem ſub eodem pectore mortem.

CONSENSVS.

Faciens & conſentiens eidem pœnæ obnoxij.

Pœnam consimilem clauus fert atque foramen.

Item:

Si quis delinquit, vt Paulus Apostolus inquit,
Qui consentit ei, sit reus ipse rei.

CONSILIVM.

Consilium post facta inutile.

Non ad præteritum consul valet, imò futurum.

Consilium senile iuuenili præflat.

Vtere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consilium capit.

Si breue consilium, dicitur esse bonum.

Multi pacifici sint tibi, & consiliarius vnus de mille.

Auxilio multi sint, consilio tibi pauci.

Res sacra consultor.

Consilio factum, non pœnitet esse peractum.

Item:

Vtere consilijs, vt sæpius inde iuueris.

CONSORTIVM.

Claudi vicinus subclaudicare discet.

Ad mala facta malus socius socium trahit: & fit
Fit malus & nequam, qui fuit antè bonus.

Item:

Dum spectant oculi læsos, lædunt tur & ipsi.

Item:

Elige sanctorum consortia, non reproborum:
Qui conuersatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris, qualem socium tibi quæris.

Item:

Illos deuita, quos infamat mala vita.

Item:

Per prauum socium, vir venit in vitium.

Item:

Qui

Qui intra claudos habitat, subclaudicat idem:
Admixtúsque malis, dicitur esse malus.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:
Peruersus socius, mala fœmina, falsus amicus.

Item:

Si sanctos sequeris, sanctus sic efficieris:
Sed peruerteris, si peruersis socieris.

Item:

Sordibus implicitos prauósque, cauebis amicos:
Elige consortem, qui sanctam det tibi sortem.

Item:

Surgit origo mali, de turpi sæpe sodali.
Paulum fermenti totam fermentat massam.
Hoc scio pro certo, quando cum sterçore certo,
Vinco seu vincor, semper ego maculor.

Item:

Læditur à stimulo, quicunque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat pix calefacta.

Item:

Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum cirò corrumpit sibi iunctum.

Item:

Vnica praua pecus, inficit omne pecus.
Simile simili gaudet.
Cognitus in parte, fit per socium vir apertè.

Item:

Noscitur ex comite, qui non cognoscitur ex se.
Societas leonina. vide Dominum.
Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,
Non bene ludunt: quia seria sæpe sequuntur.

Item:

Non bonus est socius, qui comedit omnia solus.

CONSVETVDO.

Ab assuetis non fit passio.

Læditur in clune vir raro solens equitare.

Item:

Natis scintilla fabrorum non nocet vlla.

Difficile est assueta deserere.

Cattus de caseo tardè depellitur eso.

Item:

Consuetudo potens natura fortior ipsa est.

Item:

Fallere qui didicit, fallere semper amat.

Item:

Ire catenatus nescit canis inueteratus.

Item:

Qui pedit, dum vult pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Item:

Quod puer assuescit, leuiter dimittere nescit.

Lex est & regio.

Fœmina casta, securis acuta, cliensque fidelis,
Hæc tria Parrhisijs nunaqum vel raro videbis.

Item:

Garrulus est Sueuus, malus hæreticúsque Hispanus,
Bauarus incæstat, Francus per numina iurat,
Omnis hypocrisat Misnensis, Saxóque potat,
Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani possunt cunctos tolerare labores:
O vtinam possent sic tolerare sitim.

Item:

Halec

Halec assatum Thuringia est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item:

Parrhisius locus egregius, mala gens, bona villa:
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item:

Si fueris Romæ, Romano viuito more:
Si fueris alibi, viuito sicut ibi.

Item:

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes
Est fas & pietas, dum longa superuenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.

Item:

Te seruare decet mores, illámque loquelam,
Eius telluris, incola cuius eris.

Item:

Vita, genus, linguæ variæ, variant regiones:
Vna nequit cunctus regula distinguere mores.

Item:

Vuestphalicus vir catholicus, nullius amicus,
Dum tibi dicit Aue, sicut ab hoste caue.

CONTEMPTVS ET VILITAS.

Etiam capillus vnus.

Nullus tam prauus saccus, quin sit prece dignus.

Item:

Quamuis sint modica, prosunt tamen omnia lucra.

Ex granis acervus.

Multa iuuant collecta simul: nam plurimus amnem
Riuulus

Riuulus existens gignit, scintilláque flammam.

Item:

Multa simul modica, magnum faciunt cumulata.

Frustrà nihil.

Nil est tam prauum, quod ad vllum non valet vsum.

Item:

Tam malè nil cusum, quod nullum profit ad vsum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur, tunc piscis captus habetur.

Item;

Non panis nullus, sed dimidius valet vllus.

Item:

Plus valet il quàm nil: fit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego noui, plus testa pars valet oui.

Merx vltronea putet.

Dicitur oblatum fore seruitium malè gratum.

Neminem præ te contemnas.

Parua necat morsu spatiosum vipera taurum,
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Item:

Tu qui summa potes, ne despice parua potentem:
Nam prodesse potest, si quis obesse nequit.

Non curat testudo muscas.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Item:

Si te contemnunt homines, & friuola dicunt,
Nil contra risus debes, quàm dicere, Misus.

Qui paruum contemnis, indignus est magno.

Carnibus est dignus, qui bene mandit olus,

Item:

Dignus erit magno, qui parua capit iubilando.

Item:

Item:

Paruum ſeruabis, donec maiora parabis.

Ruſticanum oratorem ne contempſeris.

Non contemnatur, quiſquis bene conſiliatur.

Item:

Non ſit neglecta ſerui ſententia recta.

Item:

Sæpe etiam ſtultus fuit opportuna locutus:
Et celat nucleum arida teſta bonum.

CONVIVIVM.

Conſecratio menſæ.

In menſa reſidens, & panem non benedicens,
Ille ſedet quaſi ſus, & ſurget ſicut aſellus.
Alma Dei dextra benedicat prandia noſtra.

Item:

Eſcas preſentes benedic Deus & comedentes,
Potum ſeruorum benedic Deus alme tuorum,
Et reliquum munus benedicat trinus & vnus.

Item:

Hic cibus & potus à Chriſto ſit benedictus.

Item:

Nos conuiuantes benedic Deus, & epulantes,
Vt laudem referant, & ſemper te benedicant.

Item:

Per te rex Chriſte, benedictus ſit cibus iſte.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi ſit rex Chriſte creator,
Qui nos pauiſti potu, dapibus ſatiaſti.

Mores menſæ.

Abſint à menſa, detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia ſumatur potus & eſca.

Item:

Abſint offenſæ, cum ſit celebratio menſæ.

Item:

Item:

Baltea laxabis, ad mensam quando meabis,
Ne sedeas mœstè, nec dissoluas inhonestè.

Item:

Dum cibus extat in ore tuo, potare caueto.

Item:

In vasis offare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculósque fluentes.

Item:

Dum conuiuaris, caueas ne multa loquaris.

Item:

Pocula dum sumis, immerge labra modestè:
Qui propè fert nasum, potum non sumit honestè.

Item:

Qua prandes hora, cultrum malè mittis in ora.

Item:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Item:

Sal primò poni debet, primóque reponi:
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

CVRA.

Cor ne edito.

Animis animum curis procul exime: nutu
Fiunt & veniunt omnia námque Dei.

Item:

Cura facit canos, quamuis homò non habet annos.

Item:

Mox erit antiquus curarum semper amicus.

Item:

Triste cor, ira frequens, mens rarò gaudia voluens,
Hæc tria consumunt corpora sine breui.

CVRIOSI-

CVRIOSITAS.

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex:
Vnum sed melius voluere sæpe librum.

Item:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item:

Qui binos vna lepores sectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

Nihil inanius quàm multa scire.

Hic digitos maculat, qui cuncta foramina tentat.

Nodum in scirpo quærere.

Si cœlum caderet, stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Ad secreta poli, curas extendere noli.

Item:

Scire rudes quærunt, quod docti non docuerunt.

CVRSVS.

Currens lassatur, quò præcurrens agitatur.

CVSTODIA.

Pax ibi seruatur, custodia quo dominatur.

DAMNVM.

Vexatio dat intellectum.

Nescit homo verè, quod habet, nisi cesset habere.

Item:

Quæ pro parte nocent, plurima sæpe docent.

DEBITVM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor huic præstat, qui soluere debita curat.

Item:

Debita solue citò, ne damnum detur amico:
Si citò non soluis, te sponte crimine voluis:
Soluere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item:

Item:

Expectans longè, non vult dimittere quæque.

Item:

Mutua quæ debes, ridendo soluere debes.

DEVS.

Creator per creaturas cognoscendus.

Emicat ex ipsis diuina potentia rebus:
Et leuis est cæspes, qui probet esse Deum.

Item:

Floribus è medijs spirat diuina potestas:
Qua pascente, leuis pabula passer habet.

Item:

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item:

Vel mihi planta suis Numen demonstat ab herbis,
Præsentémque refert vna vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si Deus est, si cuncta tenet, si cuncta creauit,
Nec domibus claudi voluit, neque munus amauit:
Quærit adorari, non sibi dona dari.

Deus vbique est.

Enter, præsenter Deus est, & vbique potenter.

Item:

Omnem habitum mundi totus Deus implet & ambit,
Quem templo cordis mens pia semper habet.

Item:

Stans Deus hîc & ibi, regnat vtrinque sibi.

Dei prædestinatio.

Simpliciter Dominus electos semper amauit,
Odiuit reprobos, nisi quantum sunt opus eius.

Dei prouidentia.

Nulla creatura fuerat, sed cuncta futura:

Omnia

Omnia mente Dei poterant prius illa teneri,
Eius & obſequijs quaſi facta potenter haberi:
Quippe Deo præſens,nunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Deitas,nec habet variari,
Creſcere vel minui,maiórue minórue putari,
Nec magis eſt locuples,plúsue minúsue potens.
Sed Deus antè fuit,quàm res quæ tempora præſtant.
Hinc igitur reſtat,quia temporibus prior extat,
Principium ſine fine Deus,hæc prima deorum,
Eius ad imperium ſæcula ſunt & erunt.

Deo nihil occultum.

Quàm vetus eſt Luna,ſcit cuncta creans Deus vnà.

Dominus dedit,Dominus abſtulit.

Dat Deus,& recipit ſæpè,quod ipſe dedit.

Item:

Deſtruit & rodit ſors omnia,quæ Deus odit.

Ex Deo omnia,& per illum,& in illum.

Auro quid melius? Iaſpis: quid Iaſpide? Virtus:
Quid virtute?Deus: quid Deitate?Nihil.

Item:

Cuncta poteſt facere Deus omnipotens,ſcio verè.

Item:

Eſt ſuper omne Deus,Rex Dominúſque meus.

Item:

Factum factori ſummo præponere noli.

Item:

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Vtque carent numeris fulgentia ſydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta ſigna Dei.

Multa nouis oportet, quibus
Deum fallas.

Fallere mortalem,res eſt tenuiſſima,viſum:
Lumina quis fallet ſemper aperta Dei?

Item:

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne superbum:
Ah miser, hunc qui se fallere posse putat.
Serò Iupiter diphteram inspexit, vide Peccatum.
Scit conniuere Deus, ergo Deum reuerere.
Si Deus nobiscum, quis contra nos?
In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus est, promissa fideliter implet:
Credite, desertos non finit esse suos.
Sine ope diuina nihil valemus.
Absque Deo facta sua qui disponere curat,
Huius amor verè non multo tempore durat.

Item:

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item:

Ex ope cœlesti fit, si quid habetur honesti:
Et venit à superis, vt agas benè vel mediteris.

Item:

Frustrà conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item:

Prouidet & tribuit Deus & labor omnia nobis:
Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item:

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.
Timor Dei initium sapientiæ.
Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
Cur spectante Deo non magis ille rubet?

Item:

In studijs toto Dominum cole pectore Christum,
Is parui merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis, peragendis siue peractis,

Debes

Debet proponi Deus humanæ rationi.

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratrisque salutem
Respice: de fructu viderit ipse Deus.

Vtrò Deus suppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex piscieulis quoque binis,
Manus diuina satiauit millia quinta.

Item:

Nullus censetur pauper nec egenus habetur,
Quin citò ditetur, Deus huic si propitietur.

CHRISTVS.

E templo gentes Christus percussit ementes.
Morbus, signa, cibus, blasphemia, dogma, fuere
Causæ cur Dominum turba secuta fuit.
Prima domus Christi, fuit aluus virginis almæ,
Altera præsæpe, crux tertia, quarta sepulchrum.

Christus est via, veritas & vita.

Est Christus lignum vitæ de virgine nascens,
Nos verbis, nos exemplis, nos nectare pascens.

Item:

Filius ipse Dei spes nostræ progeniei,
Auctor honestatis, fons perpetuæ bonitatis.

Item:

Qui moritur Christo, vult: qui vnus in illo est,
Non moritur: non est mors vbi Christus adest.

Item:

Tu via, vita, salus, Iesu: credamus (Iesu)
Fas, quòd tu nobis sis via, vita, salus.

Item:

Vita labor nostra est: relegas tu Christe laborem:
In te sit noster, vita beata, labor.

Christus exinanitus est propter iustificationem nostram.

Nobis surrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Christe tuus, tua mors, sunt omnia nostra:
Et nostrum est, cœli templa quòd alta subis.

Christus morte sua mortem abolevit.

Aspice serue Dei, sic me posuere Iudæi:
Aspice deuote, quoniam sic pendeo pro te:
Vt viuas, morior: non est dilectio maior:
Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Est pugil fortis, qui frangit vincula mortis.

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera sæua:
Christus enim victor sceptra paterna tenet.

Item:

Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum:
Labe mea morior, sanguine viuo tuo.

Item:

Nil Isaac patitur, aries fit victima Christo:
Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Christe tulisti:
Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi saluamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum,
In quauis hora suscipit absque mora.

Item:

Nemo petit cœlum, nisi per te Christe redemptus:
A te vera salus, non alunde venit.

Item:

Nudus vt in mundum veni, sic nudus abibo:
Vulneribus Christus fit medicina meis.

Item:

Sola

Sola diuina saluandus sum medicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virtus sola Dei nos crimine purgat ab omni.
In Christo omnes thesauri sapientiæ reconditi.
Hoc est nescire, sine Christo plurima scire.

Item:

Quæ pietate caret, non est doctrina putanda:
Et Christum ignorans bellua totus homo est.
Magi ab oriente obtulerunt illi munera.
Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurũ
Qui recipit vos, me recipit.
Charus legatus Christi, si Christus amatus.
Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Christum omnes viuificabuntur.
Adam primus homo damnauit sæcula pomo:
Abstulit ar damnum filius ipse Dei.

Item:

Arbore sub qua dictauit clericus Adam.
Quod primus A- peccauit in arbore qua
Sed postremus A- natus de virgine qua reparauit
Damna prioris A- in arbore qua peccasset
Si non primus A- in arbore qua moreretur
Nõ postremus A- in arbore qua

Verbum caro factum est.

Christus homo, Deus est, idẽ Deus, est homo Christus.
Si Deus est & homo, vult atque potest misereri:
Quod velit, hoc homini confero: posse, Deo.

Item:

Christus verus homo, verus Deus est crucifixus:
Sed caro non Deitas, hostia mortis erat.

Item:

Non pater, aut flatus, sed filius est homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, iurè refecit.

Item.

Sum quod erã, nec erã quod sum, nunc dicor vtrunq;.

SPIRITVS SANCTVS.

Corpus vestrum templum est habitantis in vobis Spiritus Sancti.

Quàm fælix anima est, in qua sibi ponere sedem
Dignatur summi Spiritus ipse Dei!

Item:

Qui nectit fraudes, æstúque libidinis ardet,
Ille nequit templum Flaminis esse sacri.

TRINITAS.

Pater, Filius, & Spiritus Sanctus vnus Deus in tribus personis.

Est Pater, est natus Deus, est & Spiritus almus,
Sol tibi splendorem semper parit atque calorem,
Sol, calor, & splendor sed simul esse solent:
Tres quoque personæ sic sunt Deitate sub vna.

Item:

Nix, glacies, & aqua, tria nomina, res tamen vna:
Sic in personis trinus, Deus est tamen vnus.

Item:

Omnia qui verbo motum spirante creauit,
Omnia nunc patrio seruat amore Deus.

DIABOLVS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipse crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Dæmon lucratur, à quo Deus spoliatur,

Item:

Lucifer ipse Deo similis fieri meditatus,
Mox quasi peccator pro crimine præcipitatus:

Quippe

Quippe Deo simile non erat esse datus.

Satanas transfigurat sui in angelum lucis.

Angelico lucet sæpe colore Satan.

Item:

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum,
Nititur vt longum sibi circumponat amictum.

Item:

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,
Illuc legatos destinat ire suos.

Item:

Præco venit Satanæ, quò non valet ipse venire.

DIFFERENTIALES.

Accuso, incuso.

Incuso dominos, accuso sæpe minores.

Acies, acumen.

Est acies belli, sed acumen sit tibi cultri.

Item:

Est acies oculi, ferri, belliq; caterua.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus, acumen, aris.

Puncta pungit acus, gallinis spargitur acus.

Adeps, arifina, pinguedo.

Intus adeps, aruina foris, pinguedóque quæuis.

Aeger, ægrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus:
Aeger languescit, morbis vitium quia crescit.

Aequor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, esse fretum: mare dicas, cum sit amarum:
Pontus, ponte caret: sed ab æquo, dicitur æquor.

Aequus, æquus.

Miles pungit equum, sed iudex iudicat æquum.

Item:

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur vrbs Alba, vestitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si volat, est volucris: ales, si gesserit alas.

Altercari, litigare.

Litem dant homines, alter cantúrque sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Alvus, venter, vterus.

Venter consumit, vterus parit, egerit aluus.

Amita, auunculus, matertera, patruus.

Sunt patrui, patris fratres: amitæque sorores:
Frater, auunculus est: soror est matertera matris.

Amurca, fex.

Fæx vini tibi sit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Est dubius anceps, volucrem sed decipit auceps.

Anus, senex, senis.

Forma senilis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge, epenthesis, syncope.

Syncopa de medio tollit, quod epenthesis auget:
Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrem: ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx munit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:

Hæc

Hæc amat, hic splendet, hic vrit, & vritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitatur arundo.

Item:

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, crescit arundo.

As.

As obolus, pondus, as est possessio tota.

Asilus, asylum.

Turbat asilus apes, miseris succurrit asylum.

Assensus, consensus.

Assensum verbis, consensum dic fore factis.

Auarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus est, animi vitio retinenda profundens:
Largus, qui sumptus facit ex ratione libenter:
Parcus, qui retinet quicquid non postulat vsus:
Nam retinet cupidè, quod res deposcit, auarus.

Aura.

Aëra, splendorem, ventum simul atque fauorem,
Quatuor hæc aura significare solet.

Basium, osculum, suauium.

Basia coniugibus, sed oscula dantur amicis,
Suauia lasciuis miscentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Militis est bellum, fortis pugilisque duellum,
Pugnáque virorum, sed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui sculpit, cælat: seruans abscondita, celat.

Cæsaries, coma, crinis, juba.

Est coma quadrupedis, colubri iuba siue leonis,
Cæsaries hominis, crinis propriè mulieris.

Calx.

Pars pedis est hic calx, combustus calculus hæc calx.

Camera, thalamus.

Sit thalamus sponsi, cameram dic esse scholaris.

Candeo.

Candida res candet, & ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in astris.

Capistrum, frænum.

De ferro frænum, constat de fune capistrum.

Carbo, pruna.

Dum calet, est pruna: carbo, dum deficit ignis.

Cassis, is: cassis, idis.

Fallit aues cassis, munit caput ænea cassis.

Item:

Hæc cassis, galea: hic cassis, rete vocatur.

Caulis, caula.

Dic caules olera, dicuntur ouilia caulæ.

Cerno, considero.

Corporeis oculis cerno, considero mente.

Cetus, cœtus.

Est piscis cetus, populi collectio cœtus.
Cetus, ti, piscis: cœtus, tus, concio plebis.

Cingula, Cingulum.

Cingula sunt hominum, cingula stringit equum.

Claritas, claritudo.

Claritas splendoris, claritudo nobilitatis.

Claua, clauis, clauus.

Claua ferit, clauis aperit, clauus duo iungit,
Induo te clauo, rege claui, percute claua.

Cochlea.

Dic cochleam, turris scalam, testámque limacis.

Cæno, iento.

Ientamus manè, cænamus vespere facto.

Cœpi, memini, noui, odi.

Bis duo sunt, odi, noui, cœpi, meminíque,
Quæ retinent sensum præsentis præteritique.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes coniungit amor, socios labor vnus,
Missio collegas ad eundem copulat actum,
Ast eadem comites venit via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atque parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longè, sed cominus ad propè spectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit aluo.

Conduco, loco.

Conducit, dantis pretium: locat, accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor sponte, fateor mea facta coactè.

Consulo.

Consulo te, quærens: tibi consulo, consilium dans.

Consultor, consiliū.

Consultor poscit, quid consultus bene noscit.

Consummo, absumo.

Consummare volo mea, sed cōsumere nolo.

Conuentus, conuenticulum.

Est monachorum conuentus vel monacharum,
Sed conuenticulum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum.

Virginis est sertum, clericque corona, poetæ
Laurea, rex gestat diadema vel inuperator.

Coruſco, mico, radio.

Sol radiat, micróque micat, fulgórque coruscat.

Creo, screo.

Iactans spurca screat, res Deus ipse creat.

Cruor, sanguis.

Sanguis alit corpus, cruor est à corpore fusus.

Crux.

Crux est tormentum, crux est mirabile signum.

Cubo cum compositis.

Accumbens dormit, discumbens fercula sumit,
Concumbens violat, procumbens numen adorat,
Occumbens moritur, victus succumbere fertur,
Qui cubat, ille iacet, vigil excubat, incubat ales.

Cubitum, cubatum.

Sanus eo cubitum, malè sanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In syluis cuculum, in claustris quære cucullum.

Decedo, discedo.

Decedit moriens, discedit ab vrbe recedens.

Decoro, decôro.

Quem veneror, decoro: quem pulchrũ reddo, decôro.

Decorus, pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum, peccatum.

Sit tibi delictum, si non facies faciendа:
Sit tibi peccatum, facies si non facienda.

Dij, di.

Scribe dij, lege di, si vis vrbanus haberi.

Diues, fœlix.

Vir diues propriè, cui res succedit abundè:
Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus: sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit, sed viro fœmina nubit.

Edico,

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, fum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisque facetus.

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus sæpe mutatur.

Facultas.

Artes, diuitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto fata, pondo prata,

Falx, fax, fanx.

Falx metit & scindit, fax vrit, faux quoque mandit.

Falx, fax, fax, fanx.

Faux est, fasque licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis, fasces.

Pondera sunt faltis, fasces dicuntur honores.

Fistula.

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, fragro.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fœdus, i: fœdus, eris.

Sordidus est fœdus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, ceps ferri, pexque pilorum.

Item:

Forfice fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis.

Frons

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis sit.

Item:

Frons frontis caput est, frons frondis in arbore crescit.

Fruor, fungor, potior, vescor, vtor.

Diuinis fruimur, mundanis vescimur escis,
Vescimur & potu, fungimur officio,
Vtimur vtilibus, exoptatisque potimur.

Fugio, fugo.

Audacem fugio, sed timidúmque fugo.

Fulgeo, lucere, niteo.

Gemma nitet, sydus fulget, candeláque lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur, furor.

Fur simplex latro est, gemmatum fit cibus apro.

Fur, latro.

Fur latet in furno, latro se fert obuius vltrò.

Item:

Fur non est latro, quia tempore fur rapit atro:
Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea, galea.

Miles habet galeam, sed habet pirata galeam.

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pileus est iuuenum, peregrinantúmque galerus,
Præsulum est mitra, sit nobiliúmque tiara.

Gallus.

Gallus auis, populus, fluuius, Bacchíque sacerdos.

Genero, gigno, pario.

Fœmina sola parit, generat vir, gignit vterque.

Gestio, gesto.

Gestio, dum cupio: gesto, dum pondera porto.

Glans.

Funda iacit glandes, nascuntur in arbore glandes.

Glis,

Glis, gris, glis, glis, glis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia sit Christo, grates referamus amico.

Hospes.

Est qui suscipitur, & qui me suscipit hospes.

Hostia, victima.

Victima pro victis, datur hostia pro superandis.

Humus, solum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram teret vsus aratri,
Estq; solum solidum, tellus se tollit in altum.

Iacto.

Qui iacit, hic iactat: qui laudat se, quoque iactat.

Iam.

Iam præsens, iam præteritum, dic iámque futurum.

Imber, nimbus, pluuia.

Dum pluit, est pluuia: nimbus, dum nubibus hæret:
Dum tactu terram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit intricat, necnon inuoluere signat.

Iudex, sequester.

Dicitur in causis iudex, in lite sequester.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, sed labia sunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo, lac fugo: lacto, lac præbeo nato.

Lar.

Lar casa, lar domus, lar ignis, lárque foramen,
Lar proprium nomen, genitiuus fit tibi Larris.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, librósque
Clericus, æquiuocè singula quisque legit.

Lens, dis: lens, lis.

Lens

Lens animal,lendis: lens pro legumine,lentis.

Item:

Lens lendis capiti,lens lentis conuenit ori.

Item:

Lens mordet per d,mordetur si capiat t.

Lepus,lepor.

In syluis lépórem,in verbis quære lepórem:
Nam lepus est animal,lepor est facundia fandi.

Libens,libo,libum.

Liba libens libo,libando libentius ibo.

Liber,beri: liber,bri.

Liber est Bacchus,vel vir sine compede natus:
Ac liber est codex,vel raptus ab arbore cortex.

Lira,lyra.

Pollice tango lyram,facio cum vomere liram.

Litus,margo,ripa.

Margo tenet fontes,mare litus,ripa fluentes.

Lotium,vrina.

Vrinas hominum,sed lotia dic asinorum.

Luo.

Aere luo pignus,cruce pœnas,luce tenebras.

Lustrum.

Lustra cubile feræ,quinquennia lustra fuere,
Lustrum circuitus spatium,purgatio,sylua.

Luteus.

Vas luteum fragile,toga lutea tegmen herile.

Magister,minister.

A maiore statu nomen traxere magistri,
A minore statu nomen traxere ministri.

Malus.

In rate triste malum,cum frangit nauita malum.

Mamilla,mamma,vber.

Mamillas vir habet,pecus vbera,fœmina mammas.

Mansit,

Manser, nothus, spurius.

Natus adulterio nothus, manser meretrice,
De concubina spurius esse solet.

Mentiri, mugari.

Tunc homo nugatur, cum falsa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, sibi discors cum reperitur.

Merces, merx.

Venduntur merces, operantibus est data merces.

Mola, moles.

Non leuitate molæ, sed aquæ currit rota mole.

Mussо.

Mussat qui dubitat, mussat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, sed mutuor accipiendo.

Nervus.

Neruo torqueris, in cippo quando teneris:
Membráque firmantur neruis, quibus ossa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinques noxa vocatur.

Nunquam, nusquam.

Ad tempus nunquam, sed pertinet ad loca nusquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus est maculatus.

Opis, opes.

Quærit pauper opem, quærit auarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus est sine patre.

Os, oris: os, ossis.

Deuorat os oris, quicquid hiscrauit os ossis.

Pabulum, pascuum.

Pabula sunt hominis, sed pascua dic animalis.

Pabia

Palma.

Palma manus, palma est arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma notat laudem belli, victoria finem.

Palpo.

Palpo manu tractans, & palpo vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantaui: pepigi, dum fœdus iniuit
Dum quid coniunxi, possum benè dicere pegi.

Parens.

Non sum prole parens, non sum nisi pareo parens.

Pareo, pario, paro.

Pareo præceptis, paro mensam, pario prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic esse patentes.

Pater.

Est pater hic cura, pater est alius genitura,
Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies.

Pax adsit viuis, requies æterna sepultis.

Pecus.

Est pecus hoc quod arat, pecus hæc quæ nō iuga por-
Pendeo, pendo. (tat.

Pendeo suspensus, pendo dum subleuo pondus.

Item:

Pendere vult iustus, non vult pendêre malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, sed pignus in e vadiatum.

Plaga.

Vulnera sunt plagæ, regio plaga, sit plaga rete.

Populus.

Populus est arbor, populus collectio plebis.

Posse, potestas.

Da potestatem Domino, sed posse cuiuis.

Proceres, procerus.

Est procerum vere, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, ætatemque puella.

Quia, si, vt.

Scito quòd Vt modus est, Si conditio, Quia causa.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque solis.

Regia, regio.

Est regio, terra: sed regia, mansio regum.

Regulus.

Regulus est serpens, auis, & rex paruulus omnis.

Robur.

Nemo potest longè robur sine robore ferre.

Rusticus, villicus.

Rusticus à rure, quoniam rus est sibi curæ:
Villicus à villa, quia res disponit in illa.

Sal.

Sal doctum reddit, sal condit, sal reprehendit.

Satio, saturo.

Vno me satio, saturant me fercula multa.

Securis, securus.

Non sunt securi, qui dant sua colla securi.

Sepio, vallo.

Vallamus propriè castrum, sepimus ouile.

Sera, serus.

Fur, obstante sera, non furtà facit, nisi sera.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic esse serenum.

Socer, socrus.

Est socer vxoris genitor, socrusque genitrix.

Tela, telum.

Est panni tela, dicuntur spicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, remouet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tondo.

Tondemus barbas vel oues, sed tundimus barbas.

Vadis: vasi, si.

Vas vadis est obses, vas vasis sit tibi capsa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio sine nummis.

Virtus, vis.

Corpus habet vires, animis est insita virtus:
Vis in vtróque viget, vis ratione caret.

Visito, viso.

Visitat infirmum, sed amicus visit amicum.

DISCORDIA.

Odium & rixa.

Est longum bellum non non, est est q; duellum.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Chari rixantur, per se quoque pacificantur.

Item:

Ira perit subito, quam mouit amicus amico.

Contentiones fugiendæ.

Certamen, lites, rixas & iurgia vites.

Item:

Laudo quod vites, fili charissime, lites.

Item:

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Item:

Lites præteritæ facilè fiunt renouatæ.

Item:

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum æmulatione.

Inter germanos maior substantia lites.

Sæpè

Sæpè mouet, remanent tamen sine turbine mites.

Item:

Semper detuites cum charo quærere lites.

De asini umbra rixari.

Pro modico, chari, nolite cani similari.

Item:

Quisquis rixatur modico, vilis reputatur.

Discordia dilabuntur res maxime.

Gaudent prædones, dum discordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis, dum spargimus ipsum.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Laudantur vetera plus debita, quàm vetus ira.

Item:

Nil odio peius, fugit omne bonum locus eius.

Item:

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,
Sæpè solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Qui fratres odit, est homicida, suos.

DIVERSA STVDIA.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non credo quòd modò viuat.

Item:

Multum deliro, si cuique placere requiro:
Cuncta qui potuit, hac sine dote fuit.

Non omnia possumus omnes.

Apteur reliquo, qui non est aptus in vno.

Item:

Consilio pollet, cui vim natura negauit:
Ingenio redimit corpora parua suleta.

Item:

Diuersis diuersa valent medicamina morbis,

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus.

Item:

Præualet in lingua, qui non est fortis in armis.

Item:

Qui seruit rastro, seruire nequit benè castro.

Item:

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Velle suum cuiq; est, nec voto viribus vti.

Aeger & athleta sunt dispare sæpè diæta.

Item:

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos,
Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis,
Nauta freus, pugiles marte, poëta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanáque vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus otia, cultor agellum.

Item:

Mille docent hominem, prope callem qui struit ædem.

Item:

Non vno doctrina modo se mentibus infert:
His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium speciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem,
Bos ad præsepe conatur currere sæpè.

DIVITIAE ET PECUNIA.

Antiqua æris possessio nobilitas, vide Nobilitas.

Beatus dives qui non sparauit in pecunia.

Est dives verè, qui non ex gliscit habere.

Item.

O diues, diues, non omni tempore viues,
Fac bene dum viuis, post mortem viuere si vis.

Item.

Quis verè locuples? qui fœnulantur opes.

Diuitiæ autoritatem conciliant.

Dum dives loquitur, verbum Salomonis habetur.
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item.

Qui diues est nummis, incedit ille cum summis,
Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potestis Deo seruire & mammonæ.

Diuitis est rarò sanctificata caro.

Item.

Diuitijs uti, res est aduersa fidei.

Item.

Tempus adhuc veniet, quòd dives qui modò gaudet,
Assidue flebit, dum pauper in corde ridebit.

Nulla cælum reparabile gaza.

Quid tunc thesauri, quid census prodent auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & excæcat animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item.

Bursula calcatur, dum grandis bursa paratur.

Item.

Diuitiæ mores mutant non in melliores.

Item.

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item.

Excæcat sensus, diuersi copia census.

Item.

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

Item:

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,
Sæpe solent rectos hominis peruertere sensus.

Item:

Sæpe solent census, hominis peruertere sensus.

Pecunie obediunt omnia.

Bursa referta reos soluit, peccata relaxat:
Quæ non peccatis, cuncta ligat.

Item:

Copia nummorum traluit ad se corda virorum.

Item:

Cum moritur diues, concurrunt vndique ciues,
Aes sonat, vrbs plorat, vir humatur, presbyter orat.

Item:

Dum mea bursa sonat, hospes mihi fercula donat:
Dum mea bursa vacat, hospes tunc ostia monstrat.

Item:

Est nihil & nihilum, nisi certa pecunia, totum.

Item:

In terra summus rex est hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quasi rex super omnia summus.

Item:

Leonem lena non diligit absque crumena.

Item:

Nil bene pauper egit: sed pro ratione tenetur,
Quicquid agat diues, seu bene, siue male.

Item:

Non qualis sis tu, sed quantus, quæritur, es tu?

Item:

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item:

Item:

Nummis in exilio comes optimus est peregino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & sumitis omnia gratis,
Vobis saluete duplicatur atque valete.

Plus est solicitus, magis beatus.

Diuitiæ trepidant, libertas libera res est.

Item:

Dormit nocte parum, possessor diuitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat, quem gaza superflua ditat.

Item:

O quantas curas, ô quanta pericula diues
Sustinet, & falsi portat honoris onus!

Item:

Quid facies diues? nusquam tutus bene viues:
Quò te conuertes, quò cursum, perdite, vertes?
Quò vertes cursum? non tutus es hic neque sursum.
Si miser ascendis cœlos, vel ad infima tendis,
Nusquam tutus eris, sed vbique repertus haberis.

Item:

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Se malè custodit, quem diues copia prodit.

Qui nil cupit, diues est.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere:
Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere:
Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:

Et non paupertas, sed mentis hiatus, egentem.

Item:

Non rerum cumulus, sed sufficientia mentis
Ditat: sufficiant paucula, dives eris.

Item:

Qui non curaret plus quàm natura rogaret,
Dives sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Semper egenus eris, si semper plus tibi quæris:
Cum contentus eris, tunc dives efficieris.

Item:

Summa quies, nil velle supra quàm postulet vsus.

DOMINIVM ET potentia.

Expectans longè, dominus sit solus in orbe.

Iucundum est, imperare.

O quàm dulce foret, hic in mundo dominari,
Si mors non posset dominantibus insidiari!

Item:

Seruus testatur, quòd fœlix qui dominatur.

Ius est in armis.

Scitis, quòd grauius præponderat vndique pondus.

Magistratus bonus, Dei donum est.

Gaudeat illa domus, quando bonus est sibi protmus.

Item:

Impietas, sed non pietas, reges dat egere:
Et pietas, non impietas, dat regna manere.

Maiorem vitato virum. vide Aula.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum mulcet,
Sicut vertebræ sunt in vertigine crebræ.

Item:

Gratia magnanum nescit habere statum.

Item:

Gratia multorum non constans est dominorum.

Item:

Gratia regalis non est res perpetualis.

Item:

Nescit durare fauor herilis, scio èlarè.

Item:

Ridenti domino, nec cœlo crede sereno:
Ex facili causa dominus mutatur & aura.

Persona publica priuatam depone.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:
Nam quæ sæpe licent, poterunt tentata nocere.

Potentum preces mandata.

Est orare ducum, species violenta iubendi:
Et quasi nudato supplicat ense potens.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei sunt, Deo.

Astra Deo nil maius habent, nil Cæsare terræ:
Sic Cæsar terras, vt Deus astra regit.

Item:

Cæsar in hoc mundo, celso Deus æthere regnat:
Cæsaribus fas est ferre Deóque sua.

Item:

Cum Deus in cœlis, Cæsar regat omnia terris,
Censum Cæsaribus soluite, vota Deo.

Item:

Dignus amore Deus, dignus quoq; Cæsar honore est:
Alter enim terras, alter at astra regit.

Item:

Inferiora regit Cæsar, Deus alta gubernat.
Cæsar honore suo dignus, amore Deus.

Item:

Principibus pare, viram sine crimine dege,
Et famulus tristem fer patienter herum.

Item:

Item:

Regna gubernat humi Cæsar, Deus ardua cœli
Sydera: laus illis iusta duobus eat.

Item:

Vota Deo, census debetur Cæsaris aulæ:
Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item:

Vota, preces, laudem: censum, vectigal, honorem:
Mitis redde Deo, principibusque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox,
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item:

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item:

Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item:

Parcere subiectis scit nobilis ira leonis.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.
vide Exempla.

Corrige te citius, si corripis acta tuorum:
Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item:

Quanto maior eris, moderatior esse teneris.

Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum,
Ossaque dant seruis, sine carnibus & sine neruis.

Item:

Cum domino cerasum, res est mala, mandere seruum,
Tollit matura, tibi proiicit omnia dura:
Consumptus illis, cupiet iactare lapillis.

EBRIETAS ET VINVM.

Si nocturna tibi noceat potatio vini,

Hoc

Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

Crapula sanitati plurimum obest.

Damna quot hinc sentis, quot nascuntur mala mentis?
Fit gressus nutans, & visio lumina mutans.

Item:

De plenis cyathis multos perijsse sciatis.

Item:

Nullus homo credit, quòd tantum pectora lædit:
Immodicè potum, sapiet citò toxica totum.

Item:

Sicut sobrietas facit vt sit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ breuiare diætas.

Item:

Strangulat in mensis plures gula, quàm necat ensis.

Item:

Viuere vis lætus, vel sana mente quietus?
Dæmonis vt limum, sic mordax effuge vinum.

Ebrietas, opes & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.
Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

O fili sperne delecta menta tabernæ:
Tali dulcore multi priuantur honore.

Item:

Pisces, perdices, vinum, necnon meretrices,
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Fluit melius post pocula sermo.

Post sumptum vinum loquitur mea lingua Latinum:
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister.

Item:

Post

Post vinum verba, post imbrem nascitur herba.
Post studia scire, post ocia sæpe perire.
Post florem fructus sequitur, post gaudia luctus.

Item:

Qui bona vina bibunt, vates bona carmina scribunt.

Quanto plus biberint, tanto plus sitient Parthi.

Omnibus est notum, quòd valdè diligo potum:
Si possem, vellem pro potu ponere pellem.

Item:

Primò quando biba, cupio plus gutturis imo:
In cordis fundo inhilo, dum bibo secundò:
Per ternum potum iam vinum fit mihi notum,
Me potus lætum quartus facit atque facetum,
Et potus quintus lætam mentem facit intus,
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister,
Potu septeno velut equus sum sine freno,
Potus bis quarus sensus mihi tollit & artus,
In potu nono vini vix sentio quò no,
In potu deno demens sum gutture pleno.

Quod in corde sobrij, id in lingua ebrij.

Ebrietas prodit quod amat cor, siue quod odit.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vino obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Ebrietas frangit, quicquid sapientia tangit.

Item:

Ebrius & saur nunquam bene philosophatur.

Item:

Ebrie, quid faris? viuis, vel morte grauaris?

Quid

Quid facias, nescis: truncus sine mente quiescis.

Item:

Fœcundi calices raro faciunt sapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter, fatóque sepultum:
Flat tibi adhuc parcè de cordis spiritus arce.

Item:

Potatum vinum iacere facit resupinum,
Et vomere vt porcum, qui saginatur ad orcum.

Item:

Quando venit potus, cessat sermo quasi totus.

Item:

Reddunt delirum fœmina, vina, virum.

Item:

Si per vina labes, non vini, sed tua labes.

Item:

Vino mutatur sensus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis.

Mortales lætos vinum facit atque facetos.

Item:

Vinum dat festum, frigus conuertit in æstum,
Lætificat mœstum, miserum quoque reddit honestum.

Item:

Vinum subtile facit in sene cor iuuenile:
Sed vinum vile reddit iuuenile senile.

Item:

Viuat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat vissum, mala passio torqueat illum.

Vinum varie afficit homines.

Ebrius atque fatur his modis ecce vagatur.

Hic

Hic canit, hic plorat, hic est blasphemus, hic orat,
Hic est pacificus, hic est nullius amicus,
Hic saltat lætus, hic est sermone facetus,
Hic loqui nescit, hic cæspitat, ille pigrescit,
Hic est clamosus, hic est verbis vitiosus,
Disputat hic, ille currit per compita villæ,
Nunc seruit Veneri, somno vult ipse teneri,
Nunc vomit, nunc vorat: sic Bacchi turba laborat.

Item:

Bis sex, credatis, species sunt ebrietatis:
Est vilis primus, sapiens est alter opimus,
Ternus grande vorat, quartus sua crimina plorat,
Quintus luxuriat, sextus per omnia jurat,
Septimus attendit, octauus singula vendit,
Nonus nil celat, quod habet sub corde reuelat,
Somnia denus amat, vndenus turpia clamat,
Et cum sit plenus, vomitum facit duodenus.

Vina parant animos Veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus mea, domus orationis vocabitur.

Cum citò templa subis, recolas cur sis homo natus,
Aut lege, vel canta, vel Christo funde precatus.

Item:

Templo sacrato si quis sedet atque moratur,
Ni legat, aut cantet, aut audiat, egrediatur.

In Ecclesia Dei omnia sancta.

Filia pulchra Sion sine ruga, labe carentem
Exprimit Ecclesiam, fidei candore nitentem:
Quam turban hæreses & earum turba rebellis,
Quæ subiecta iacet mundanis sæpè procellis.

Primum quærite regnum Dei.

Non vnctura rotam, nec tardat missa diurna.

Sacra

Sacra celerius absoluenda.

Missa breuis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult vsus habere.

Item.

Missam curtatam, longum farcimen & offam,
In carnis priuio concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat Hamen, respondet clericus Amen.
Dum mare siccatur, dum dæmon ad astra leuatur,
Tunc primo laicus clero sit fidus amicus.
Imber descendit, monachus dum pergere tendit,
Ludere cum talis, non est res spiritualis.
Non canit in templo, nisi quos scit presbyter, amplo.
Non decet vt monachus vadat sine compare solus.
Vt valeas esse monachus, ubi crede necesse,
Rostrum porcinum, dorsumque geras asininum,
Oscq; columbinum, cor equinum, crúsque bouinum.

Taxatio morum Ecclesiæ.

Angarians clerum iacet in finibus mulierum,
Hic fuit electus, non propter ea quia rectus
Ex meritis morum sit: sed quia canonicorum
Donis nummorum subuertit corda suorum:
Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,
Et neque baptisma gratis confert, neque chrisma:
Sed per numisma fidei parat vnique schisma,
Deuorat & potat, neram cum coniuge dotat,
Pro grege non orat, pro vana laude laborat,
Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,
Militis arma gerit: quæ sunt sua, non Dei, querit:
Armiger in castris, non curat quid fit in astris:
Non mulcet flentem, non consolatur egentem,
Non vestit nudum: sed amat cum tessera ludum:
Quæ per eum fiunt, eleemosyna nulla videtur:

Attendéntque

Attendénsque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vita peiores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus.

Item:

Quis Satanæ similis? presbyter haud humilis.

Auaritia.

Cedit papa papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnam.

Item:

Quamuis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum causam funeris audit.

Item:

Clericus in messe, semper vult rusticus esse.

Item:

Curia Romana non quærit ouem sine lana,
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit, quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo,
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Stygius Pluto tentare, quod audet
Effrænis monachus, pleráque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Item:

Roma quid insanis toties, quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma iacent, tu bella domestica tentas,
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes, & paris omne nefas:
Fas & iura negas, homines & numina fallis,
Nec Iouis imperium, nec Phlegetonta times.
Singula texentem conuitia deserit ætas,
Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus.
Viuere qui sanctè cupitis, discedite: Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc surgunt lentè, Miserere canunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas, cum pisces comedit abbas:
Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morem seruant violando decorem,
Quam Christũ passum, piscem quærunt magis assum.

Item:

O monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus vxorem qui ducit, perdit honorem,
Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum priuaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Item:

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perdurte:
Quondam presbyteri poterant vxoribus vti,
Hoc destruxisti, postquam tu papa fuisti.

Item:

Offa, sacerdotum mulier, communia totum.

Imperitia.

Clericus edoctus, semper non est sale coctus.

Item:

Mors est prælatis, dare prebendas bene natis,
Aut benè nummatis, aut eorum sanguine natis.

Lenitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
Non faciunt fructum, nisi sint bene combaculata.

Item:

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item:

Quando languebat, monachus bonus esse volebat,
Sed cum conualuit, manit vt ante fuit.

Simonia.

Crimen auaritiæ, dirumque pestis Simoniæ,
Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item:

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas.
Si bursæ parcas, [illegible]ge Papas & Patriarchas.
Si dederis marcas, & eis impleueris arcas,
Culpa solueris, quacunq; ligatus eris.

Item:

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Item:

Item:

Res nimis iniusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & vbique sepultis,
Vt sint in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud:

Hic iacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud:

Quod sumus, iste fuit: erimus quandoque quod hic est.

Aliud:

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui iacet intus.

Aliud:

Viuens poliebam, faciens quæcunque volebam:
Ex nihilo sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere, quàm male currere.

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

EXCELLENTIA.

Maiori cedendum.

Cedere maiori, non est pudor inferiori.

Item:

Eijcitur magno paruus veniente magistro.

EXEMPLA.

Fælix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura caueri.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis saluari, semper studeas imitari
Vitam iustorum, fugias exempla malorum.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Ludendum licitè, talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem,
Ipséque lege carens populum dat lege carentem.

Item:

Qui pascis plebes, prudenter viuere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautior esse solet.

Item:

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centùm post facta dolenda.

Experientia ad scientiam acquirendam maximè confert.

Consilium verum docet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama, docet experientia cuncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitq́; eundo: igitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item:

Ex minimo crescit, sed non citò fama quiescit.

Item:

Fama repleta malis, velocibus euolat alis:

Fama

Fama boni lentè volat, inuidia retinente.

Item:

Fama volat, transitque modum, quocunque feratur.

Item:

Quòd malè mentitur, audita, loquens reperitur.

Non omnino temerè, quod vulgò dicitur.

Sic dicunt gentes, sequitur mala fama nocentes.

Item:

Signa prius vera, non sunt mendacia mera.

Item:

Tantum clamatur, quod Pascha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optimum condimentum.

Dulcem rem fabas facit esuries tibi crudas.

Item:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse:
Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Item:

Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca,
Qui nunquam didicit, quid foret ipsa fames.

Item:

Ori dulcescit faba frigida, quando famescit.

Molestius interpellator venter.

Est sitis atque fames moderata bonum medicamen:
Cúmque superfluitant, important sæpe grauamen.

Item:

Esuriens venter non vult studere libenter.

Item:

Lendes & pulices plus mordent esurientes.

Item:

Mentiri ventri nullus valet esurienti.

Item:

Multum mordentes muscæ sunt esurientes.

Item:

Pœnalis gladius est magna fames & acutus.

Item:

Quòd lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens dēs.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum manè surgunt pueri sine patre.

Sine Cerere & Bacchofriget Venus.

Luxuriat raro non bene pasta caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vit non ascendat asellum.

Festina lentè.

Differ, habent paruæ commoda magna moræ,

Nimium properans, seriùs absoluit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod citò fit, citò perit.

Quæ subitò veniunt, subitò quandoque recedunt.

Item:

Quod citò lucratur, citò perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Seruant sacratæ semel anno festa capellæ.

Ignauis semper feriæ.

Qui vult seruare sanctorum singula festa,
Non poterit clarè cum Codice scire Digesta.

Memento, vt diem Sabbati sanctifices.

Quod festo netur, nihilari sæpe videtur.

FIDES ET DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eō tu quomodo fides?

Item:

Qui violare fidem solet, & violetur eidem.

Nemini fidas, nisi cum quo modium salis absumpseris.

Ni sit nota fides, ignotō non bene fides.

Item

Item:

Qui leuiter credit, deceptus sæpe recedit.

Nusquam tuta fides.

Heu quàm parua fides reperitur nunc apud ciues!
Iam frater fratrem, iam linquit filia matrem.

Item:

Quisnam pro socio qui velit soluere? nemo.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Visus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Non holocausta Deus, sed corda fidelia quærit:
Hæc qui dona gerit, lege beatus erit.

Item:

Præcipuum donum est, saluanti fidere Christo:
Quem penes hoc vnum est, omnia solus habet.

Item:

Sola fides saluat, sola impetrat: omnia rectè
Publica cum proprijs exequiturque fides.

Probate spiritus, an ex Deo sint.

Omni spiritui tu semper credere noli.

Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.

Ad maiora subit, qui gessit ritè minora:
Grandia nec, paruum qui malè gessit, habet.

Item:

In minimis rebus qui deficit, ille putatur
In magnis nullam velle tenere fidem.

Item:

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè
Solerti studio ligitimáque fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet vnda.

Exitus acta probat.

A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Contentum ſcitur, ſaccus dum poſt aperitur.

Item:

Exitus oſtendit, quò mundi gloria tendit.

Item:

Finis portabit onus, & factum reſerabit.

Item:

Laus in fine ſonat, virtus in fine coronat.

Item:

Non datur extemplò bona poſt primordia merces:
Congrua ſed rectis præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum, niſi ſit citò vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:
Vt ſcriptura ſonat, finis, non pugna, coronat.

Item:

Principium lauda, quod conſequitur bona cauda.

Item:

Quando tumet venter, produntur facta latenter.

Item:

Qua ſuffocatur quiſquam, mala mica paratur.

Item:

Si bonus eſt finis, bona cuncta fuiſſe feruntur:
In rebus miſis ſit bonus, ergo ſtude.

Item:

Si finis bonus eſt, totum laudabile tunc eſt.

Item:

Sub niue quod tegitur, dum nix perit, omne videtur.

Item:

Te modicum facta, quoniam probat exitus acta.

Item:

Totum laudatur, ſi finis laude beatur.

FORMA

FORMA ET DEFORmitas.

Esca sit insipida, quam coxit fœmina pulchra.

Lis est cum forma, magna pudicitia.

Esse solet rarò pulchra pudica caro.

Item:

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem.

Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item:

Nitere, formose, formosa mente nitere.

Item:

Si bene barbatum faceret sua barba beatum,
Nullus in hoc circo, quæat esse beatior hirco.

Item:

Si faceret doctos mortales barba, quid obstat
Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTVNA BONA & mala.

Alia vita, alia dieta.

Quilibet excessus mutant hominis citò gressus.

Amici multi felicium.

Qui remigat prosper, socius sit postulo, noster.

Arbore deiecta, quinis colligis ligna.

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misero, cum surgit in altum.

Corde stat instato pauper, honore dato.

Item:

Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.

Item:

Fiunt Nerones miseri facti locupletes.

Item:

Non vult scire sortis, quod fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Huic puero panis datur, alter transit inanis.

Item:

Non est æqualis sors omnibus & generalis.

Item:

O bona Fortuna, cui non es omnibus vna?
Dixit Fortuna: Si starem rota sub vna,
Et non mutarer, tunc non fortuna vocarer.

Felix se erigendo felicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Fœlicitas est, voluptas quam pœnitudo nulla sequitur.

Cui sors arridet bona, gaudens pectore ridet.

Item:

Omnes lætantur, dum prosperitate beantur.

Fortuna fouet ignauos.

Optima peiori datur ascia nunc operanti.

Item:

Quò nequam peior, tantò sors est sibi maior.

Item:

Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opésque,
Subripuêre tibi noscere, quid sit homo.

Item:

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item:

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cras.

Fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur.

Rebus tranquillis, metuas aduersa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis, sors est contraria stultis.

Item:

Noli fortunam semper reprendere cæcam.

In proclivi mala.

Aures non claudit mala fors, velociter audit.

Nihil agere, infœlici semper est optimum.

Peior equus glaciem primus frangit pede mollem,

Nihil ex omni parte beatum.

Est homo vix natus ex omni parte beatus:
Non ergo sine væ, nunc vivit filius Euæ.

Omnium rerum vicissitudo est. vide Gaudium.

Alterat humanos fors malefida status.

Item:

En modo vadit eques, qui solet ire pedes.

Item:

Forma perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item:

Gaudia dat luctus, bonus est post tristia fructus.

Item:

Glorior elatus, descendo mortificatus,
Infimus axe teror, rursus ad astra feror.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Insidias ponit semper fors aspera blandè,
Anticipátque fugam melior fortuna repentè.

Item:

Largitur quodcunque libet fortuna rapítque:
Est gracilis subitò, qui modò crassus erat.

Item:

Non sibi concordem spondent exordia finem,

Item:

Si bene successit, ne prima, sed vltima spectes:
A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Speret qui seruit, desperet qui dominatur:

Nam

Nam fortuna leuat infima, summa premit.

Item:

Sub meliore statu semper peiora caue tu.

Item:

Tempora passiua fugiunt, redeúntque datiua.

Item:

Vt sol effectus proprios alternat in aura,
Sic fortuna suas solet variare vices: nam
Hos premit, hos eleuat, hos deijcit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem descendere casus:
Regna dat & tollit, leuat, opprimat atque resoluit,
Quos vocat, eijcit, erigit, obruit, omnia voluit.
Ergo time quisquis celsos ascendis honores,
Atque ruinoso stare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Crescit, decrescit, in eodem sistere nescit.

Plus est solicitus magis beatus. vide Diuitiæ.

Commoda qui sentis, iungas onus emolumentis.

Item:

Ima petit leuius quod surgit in ardua pondus.

Item:

Nil fœlicis habet, qui fœlix esse putatur:
Prosperitas igitur est prosperitate carere:
Nam venit ex sola prosperitate dolor.
Sic qui summa petit, cadit asperiore ruina:
Qui iacet inferiùs, non habet vnde cadat.

Item:

Sæpe natatores submerguntur meliores:
Sic & scansores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius qui scandere norunt.

Item:

Semper

Semper habet fortis morbos, quasi iurgia mortis.

Item:

Si gradus est altus, grauior fiet tibi saltus.

Item:

Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item:

Tutior in terris locus est, quàm sedibus altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item:

Non quò propositum, sed quò sors ducit, eundum.

Item:

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,
Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item:

Vt stratum lectum, super humi sic vade cubatum.

Semper fœliciter cubuit Iouis taxilli.

Fœlicis sponsæ gremium perfunditur imbre.

Semper illo mala.

Naues peiores nant, portu stant meliores.

Item:

Pauper peiorem restis tenet vndique partem.

Solatium est miseris, socios habere penarum.

Mitior est pœna, quanto communior ipsa.

Item:

Vt mala prudenter tua portes & sapienter,
Inspice maiores aliorum sæpè dolores.

Sors omnia versat.

Quos vult, sors ditat: quos non vult, sub pede mittit.
Incertâque via volitur ipsa rota.

Item:

Vulgo narrante, bona sors est post velut ante.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Dulcius

Dulcius est miseris, alienis viuere terris.

FRVGALITAS.

Sapientia est, conseruare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæsita labore.

Item:

Si seruas quod habes, commendant te sapientes.

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Vltra quàm vestis non extendas tua crura,
Ne nimis expendas, si viuere vis sine cura.

FVGA.

Cum licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit iusta tutius esse fuga.

Item:

Tutius est vere, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere virus habentem.

FVRTVM.

Aquæ furtiuæ dulcet.

Furtiuus potius plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur non est latro: quia tempore fur rapit atro,
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item:

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures vestis puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item:

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item:

Histrio post victum nummos quærens & amictum,
Non est delictum, si quis sibi porrigat ictum.

Item:

Item:

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item:

Tunc fiunt paces, cum pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupus.

Quòd lupus est gratas, narratur, oues numeratas.

Occasio facit furem.

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non sua tollunt.

Item:

Si fur cessaret, nunquam canis vlla latraret.

Item:

Si videor, ludo: si non, tunc furta recludo.

FVTVRA.

Futura incerta.

Cursus fatorum nescit pars vlla virorum,
Solius & proprium scire futura Dei.

Item:

Præterit ista dies, nescitur origo secundi,
Sit labor, an requies: sic transit gloria mundi.

GARRVLITAS.

Infræni oris finis, aut vectigal, calamitas.

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Item:

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

Item:

Non domus est pacis, vbi regnat lingua loquadis.

Item:

Os qui non claudit, quod non vult sæpiùs audit.

Item:

Sæpè

Sæpè sibi atque alijs garrula lingua nocet.

Item:

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem.

Item:

Si quis amat pacem, socium fugit ille loquacem.

Item:

Verbosi lites, fili charissime, vites.

Non est ausdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult vrbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, stultissimus esse probatur.

Item:

Qui sapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item:

Respice, multiloquax quòd sit sæpissime mendax.

Item:

Sæpè loquens multa, loquitur mendacia multa.

Tacenda loquit, laudabile non erit.

Est puer ingratus, mala qui fatuare paratus.

Item:

Futile vas illud, quod nulla recepcio claudit
Sic homo futilis est diuulgans omne quòd audit.

Item:

Pondus valde graue, verbosum vas hinc claue.

Item:

Rarò charus eris, diuulgans omnia quæ scis.

GAVDIVM.

Gaudij merces est comes.

Exundans pluuia sequitur post gaudia sicca.

Item:

Item:

Pellatet in melle, nec mel bibitur sine felle.

Item:

Frigora post soles, post gaudia sæpè dolores.

Item:

Gaudia terrena non esse queunt sine pœna:
Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Nulla fides rerum, sequitur post mella venenum,
Et claudit nox atra diem, nubilæque serenum.

Item:

Postquam gaudebis, rursum post gaudia flebis.

Item:

Risus habet fletum, nec tárque molestat acetum.

Iocunditas cordis, est vita hominis.

Spiritus exultans facit, vt nia floreat ætas:
Est cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodylus.

Cura plenus eris, si vis vt glorificeris.

GRATIA.

Gratia sit pluris, quàm tota scientia Iuris.

GRATITVDO.

Beneficij accepti memor esto.

Arbor honoretur, cuius nos vmbra tuetur.

Item:

Palmæ quando datur, quid palmæ restituatur.

Item:

Pondus curarum facit hic, qui dat mihi charum.

Item:

Sit cordis festum, panem meminisse comestum.

HAERETICI.

Sectarum autorem hominem fuga.

Hostes Ecclesiæ sunt hi qui schismata fingunt,
Christicolásque nouos fraudis nigredine tingunt,
Qui cor simplicium sermonis acumine tangunt,
Ac in eis veræ fidei munimina frangunt.

HERBAE.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis maiorem, gemmis herbísque minorem.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Brassica.

Ius caulis soluit, cuius substantia stringit:
Vtraque quando datur, venter laxare paratur.

Chærefolium.

Appositum cancris tritum cum melle medetur:
Cum vino potum, lateris sedare dolorem
Sæpè solet: tritam si nectis desuper herbam,
Sæpè solet vomitum ventrémque tenere solutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius vt scripsit) quamuis sint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia sana:
Cum succo rutæ succurs si sumitur eius,
Affirmant ruptis quòd profit potio talis.

Hyssopus.

Hyssopus purgans herba est è pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda iugata.
Vultibus eximium fertur præstare decorem.

Malua.

Dixerunt maluam veteres, quòd molliat aluum:
Huius radicem rasæ soluunt tibi fæces,

Vuluam

Vulnera mouerunt,& fluxum sæpè dederunt.

Mentha.

Mentitur mentha,si sit depellere lenta
Ventris lumbricos,stomachi verméſque nociuos.

Nasturtium.

Illius succus crines retinere fluentes
Illitus adscritur,dentíſque leuare dolorem:
Lichenas succus purgat cum melle perunctus.

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appositam veterem dicunt sedare podagram.

Ruta.

Nobilitas rutæ hæc,quòd lumina reddit acuta,
Auxilio rutæ vir quippe videbis acutè.
Cruda comesta recens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem,mulieribus addit.
Ruta facit castum,dat lumen,& ingerit astum,
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infusus vermes succus necat eius,
Cortex verucas in aceto cocta resoluit.
Huius flos sumptus in aqua,frigescere cogit
Instinctus Veneris cunctos acres stimulantes:
Et sic deficcat,vt nulla creatio fiat.

Saluia.

Cur moriatur homo,cui saluia crescit in horto?
Contra vim mortis,non est medicamen in hortis.
Saluia confortat neruos,manuúmque tremorem
Tollit,& eius ope febris acura fugit.
Saluia,castoriúmque,lauendula,primula véris,
Nasturt. Athanas. hæc sanant paralytica membra.
Saluia saluatrix,naturæ conciliatrix.

Viola purpurea.

Crapula discuntur, capitis dolor, atque grauedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Vrtica.

Aegris dat somnum, vomitum quoque tollit & vsum.
Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussim veterem curat, si sæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit, ventrisque tumorem,
Omnibus & morbis ea subuenit articulorum.

HOMO.

Homo ex anima & corpore compositus est.

Mentem de cœlo, corpus trahit ex elementis,
Vt terras habitet corpore, mente polum.
Mens, corpus, diuersa licet, iunguntur ad vnum,
Vt sacra complacitum nexio reddat opus.
Diuus erit, terrenus erit, curabit vtrunque:
Consilijs mundum, religione Deum.
Naturis poterit sic respondere duabus,
Et sic principijs congruus esse suis.
Cum superis commune bonum rationis habebit,
Distrahet à superis linea parua hominem.
Cuncta suos ortus repetunt matrémque requirunt,
Et redit in nihilum quod fuit antè nihil.

Hominis formatio.

Sex in lacte dies, ter sunt in sanguine trini,
Bis seni carnem, ter seni membra figurant.

Item:

Susceptum semen sex primis credo diebus
Est quasi lac, reliquisque nouem fit sanguis, ab inde
Consolidat duodena dies, bis nona deinceps
Efficiat totum, tempúsque sequens oriundum.

Hominis partes.

Cor sapit, at pulmo loquitur, fel commouet iram,
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

Item:

Item:

Dat cerebrum sensum, cor vitam, hepar nutrimentum.

Item:

Gustus & olfactus, auditus, visio, tactus,
Sunt sensus quinque, quorum peccata relinque.

Item:

Nasus foetores, nasus discernit odores.

Item:

Ossibus ex denis bis centenisque novenis
Constat homo, denis bis dentibus & duo denis,
Ex ter centenis decies sex quinquéque venis.

Hominis vita, militia.

Est homo spiritibus commissus quisque duobus:
Vnus custodit, alter peruertere quærit.

Hominum complexiones.

Quatuor humores in humano corpore constant:
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis, aqua confertur pituitæ,
Aër sanguineus, ignea vis cholericæ.
Hi sunt humores, qui præstant cuique colores:
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera rixatur, sanguis pont dominatur.

Sanguinea.

Natura pingues isti sunt atque iocantes,
Rumoresque nouos cupiunt audire frequenter:
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, risus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:
Omnibus in studijs habiles sunt, & magis apti:
Qualibet ex causa non hos facilè excitat ira:
Largus, amans hilaris, videns, rubeique coloris,
Cantans, carnosus, satis audax atque benignus.

Item:

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus,
Inflantur genæ, corpus nimiúmque grauatur,
Eſt pulsúſque frequens, plenus, mollis, dolor ingens,
In primis frontis, ſit conſtipatio ventris,
Siccáque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcur adeſt ſputi, ſunt acria dulcia quæque.

Cholerica.

Eſt humor choleræ, qui competit impetuoſis,
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis,
Hi leuiter diſcunt, multum comedunt, citò creſcunt,
Inde & magnanimi ſunt, largi, ſumma petentes:
Hirſutus, fallax, iraſcens, prodigus, audax,
Aſtutus, gracilis, ſiccus, croceique coloris.

Item:

Accuſat choleram dextræ dolor, aſpera lingua,
Tinnitus, vomitúſque frequens, vigilantia multa,
Multa ſitis, pinguíſque egeſtio, tormina ventris:
Nauſea fit, morſus cordis, langueſcit orexis:
Pulſus adeſt gracilis, durus, velóxque caleſcens:
Aret, amareſcítque, incendia ſomnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latóſque breuéſque,
Phlegma facit pingues, ſanguis reddit mediocres,
Ocia non ſtudio trahunt, ſed corpora ſomno:
Senſus hebes, tardus motus, pigritia, ſomnus:
Hic ſomnolentus, piger, & ſputamine plenus:
Eſt huic ſenſus hebes, pinguis, facie color albus.

Item:

Phlegma ſupergrediens proprias in corpore leges,
Os facit inſipidum, faſtidia crebra, ſaliuas,
Coſtarum, ſtomachi, ſimul occipitíſque dolores:
Pulſus adeſt rarus, tardus, mollis, quoque inanis,

Præcedit

Præcedit fallax phantaſmata ſomnus aquoſa.

Melancholica.

Reſtat adhuc triſtis choleræ ſubſtantia nigræ,
Quæ reddit prauos, pertriſtes, pauca loquentes:
Hi vigilant ſtudijs, nec mens eſt dedita ſomno,
Seruant propoſitum, ſibi nil reputant fore tutum:
Inuidus & triſtis, cupidus, dextræque minacis,
Non expers fraudis, timidus, late ſque coloris.

Item:

Humorum pleno dum fæx in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pullus, tenuiſque vrina,
Sollicitudo, timor, triſtitia, ſomnia tetra,
Coaceſcunt ructus, ſapor & ſputaminis ambo,
Læuáque præcipuè tinnit vel ſibilat auris.

Hominum ingenia diuerſa. vide Diuerſa ſtudia.

Omne animali facilius eſt imperare, quàm homini.

Sus ſe ſorde leuat, ſaltem dum colligit eſcas,
Cur ſtultiquam ſurgit ſorde volutus homo?
Omnia quippe ſuæ naturæ debita ſoluunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Puluis & vmbra ſumus. vide vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes
Menſtrua: putredo, finis: origo, lutum.

Item:

Cum fex, cum limus, cum res viliſſima ſimus,
Vnde ſuperbimus? ad tetram terra redimus.

Item:

Cur caro lætatur, quæ vermibus eſca paratur?

Item:

Cur non praua finis? puluis es atque cinis.

Item:

Eſt caro noſtra cinis: modò principium, modò finis.

Item:

Est caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum
Aridulum, fragilis glebula, saccus olens.

Item:

Est homo res fragilis, & durans tempore paruo,
Est igitur similis flori, qui crescit in aruo.

Item:

Est hominum status per florem significatus:
Vt flos citò perit, sic homo puluis erit.

Item:

Factus, non natus, stat Adam tellure creatus:
Nos quoque terra sumus, nam caro fiet humus.

Item:

O homo, si scires, quidnam esses, vnde venires,
Nunquam gauderes: sed in omni tempore fleres.

Item:

Omnes terra sumus: hæc vita fugit quasi fumus.

Item:

Puluis & vmbra sumus, puluis nihil est nisi fumus:
Sed nihil est fumus: nos nihil ergo sumus.

Item:

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item:

Quid sis, quid fueris, quid eris, semper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis subijcieris.

Item:

Sperma prius, modò saccus olens, pòst vermibus esca.

Item:

Terra caro facta, quinis sit sensibus apta,
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIVM.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Exemplum, mens, lingua, manus, subtractio victus

Corporis

Corporis ac animæ, dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde ſtat inflato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores hominis, cum dantur honores.

Item:

Sæpe ſuos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor eſt dulcis, ſed magnum pondus honoris.

Opinio bona tutior eſt pecunia.

Semper ametur honor, ſit denarijs quoque maior.

HOSPES.

Aſſideat valuæ, non inuitatus honeſtè.
Regula burſalis ſit omni tempore talis:
Fercula fer tecum, ſi vis comedere mecum.

Hoſpitales eſtote inuicem ſine murmuratione.

Hoſpes honoretur, & honor ſemper ſibi detur.

Item:

Hoſpite ne careas, hoſte carere volens.

Item:

Hoſpitij rector ſemper ſit lætus vt Hector,
Vt Iob ſit patiens, vtque Sibylla ſciens.

Piſces ni quam, niſi recens.

Poſt tres ſæpe dies piſcis vileſcit, & hoſpes,
Ni ſale conditus ſit, aut ſpecialis amicus.

HVMANITAS.

Gratia gratis parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba ſolent, odium lingua ſidémque parit.

Item:

Frangitur ira grauis, cum ſit reſponſo ſuauis:
Et lis agreſcit, vbi ſtultus cedere neſcit.

Item:

Item:

Gratum qui dat aue, responsum ferto suaue.

Item:

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item:

Mollificat diram responsum mollius iram.

Item:

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes.

HVMILITAS.

Bene qui latuit, bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili claudere fine dies.

Item:

Si sapis, ergo late: bona res est, viuere pace.

Calcat iacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua pronior esse putatur.

Item:

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur:
Qui nimis est humilis, hic pro stulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris maior, cunctis te crede minorem.

Item:

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,
Spernere & sperni, quatuor ista beant.

IEIVNIVM.

Hic bene ieiunat, qui se de crimine nudat.

IGNAVIA ET OCIVM. Vide Labor.

Fortuna fouet ignauos.

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignauis semper fovis.

Desidia pressus, erit in studio citò fessus.

Ignauos premit fortuna.

Dum stertit catus, nunquam sibi currit in os mus.

Item:

Item:

Fructus non malus fit, ager si non bene cultus.

Item:

Qui cupit in lecto lucem videre diei,
Honor & diuitiæ rarò dabuntur ei.

Item:

Rus nolens colere, fructu solet ille carere.

Item:

Segnis, asellus, homo, velut est ingratus: honesti
Cui quicquam sapiens credere nemo cupit.

Item:

Si dormit lupula, non currit in os ouis vlla.

Ocium malorum mater.

Est animæ cultura labor; caro nuda labore
Fit sterilis, spinis obsita, mentis inops.

Item:

Hastula nulla cadit, dum sector ad ocia vadit.

Item:

Non sunt pellifices, cretata veste carentes.

Item:

Ocia deuita, si vis bona sit tibi vita:
Ocia qui stupidè multas producit in horas,
Formicam quærat, consiliúmque dabit.

Item:

Ocia si quis amat, væ, væ mihi postea clamat.

Item:

Piscículos capere plus approbo quàm residere.

Item:

Præteriti nullus reuocabit temporis horas:
Desidia quicquam fœdius esse potest?

Ocia dant vicia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Ne

Item:

Ne noceat, carnem compesce labore: labora,
Langueſcet vitium: nil age, morbus adest.

Item:

Ocia dant vitia: fugias ergo procul illa.

Item:

Ocia qui ſequitur, ſine crimine vix repetitur.

Qui domi ſuæ compluitur, huius ne Deum quidem miſeret.

Eſt piger agnellus, qui non geſtat bene vellus.

Qui non laborat, non manducat.

Cattus edit piſcem, ſed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Aequè pars ligni curui ac recti valet igni.

Ex fiſſis lignis componitur optimus ignis.

Feruidior locus eſt, cui propior focus eſt.

IGNORANTIA.

In nihil ſapiendo iucundiſſima vita.

Ludere qui neſcit, ludum ſpectando quieſcit.

Præterire veniam dabit ignorantia culpæ.

Ignorans facinus, pecco ſciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum facit ipſum ſternere ſecum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere ſecum,
In foueam ductor cadit, atque deinde ſecutor.

Corpus ſine pectore.

Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus.

Item:

Nil ſapit, & nil ſcit, quid dicet quando procus fit?

Imperitus, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro, ſcio, quantum.

Item:

Multi

Multi sunt, qui scire volunt, & discere nolunt:
De numero non sunt, qui sapienter agunt.

Item:

Nemo placet stultis, nisi dicat quod libet illis:
Infatuat sciolos litera sola suos.

Verbis pugnare, non re.

Indocti dictis non certant, sed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non possunt simul fieri.

Haud facile est, animum multis inflectere rebus,
Vt res oppositas mens ferat vna duas:
Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor vnum,
Vanus amor mundi, verus amórque Dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

Nolo pilos trahere, cum toto crine carente.

Item:

Nudum priuare graue sit, vel re spoliare.

IMPOSTVRA. Vide Simulatio.

Dolus omnis absit à Christianis.

Est nimis impia res, si dives fallit egentes.

Item:

Est scelus immensum, si dives fallit egenum.

Dolosi vt vulpes fugiendi.

Cui dolus est gratus, sit Rabbi in fraude vocatus.

Item:

Ex improuiso fallitur omnis homo.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

Inueni saccum non plenum sæpè ligatum.

Item:

Respice quæso bene, non sunt ceruisia spumæ.

Item:

Item:

Sub ſpecie veri, nos fallunt ſæpè ſeueri.

Fallentem fallere licet.

Aſtutus nequam per cauſam fallitur æquam.

Item:

Qui fallit mille, à ſolo fallitur ille.

Melle litus gladius.

Decipiuntur aues per cantus ſæpè ſuaues.

Item:

Dulcia præfatur, qui fallere præmeditatur.

Item:

Hi ſunt fallentes, plus iuſto blanda loquentes.

Item:

Non benè creduntur, nimium quæ blanda loquuntur.

Item:

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item:

Sunt tibi vitandi ſermones vndique blandi.

INCERTA.

Currens per prata, non eſt lepus eſca parata.
Firmiter ad dubium ſcit nemo ligare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne ſis.

Inconſtans animus, oculus vagus, inſtabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni ſpes.

Item:

In luctu rides, intra conuiuia luges,
Vrbem rure cupis, laudas bona ruris in vrbe.

Item:

In tota vita diſcors tibi viuere vita.

INGRATITVDO.

Gratia pluma leuior eſt.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item:

Item:

Verna fit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homine terra peius non creat.

Dedecus est semper sumere, nilque dare.

Item:

Est gallina mala, quæ vicinis parit oua.

Item:

Hic malus est hospes, per quem depellitur hospes.

Item:

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia iura,
Damnant ingratum, mœrent illum quoque natum.

Item:

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,
Non est laudari dignus, nec dignus amari.

Qui canem alit externum, huic præter
funem nihil fit reliqui.

Ingrato quod agis, hoc semper & vndique perdis.

Item:

Littus aro, later émque lauo, dum seruio prauo.

Item:

Quod facis ingrato, certo perit vndique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hostis si multiplicatur.

Inimicum quamuis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item:

Plus canis appeterem plausum, quàm fortè furorem.

Item:

Quamuis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INIVRIA ET VIOLENTIA.

Puluere, qui lædit, sed læsus, marmore scribit.

Ira est in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & citò perit.

Item:

Tunc ius calcatur, violentia cum dominatur.

Satius iniuriam pati, quàm facere.

Iras iniustas Dominus non finit inultas.

Item:

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item:

Non desit baculus, si vult mordere catellus.

IVSTITIA. Vide Munera.

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Gracia fit pluris, quàm tota scientia Iuris.

Item:

Irretit muscas, transmittit aranea vespas.

Item:

Lances dissimiles, faciunt oculos mihi tristes.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Malè parta, malè dilabuntur.

Congeries lapidum, varijs constructa rapinis,
Corruet, aut alter raptor habebit eam.

Item:

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item:

Quod malè lucratur, nunquam benè fructificatur,
Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item:

Vsuratorum, prædonum, presbyterorum,
Castigatorum, minorum, canonicorum,
Natam vel viduam ne ducas: his quia datur
Res malè quæsitæ, quæ iustus annihilatur.

Item:

Vul

Vide malè finiri, ſordida præda viri.

INSIDIAE.

Aſtu ſubtili lupus inſidiatur ouili.

Item:

Dat lupus intuitum, reliquis ſpretis, ſuper agnum.
Dic mihi, ſub cauda quis te percuſſit alauda?

INVIDIA ET AEMVLATIO.

Edentulus veſcentium dentibus inuidet.

Vni quando cani cocus il dat, diſplicet altri.

Fertilior ſeges eſt alieno ſæpe in arvo.

Eſt tua plus craſſa pinguedine, quàm mea maſſa.

Figulus figulo inuidet.

Ante fores ſtantem faſtidit egenus egentem.

Inuidia vlcus eſt animæ.

Inuidus inuidia comburitur intus & extrà.

Item:

Nil aliud, niſi ſe, valet ardens Aetna cremare:
Sic ſe, non alios, inuidus ipſe cremat.

Vna domus non alit duos canes.

Dum canis os rodit, ſocium quem diligit, odit.

Item:

Sæpè gerunt bella iuuenes pro virgine bella.

Item:

Væ ſibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INVTILIA.

Inutilia ſpernenda.

Laus ſordet vadii, domino quo non licet vti.

Item:

Non laudo florem, qui nullum præbet odorem.

Item:

Nullius pretij fons eſt, aqua ſi datur illi.

Item:

Qui ſitis ardorem non pellit, non probo fontem.

Item:

Rarò laudatur fons, in quem lympha feratur.

Oleum & operam perdere.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:

Computo cur strictè, si tu vis soluere fictè?

Item:

Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item:

Quid pectunt illi, quibus absunt fronte capilli?

Item:

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem,
Si via longa fuit, rediens tristatur hic idem.

Item:

Qui volucrem nutrit, pro munere stercus habebit.

Item:

Si baculus sit equus, tunc sentiet vndique væ crus.

Item:

Surdo nemo duas præsumit psallere missas.

IOCVS.

Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.

Dum iocus est verus, malus est iocus atque seuerus.

Item:

Ludicra pc. verba, res sæpe notatur acerba:
Ludo siue ioco, vir vera refert aliquando.

Item:

Læta decet lætis pascere corda iocis.

IRA.

Amantium iræ, vide Discordia.

Ira furor brevis est.

Cesset vindicta, donec pertranseat ira.

Item:

Fit

Fit citò commotus, cui sors contraria, totus.

Item:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Iratus rerum nescit discernere verum.

Item:

Multa facit dira, si non compescitur ira.

Item:

Res loquitur diras, cum quis feruescit ob iras.

Ira non sit diuturna.

Dilue feruentes, quas fel tibi commouet, iras:
Nam præceps quemuis dedecet ira virum.

Item:

Ira breuis melior magnis damnis, vt opinor.

Omnis homo tardus sit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet fomenta dolori:
Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item:

Iratum sine re cor nullus debet habere.

Item:

Multum deliras, si cuiuis porrigis iras.

Item:

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes:
Sic non mordebunt, nec acuto dente nocebunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira grauis, cum fit responsio suauis.

Item:

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item:

Sermo leuat mollis, sed durus suscitat iram:
Sermo nocet durus, mollis vbique iuuat.

IVDICIVM EXTREMVM.

In die iudicij Dominus illustrabit occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium: dabitq; vnicuiq; secundum opera sua.

Iudicis in lite breuis est vox, Ite, Venite:
Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt:
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari,
Gaudia iustorum, necnon tormenta malorum.

Item:

Iudicium veniet, & flebilis vltio fiet,
Cum gens iustorum gemmis stellata nitebit,
Et reprobata cohors ardens in sulphure flebit.

Item:

Pœna malos, sed vita bonos æterna capescet:
Pœna malis, sed vita bonis per sæcula crescet:
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item:

Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,
Cum veniet manc quod sine fine manet.

Item:

Quod sibi quisque serit præsentis tempore vitæ,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur, Ite, Venite.

Item:

Tempus iudicij vitam pandet peregrini:
Huius terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo se noscendum plenè Deus atque videndum
Iustis præbebit, secreti nilque latebit,
Quod non cernatur, ac in Deitate sciatur:
In qua gaudebunt, qui pura mente nitebunt,

Et bene gaudebunt: quia gaudia fine carebunt.

DAMNATIO AETERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Acrius est felle, pœnam sentire gehennæ:
Sunt ibi serpentes flammas ex ore vomentes,
De flatu quorum pereunt animæ miserorum:
Sunt ibi tortores serpentibus horridiores,
Deformes, nigri, sed non ad verbera pigri,
Ad mala feruentes sunt, and pœnásque recentes,
Sempor inardescunt, nec cessant, nec requiescunt.

Item:

Charorum tristis discessus, tristior istis
Corporis & animæ, tristissimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obscurabit auernum:
Est ibi densarum magna congeries tenebrarum,
Nec sol, nec luna, nec stella videbitur vna:
Sunt ibi pro lignis homines miseri cibus ignis:
Hic reprobi cuncti quasi fasciculi sibi iuncti,
Esuriunt, sitiunt, deformes corpore fiunt:
Sæui tortores, omni gladio graniores:
Hic dolor atque metus, per omnia secula fletus,
Secula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis, non est spes vlla salutis,
Nec venit ad metas mortis miserabilis ætas.
Talia lucra feret, qui mundi sordibus hæret.

Item:

Væ vano mundo, veneris cum Christe secundo.

VITA AETERNA.

Iusti fulgebunt vt sol, in regno patris sui.

Est iter angustum, quod ducit ad æthera sursum.

Item:

Omne bonũ, summúmque bonũ, mercésque bonorũ,
Est Deus, hoc confert visio sola Dei.

Item:

Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt,
Quos illustrabit, quos semper lætificabit
Visio sancta Dei, splendórque suæ faciei!
Mens tua pascetur, si iugiter hæc meditetur.

Item:

Regnum cœlorum requies est plena bonorum.
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, splendor, honestas,
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis,
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis:
Hic non algores, nebulæ, nox atra, calores:
Hic viget æternum tempus sine turbine rerum:
Hic omnes iusti iuuenes formóque venusti,
Vt sol fulgebunt, Domino similésque manebunt.
Nil ibi decrescit, nil languet, nílque senescit,
Nil deformatur, nil transit, nil variatur:
Cuncta manent verè, sunt omnia plena quiete:
Est tibi solennis, iucunda, diésque perennis:
Vnanimes cuncti, velut vno corpore iuncti,
Omnia cernentes sunt, & sua corda videntes:
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc gressus vrge, mundi de stercore surge,
Mundo ne credas: quia nescis quando recedas.

IVRAMENTVM.

Non iuretis omnino.

Qui leuiter iurat, Christum crucifigere curat.

Item:

Qui nunquam iurat, nunquam periurus habetur.

IVS.

Summum ius, summa iniuria.

Expedit interdum sancita remittere legum,

Ne

Ne pereat feritate mala clementia regum.

Item:

Seruat dulcorem, iuris moderando rigorem.

Item:

Vt confortetur ius, sæpe necesse videtur.

IVRISTAE ET CAVSIDICI.

Stercus & vrina, Medicorum fercula prima:
Sunt Medicis signa, Iuristis fercula digna.

Causidicorum auaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia sæpe caballos,
Dum genus & species cogitur ire pedes.

Item:

Nulli causidico reor esse fidem neque dico,
Hosti pro modico fit amicus, & hostis amico.

Item:

Væ tibi causidice, quia linguam venditis ære:
Vos vocat infernus, vos destruit ordo supernus.

IVSTITIA.

Boni honoribus, mali panis afficiendi.

Detur terra malis, vbi nullus honor specialis.

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude, qui cuncta facit sine fraude.

Stateram ne transgrediaris.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua.

Item:

Iudicis est recti, nec munere nec prece flecti.

IVVENTVS ET PVERITIA.

Hic iuuenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.
Nati prudentes sunt, qui nouêre parentes.

Doctrina in tenera etate acquisita indelebilis.

Qui non assuescit virtuti, dum iuuenescit,
A vitijs nescit desuescere, quando senescit.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Iuuenilis ætas non est inutiliter terenda.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, iuuentus.

Item:

Cum iuuenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia sitis?

Item:

Disce puer, dum tempus adest, æuo iuuenili:
Vt quo te recrees, habeas ætate senili.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Ampliot vt membris forma subinde venit.

Item:

Nocte dieque caue, tempus consumere prauè:
Vt flos vel ventus, transibit nostra iuuentus.

Item:

Per piscees & aues multi periere scholares.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pauescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si studuisse velis, tria cauta mente tenebis:
Sis humilis, castus, paruóque cibamine pastus.

Item:

Transit sine breui, iuuenilis flosculus æui.

Lætitia iuuenem, frons decet tristis senem.

Gaudia semper amat, & ludicra verba iuuentus.

Item:

Mente quidem læta decoratur florida vita.

Nolo subtrahere à puero disciplinam.

Currere cogit equum sub milite calcar acutum:
Sícque facit pueros aspera virga bonos.

Item:

Item:

Ni castigetur, petulans mox clunis habetur
Verberibus tactus probus est, virgáque coactus.

Item:

Non amat hic pueros, qui ratò corrigit illos.

Item:

Qui parcit virgæ, puerum non diligit ille:
Nam virgæ tactus pravos exterminat actus.

Item:

Quòd fleat, est melius puer vivus quàm vir adultus.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis, diligit ipsum.

Pueri puerilia tractare.

Pupas fer tecum, si tu vis ludere mecum.

Item:

Sunt pueri pueri, vivunt puerilitèr illi.

Item:

Velle valet pueri nihil, & sic debet haberi.

Pueris nulla secreta committenda.

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Puerilia semper amabilia.

Dum se non noscunt, vituli se lambere poscunt.

Item:

Oscula nutrici pueri dant eius amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Vt quisque filium suum vult esse, ita est.

Curuetur truncus citò, qui tibi pòst erit vncus.

Item:

Dum curuare potes & curuam reddere virgam,
Faxis vt ad libitum stet tua planta tuum.

Item:

Item:

Mollia sunt iuuenum cunctorum rostra voluptum.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDVSTRIA.

vide Ignauia.

Dum caput infestat, labor omnia membra molestat.

Dy bona vendunt laboribus.

Asque labore graui, non possum magna lucrari.

Item:

Esto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item:

Extendenda manus fuerit, curisque vacandum:
Non tibi per ventos assa columba venit.

Item:

Frange nucis tegmen, si cupis esse nucem.

Item:

Ignaui valeant: virtus labore paratur:
Et sua diuendunt dona labore Dij.

Item:

Ipse laborato, nec dicas: Dat Deus aurum.
Dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum.

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli sine magno fama labore,
Et vaga sudorem gloria semper habet.

Item:

Non præsepe bouem, sed bos præsepe requirit.

Item:

Non volat in buccas assa columba tuas.

Item:

Per caudam, propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Item:

Quando fatigatur, equitis pes rectificatur.

Item:

Res bene quisque gerens, lucra sit inde ferens.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Iucundi acti labores.

Charius est charum, si prægustatur amarum.

Item:

Dulcia non meminit, qui non gustauit amara,
Estque serena dies post longos gratior imbres,
Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius hæresunt humano mella palato,
Si malus hoc ipsum mordeat ante sapor,
Fitque mali gustu dulcius omne bonum.

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades:
Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item:

Non te pœniteat, iuuenis, toleraſſe labores:
Depositio magis est pondere, grata quies.

Labor inanis, vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus, vide Assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore.

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quòd edat, hoc ius est quando laborat.

Item:

Si tibi seruierit aliquis, tua præmia tecum
Ne retinere diu cures, si diligis æquum.

LAVS

LAVS.

Famam incontaminatam seruans, diues sat est.

Dulcius est ære, preciosum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, ibi quisque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui non sit laudis auarus.

Non laudibus alienis, sed propriæ conscientiæ credendum.

Falso, fraude, dolo, non tibi plaudat homo:
Si laus vana perit, gloria risus erit.

Item:

Laudat adulator, sed non est verus amator.

Item:

Noli laudari, cum possis vituperari.

Item:

Plus laudatori, quàm tu tibi, credere noli,

Principibus laudari viris, laus maxima.

Opto placere bonis, prauis odiosus haberi,
Queis, nisi sit prauus, nemo placere potest.

LEGES.

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, poscunt quæ plurima: pauca
Nos facimus: mitis sis Deus, oro, tuis.

Item:

Vnum crede Deum, nec vanè iura per ipsum,
Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes,
Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus,
Alterius nuptiam, nec rem cupias alienam.

Inde duæ leges, ne fortior omnia posset.

Vt pax seruetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum.

Exlex qui viuit, meritò sine lege peribit.

Item:

Item:

Nemo est exemptus, & legibus vndique demptus.

LIBERTAS.

In cauea mimus benè cùm luscinia.

Alteritis non sit, qui suus esse potest.

Item:

Ditior est liber mendicus, diuite seruo.

Item:

Est proprius panis super omnia mella suauis.

Item:

Libertas animi cibus est & vera voluptas,
Qua qui dives erit, ditior esse nequit.

Item:

Libertas perdulce bonum, bona cætera condit,
Qua nisi conditur, nil sapit esca mihi.

Item:

Malo macer liber, quàm pinguis seruus haberi.

Item:

Non benè pro cuncto libertas venditur auro.

Item:

Nolo vello meum pro turpi vendere lucro:
Has qui vendit opes, hoc agit vt sit inops.

Item:

Venditur arbitrium, dum viuitur ex alieno
Sumptu: pane tuo vescere, liber eris.

Sapiens, sibique imperiosus, liber est.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

LVCRVM.

Malum lucrum, æquale dispendio.

Non est lucratum totum lucrum reputatum.

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum est lucrum.

Hic as laudatur, qui libram sæpè lucratur.

LVDVS.

LVDVS.

Ludere si quæres, nummos apponere debes.

Ludere cum potentioribus, periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item:

Dum ludit fortis, trudit me cuspide mortis.

Item:

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,
Non benè luduntur, quia seria sæpè sequuntur.

Ludus multorum malorum causa est.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Ludens taxillis, benè respice quid sit in illis:
Res tua, spes tua, sors tua, mors tua, pendet in illis.

Item:

Ludo fallunur, ludum qui sæpè sequuntur.

Item:

Rarò doctus erit, qui semper ludere quærit.

Item:

Sum nudus vt passer, facit hoc mihi tessera & asser.

LVX.

Lux depellit tenebras.

Prævia lux scire dat eunti, quò valet ire.

Item:

Vt melius cernam, porto de nocte lucernam.

MALVM.

In procliui mala.

Non citò decreſcit mala planta, ſed vſque vireſcit.

Item:

Ollæ contritæ ſatis inueniuntur vbique.

Item:

Praua quidem citò fructificant, at fertilis arbor
Tardiùs: vrtica creſcere ſemper habet.

Malum benè conditum non mouendum.

Irritare canem noli dormire volentem,
Nec mouear iram poſt tempora longa latentem.

Item:

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Item:

Res ſatis eſt nota, plus fœtent ſtercora mota.

Malorum duorum minus eſt eligendum.

Eſt melius bellum pro collo, ſiue duellum.

Item:

Luſcus præfertur cæco, ſic vndique fertur.

Item:

Quo crus ſaluus erit, ocrea ſæpè perit.

MARIA.

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & ſua mater, quos homo laudet.

Item:

Inclyta, pura, pia, ſanctiſſima virgo Maria,
Eſto ſalutata ſemper cum prole beata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, partus ſymptomata neſcit:
Nam quaſi non pariens integra virgo manet.

Item:

Vt ſol non lædit vitrum, per quod tamen intrat,

Sic

Sic de prole pia manet inuiolata Maria.

MARTYRIA.

Apostolorum Martyria.

Occumbit sursum pedibus, manibúsque deorsum,
In cruce protensus Petrus: Paulum necat ensis,
Andreas stratus est in cruce fune ligatus,
Christi cognatus Iacobus fit ense necatus,
Non oleum læsit Iohannem, in pace quieuit,
Sed procumbente Thomas occiditur ense,
Concors cum Christo datur in cruce pœna Philippo,
Occumbit prauè Iacobus sub vulnere clauæ,
Fit cute priuatus veluti bos Bartholomæus,
Virga plagatus ergo fit & ense Mathæus,
Nulla parte reus occiditur ense Thadæus,
Christo consortem Simon patitur cruce mortem,
Mathiæ mortis pœnam dat ipsa bipennis,
Pœnis indignis Pauli comitem necat ignis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus.

Qui perdiderit animam suam mea causa, inueniet eam.

Occubuere viri sancti pro nomine Christi.

MEDICINA.

Fingunt se medicos, omnes: idiota, sacerdos,
Iudæus, monachus, histrio, rasor, anus,
Miles, mer[illegible]tor, cerdo, nutrix & arator.
Stercus & vrina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis signa, iuristis fercula digna.

Honora medicum.

Cum fueris fœlix, medicorum quære salutes:
Vt tibi succurrant, quando salute cares.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recedente.

Item:

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli:
Sanat languorem, faciens medicina dolorem.

Medicina maximos requirit sumptus.

Empta solet carè multum medicina iuuare:
Cúmque datur gratis, nil confert vtilitatis.

Item:

Est medicinalis medicorum regula talis,
Vt dicant Da, da, cum dicit languidus Ah, ah.

MEDICAMENTA. *vide Cibi, Morbi & Sanitas.*

Allia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum.
Scropha, tumor, glandes, ficus cataplasmate cedunt:
Iunge papauer ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine mediis ad summa vix peruenitur.

Cernitur vberior prope fontem quælibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venans capit vndique mures.

Item:

Est similis stulto, qui mandere vult sine cultro.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir inermis, & absque libellis
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item:

Si manus est vacua, non accipitrem capit illa.

Item:

Vt vulgus fatur, malè cos sitiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fusum.

Memoriam quæ labefactent.

Ebrietas, somnus, tempus, dementia, morbus,
Tollunt de cista mentis, quæ nouerit ista.

MENDACIVM.

Cur non nugatur, licet os mendacia fatur.
Sæpè susurrantes, mendacia sunt cumulantes.

Mendacij pater diabolus.

Improbus est ille, qui scit mendacia mille.

Item:

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni displicuêre:
Os mendax, fatuúsque senex, paupérque superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpè loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest noua fari.

MERCATIO.

Non benè mercatur, qui nulla merce lucratur.
Non est mercator, precij nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Meretrix, bellua impudica.

Omnis reuera meretrix est dicta Chimæra,
Parte leo prima, media capra, anguis in ima.
Si careas donis, pars prima dicta leonis:
Non te delectet media capra, quia fœtet:
Anguis est extremum, quia porrigit omne venenum.

Item;

Item:

Scurræ, vel scorta, veniunt benè non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Meretrices fugiendæ, quoniam bona quæque ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam, qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Clerice sis fortis, ne des tua munera scortis.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Euitare picem debes, simul & meretricem:
Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Pisces, perdices, vinum, necnon meretrices,
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Item:

Scribatur portis: Meretrix est ianua mortis.

Meretrices insatiabiles sunt.

Cum cessas dare, meretrix te cessat amare.

Item:

Mos meretricis erit, quòd semper munera quærit.

Item:

Scorto nemo placet, nisi dextram munere placet.

METEORA.

Cœlum rubens.

Nocte rubens cœlum, cras indicat esse serenum:
Atque rubens mane, tempus signat pluuiale.

Consilia matutina, & rubeo vespertina sunt dumbitia

Cometa.

Flat,ſiccat,cometa necat,& tempora carat.

Luna.

Pallida luna pluit,rubicunda flat,alba ſerenat.

Nubilum.

Non ſtillant omnes,quas cernis in aëre,nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus,niſi cum pluuia,violentus.

MIMI.

Scurrilitas vitanda.

Muſcæ,canes,mimi,ſunt ad conuiuia primi,
Non inuitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui ſua dat mimis, fallitur ipſe nimis.

Item:

Scurræ vel ſcorta veniunt benè non vocitata.

Item:

Stultior eſt fictus fatuus,quàm non ita dictus.

MINAE. *Cœlum territare.*

Det ſe terribilem,qui vult inferre timorem.

Item:

Horrida voce ſonet,ſi quis dæmonia terret.

Minæ ſpernendæ.

Non ſtillant omnes,quas cernis in aëre,nubes.

Item:

Si moriere minis,aſini tumulabere bombis.

Item:

Si non morderis,cane quid latrante vereris?

MISERICORDIA.

Eſtote miſericordes.

Dura iuſtitia,gratior eſt venia.

MODVS ET NIMIVM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi, clamat.

Item:

Immodicis breuis est ætas, & rara senectus,
Deteriórque solet finis ad illa sequi.

Item:

Ludus sæpe bonus, esse potest nimius.

Item:

Multoties dictum mox displicet auribus vnum.

Item:

Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum

Item:

Omne quod est nimium, crebrum sordescit ob vsum.

Item:

Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos gressus homo fortis fit citò fessus.

Item:

Quod leue, valde graue fit onus, dum porto remotè.

Item:

Quod nimium est fugito, medio gaudere memento.

Item:

Sæpe fit ingratus, qui quærere sæpe paratus.

Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.

Est mihi vix grata res, quæ non est moderata.

Item:

Est vibex testis, quòd percussi satis estis.

Item:

Esse nimis iustus, prudens nimis esse cauebis:
Omnia summa nocent, sed moderata iuuant.

Item:

Iussa paterna pati, medium tenuêre beati.

Item:

Laudandi parcus, culpandi parcior esto:
Pecatur, si non adsit vterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti, consulo, reste.

Item:

Prævalet in cunctis discreta modestia punctis.

Item:

Serua mensuram, semper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus est seruandus vbique.

Tuò te metire pede.

Sic tibi sint vsus, ne rerum fiat abusus.

Item:

Vltrà quàm vestis non extendas tua crura,
Nec nimis expendas, si viuere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius inualidi viuunt sæpissimè catti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum, pòst valiturum.

Auditus grauitas.

Et mox post escam dormire, nimisque moueri,
Ista grauare solent auditus, ebrietásque.

Aurium tinnitus.

Motus, longa fames, sonitus, percussio, casus,
Ebrietas, frigus, tinnitum causat in aure.

Capitis dolores.

Cum

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item:

Si capitis dolor est ex potu, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons, æstu tribulentur,
Tempora frónsque simul moderatè sæpe fricentur,
Morella cocta nec non calidáque lauentur:
Istud enim credunt capitis prodesse dolori.

Dentium dolor.

Sic dentes serua, porrorum collige grana,
Vre cum hyoscyamo, adiuncto quoque thure, decenter
Per sicchonion & fumum capi dente remorum.

Fistula.

Auripigmentum, sulphur misrere memento,
His decet apponi calcem, coniunge saponi:
Quatuor hæc misce, commixtis quatuor istis
Pistula curatur, quater ex his si repleatur.

Oculorum hebetatio.

Balnea, vina, Venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cepis, faba, lens, letúsque, sinapi,
Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Rheuma.

Ieiuna, vigila, caleas dape, túque labora,
Inspira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc bene tu serua, si vis depellere rheuma.

Item:

Ieiuna, vigila, si vis depellere rheuma.

Item:

Ieiunes, vigiles, sities, & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus:
Si ad fauces, branchos: si od nares, esto coryza.

Sanguinis profluuia.

Cum fluxum pateris, hæc ni caueas, morieris:
Concubitum, potum, nimium cum frigore motum.

Item:

Si cruor emanat, spodium sumptum citò sanat.

Scabies.

Dum cutis prurit, quanto plus scalpitur, vrit.

Item:

Vir quem tormentat scabies, persæpe cruentat.

Vocis raucedo.

Nux, oleum, frigus capitísque, anguillâque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS. VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil est melius.

Morte mori melius, quàm vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra misceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus simul, & sepelitur.

Memorare nouissima tua, vide Mundus.

Cerne quid es, quid eris, humilis sic efficieris:
Vile cadauer eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item:

Disce quid es, quid eris: memor esto, quòd morieris.

Item:

Esto memor mortis, quo viuis tempore fortis.

Item:

Fœlix vt horæ sit vltima, perpetuò ora.

Item:

Non melius poterit hominis caro viua domari,
Mortua qualis erit quàm semper præmeditari.
Non igitur cesses eâ quæ bona sunt operari,
Nam mors non cessat tibi nocte diéque minari.

Item:

Pauper & exiguus exibis nudus ad vmbras,
Quamuis perspicuus auro gemmísque nitescas.

Item:

Item:

Peccatum, tua mors, mors Christi, pœna gehennæ,
Iudicium, vita, tibi sunt hæc sex memoranda.

Item:

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, leuius bona facta sequeris.

Item:

Peruigili cura semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora:
Sed cumules, vbi suprema statueris in hora.

Item:

Regia maiestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum,
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bone frater, quòd morieris:
Si memor es mortis, fœlicis eris citò sortis.

Item:

Tu modica fossa clauderis pellis & ossa:
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum seruo, mors sceptra ligonibus æquat,
Dissimiles simili conditione traliens.

Item:

Mors est ventura, transibis ad altera iura:
Est nostræ sortis, transire per ostia mortis:
Et graue transire, quia transitus absque redire.

Item:

Mors iuuenes rapit atque senes, nulli miseretur.

Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe mouetur.

Item:

Mors minus est nequam, quia nulli parcit, & æquam
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.

Item:

Mors resecat, mors omne necat quod carne creatur,
Magnificos premit & modicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullúmque veretur,
Tam ducibus quàm principibus communis habetur.

Item:

Ne metuas mortem, communem despice sortem:
Communis sors est, quòd cunctis debita mors est.

Item:

Nemo vitare mortem valet, aut superare:
Nam clausis portis, intrat loca singula fortis.

Item:

Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis.

Item:

Occidit iniustus, necnon sine crimine iustus.

Item:

Omne quod exoritur, terra fit & moritur.

Item:

Omnes maiores mors occupat atque minores,
Aequa falce secat, humilem maioribus æquat.

Item:

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt, sic ibimus, ibitis, ibunt.

Item:

Ortus cuncta suos repetunt matrémque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit antè nihil.

Item:

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum.

Item:

Item:

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcit,
Non euadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item:

Vltimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors soluit amorem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta.

Ah, homo si sciret, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna sitiret.

Item:

Atropos ante fores astat, reliquæque sorores.

Item:

Non tibi confidas, quòd multo tempore viuas:
Nam quò quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item:

Nunquam promitte tibi longa tempora vitæ:
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur.

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto.
Nemo potest scire, quis primò debet abire:
Nam venit absq; mora mors, qua non credimus hora.

Item:

Scis ô mortalis, quòd mors leuibus volat alis,
Quæ subitò absque mora, te tristi suppremet hora.

Item:

Vermis adhuc spiro, moriturus fortè sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore lætum.

Item:

Me piget intrare feretrum, dico tibi quare:

Qui

Qui iacet in feretro, vix valet oua duo.

Item:

O Mors, quàm dura, quàm tristia sunt tua iura?
Si mors non esset, quàm lætus quilibet esset?

Mortem optare malum, timere peius.

Linque metum lethi, nam stultũ est tempore in omni.

Item:

Mortis linque metus, si tu vis viuere lætus.

Item:

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi sit durum, quòd noui me moriturum:
Nec mortem flebo, quia tecum Christe manebo.

Item:

Non tibi sit curæ mortis formido futuræ.

Ne Dij quidem à morte liberant.

Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Item:

Mors properat, fuga nulla potest mortale tributum
Soluere, naturæ lege tenetur homo.

Item:

Nullus homo lachrymis vnquã reuocatur ab vmbris.

Item:

Per nullam sortem poteris depellere mortem.

Item:

Quis redimit, cum mors perimit? pia fœdera nũquam,
Nec pretium, nec seruitium, mors recipit vnquam.

Nil refert vbi, modò bene moriaris.

Quo moriare loco, nil refert: ad Iouis aulam
A terra spatium semper habebis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores mensæ. Vide conuiuium.

Si steteris coram dominis, hæc quinque tenebis:

Iunge

Iunge manus, compone pedes, caput erige, visu
Non dispergas, nisi iussus, pauca loquaris.

MVLIER ET CONIVGIVM.

Portantes dominæ claues sunt vndique multæ.

Æqualem tibi quære vxorem.

Fœmina vult iuuenem thalamo, spernítque senilem.

Item:

Rustice calloſe, cunctis populis odioſe,
Cur te formoſæ vis ſociare Roſæ?

Item:

Vir nimis antiquus, non eſt mulieris amicus.

A muliere initium factum eſt peccati.

Dante creatore dum ſic homo fulget honore,
Surgit ab vxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina, quæ clauſit, portam vitæ reſerauit.

Item:

Prima virum primum mulier deiecit ad imum.

Fœmina nihil peſtilentius.

A fumo, ſtillante domo, & nequam muliere
Te remoue: quia ſunt quæ poſſunt valdè nocere.

Item:

Beſtia crudelis, eſt cor prauæ mulieris.

Item:

Fœmina corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,
Deſtruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Item:

Fœmina dæmonio tribus aſſibus eſt mala peior.

Item:

Fœmina fax Satanæ, roſa fœtens, dulce venenum,
Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ: mala ſerò, non bona mane.

Item:

Item:

Fœmina quem ſuperat, nunquam viuit ſine pœna,
Libertate caret, turpi conſtrictus habena:
Fœlices illi, quos non capit illa ſagena,
Heu, niſi mors facit, vix rumpitur illa cathena.

Item:

Hunc fatuum fateor, quem calceus vrget & vxor.

Item:

Mentiri, nere, lachrymari, nílque tacere,
Decipere: hæ verè dotes ſunt in muliere.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt peiora venenis:
Peruerſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Item:

Sunt tria gaudia: pax, ſapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria deſtruit ars mulierum.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum mane ſurgunt pueri ſine pane.

Item:

Væ tibi fœmineo quiſquis es apte iugo.
Malum eſt, videre mulierem: peius, alloqui:
peſſimum, tangere.

Colloquium, riſus, contactus, oſcula, viſus,
Hæc faciunt verè concumbere cum muliere.

Item:

O mulier, vene te de me, ne lædar à te:
Nam tua formoſitas, eſt mea calamitas.

Item:

Poſt viſum riſum, poſt riſum venis ad tactum,
Poſt tactum factum, poſt factum venis ad vſum:
Ergo caue tactum, ne factum ducat in actum.

Item:

Sit tibi consultum, mulieris spernere vultum,
Est verè venenum, nobísque videtur amœnum,
Attrahit vt viscus, interficit vt basiliscus.

Mobilior ventis fœmina.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ, sunt in vertigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit post partum, quæ benè sensit.

Item:

Fœmina nulla bona: sed si bona, digna corona:
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pluma est leuius? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis breuis est animus mulieris.

Mulier turture loquacior.

Crescunt sermones, vbi conueniunt mulieres.

Item:

Est quasi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viscus est illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe vt violentius vras,
Et violer violis, ô violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit, donec virum superabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,
Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieris,
Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum,

Præbens

Præbens sub mellis dulcedine pocula fellis:
Nam decor illarum laqueus fallax animarum,
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis,
Illaqueat stultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad lachrymas sunt procliues.

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Fœmina dum plorat, virum superare laborat.

Mulieres dolis plenæ sunt.

A muliere caue quamuis sit religiosa,
Quanto plus simplex tanto plus luxuriosa.

Item:

Adam, Samsonem, Loth, Dauidem, Salomonem,
Fœmina decepit: quis modò tutus erit?

Item:

Fœmina dum iurat, errat qui credere curat.

Item:

Fœmina res ficta, res subdola, res maledicta.

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallítque canendo.

Item:

Fœmina fallere, falsáque dicere quando cauebit,
Sequana piscibus ac mare fluctibus antè carebit.

Item:

Ille lauat laterem, qui custodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharinæ.

Item:

Tu caueas, quòd non subeas caueas mulierum,
Si caueas vt non habeas dispendia rerum.

Item:

Vincit sæpè virum fœmellæ astutia dirum.

Mulierum

Mulierum auaritia.

Dum habes dare, ſolent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, ſed cuncta rogabit.

Item:

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item:

Poſt caſum rerum, ceſſabit amor mulierum.

Qui non litigat, cœlebs eſt.

Linque malam Gretam, vitam capiéſque quietam.

Item:

Qui capit vxorem, capit abſque quiete laborem,
Longum languorem, lachrymas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret vxore, lite caret atque dolore.

Item:

Vxorem duxi, ſed centum poſteà luxi.

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier, ſi pauca loquatur.

Vxor bona, optima poſſeſſio.

Dulcius eſt melle, iungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil eſt mala peius:
Omnibus iſta bonis præſtat, & illa malis.

Item:

Ruſticus eſt verè, qui turpia de muliere
Dicit: nam verè ſumus omnes de muliere.

MVLTITVDO.

Multæ manus onus leuius reddunt.

Si fuerit multus, benè tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Cæriam perdidit.

Segniùs expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti turba franguntur fortia castra.

MVNDVS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,
In quibus est operans ille creator adhuc.
Lux septena diem venturum denotat, in quo
Sol sine nube micat, & sine nocte dies.
Hæc tunc vna dies multorum millia vincens,
Luce micans, nubis nescia, fine carens.
Istam mirè diem benedictio sancta venustat,
Quam stabilem reddit, fine carere facit.
Tunc sol fulgoris septemplicis igne nitescet,
Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena. / requies remouetur amœna. / sanctorum mens aliena.

De re terrena { non sit tibi gloria vana. / non sit tibi plena crumena. / tua mens non fiat amœna.

In re terrena { labor eminet atque cathena. / nec lex, nec iuris habena. / nihil est aliud nisi pœna.

Item:

Ambitiosus

Ambitioſus honos,& opes,& fœda voluptas,
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli ſperare caducis:
Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Item:

Deſere feſtinus mundum,tranſi peregrinus,
Curras abſque mora,citò tranſit,nec redit hora:
Ad patriam ſoſpes veniet,qui tranſit vt hoſpes.

Item:

Dic homo quid ſperes,qui mundo totus adhæres?
Tecum nulla feres,licet omnia ſolus haberes.

Item:

Dum tumulum cernis,cur non mortalia ſpernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles,Chriſti fortiſſime miles,
Effuge iucundi laqueos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè,qui cum bona poſſet habere,
Sponte ſubit pœnas infernaléſque cathenas.

Item:

Eſſe,fuiſſe,fore,tria ſunt florida ſine flore:
Nam ſimul omne perit,quod fuit,eſt,& erit.

Item:

Forma,genus,mores,ſapientia,res, & honores,
Morte cadent ſubita: ſola manent merita.

Item:

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non eſſe queunt ſine pœna:
Gaudia diuina ſemper ſunt abſque ruina.

Item:

Gaudia vera petas,quæ nunquam terminat ætas,
Vt careas pœna,læteris in æde ſuprema.

Item:

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ:
Nam miſer eſt & erit,qui mundi proſpera quærit,
At diues verè,qui non ea curat habere.

Item:

Gloria mundana non eſt niſi viſio vana.

Item:

Heu ſtolidæ mentes pereunt peritura ſequentes:
Sed ſapiens ſpernit,quicquid mutabile cernit.

Item:

Luctum depone pro rerum perditione.

Item:

Mundus non mundat,ſed mundus polluit: ergo
Qui manet in mundo,quomodo mundus erit?

Item:

Nil ſolidi mundus,nil omni poſſidet æuo:
Omnia prætereunt præter amare Deum.

Item:

Non cœlum quæret,qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant,quem curæ mille fatigant.

Item:

Non eſt ridendum,ſed in iſto tempore flendum:
Nam qui non flebit,non flendi tempus habebit,
Aeterno luctu lugebit tunc ſine fructu.

Item:

Nónne vidēs mundum miſerum nimis & furibundum,
Sub gladio diræ mortis languendo perire?

Item:

O genus humanum,tibi conſulo mente fideli,
Linque quod eſt vanum,ne amittas gaudia cœli.

Item:

Omne

Omne bonum, velox: fugitiuáque gaudia mundi
Monſtrantur terris, & citò lapſa ruunt.

Item:

Omnia ſunt mundi vaga, fluxa, caduca rotundi:
In pratis vt flos, ſic perit omnis honos.

Item:

Peruigili cura pete gaudia non peritura.

Item:

Plus amat exilium miſeri miſer orbis amator,
Quàm patriam, ſempérque cupit vagus eſſe viator.

Item:

Prædia terrarum, poſſeſſio diuitiarum,
Fabrica murorum, grandis ſtructura domorum,
Gloria menſarum, cum delitijs epularum,
Reſplendens veſtis, quæ moribus obſtat honeſtis,
Grex armentorum, ſpacioſus cultus agrorum,
Fertile vinetum, diuerſa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec poſt hæc inuenientur.

Item:

Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipſum ſe fallit, & ſe dæmonibus addit.

Item:

Quicquid formoſum mundus gerit aut pretioſum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:

Quicquid habes hodie, cras te fortaſſe relinquet:
Aut modò dum loqueris, deſinit eſſe tuum.

Item:

Quicquid vita dedit, tollit cum vita recedit,
Nec tecum tolles plenos rubigine folles.

Item:

Quid genus, aut ſpecies, quid opes, quid fama valebit?

Quando nil diues,sed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mũdus,quid gloria, quidúe triumphus?
Post miserum funus puluis & vmbra sumus.

Item:

Quod breuiter durat,quis prudens quærere curat?
Viue Deo soli,quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Christum,mundum non diligit istum,
Aestimat obscœnum,quod mundus credit amœnum,
Totum vilescit,quicquid in orbe nitescit.

Item:

Stant modica puncta,mundana negotia cuncta.

Item:

Stare diu nec vis,nec honor,nec forma,nec ætas,
Sufficit in mundo: plus tamen ista placent.

Item:

Tempora transibunt,& gaudia vana peribunt,
Et parient fructum,tristem per secula luctum.

Item:

Tu quoque fraterita carnis contagia vita,
Vt placeas Christo,mundo dum viuis in isto,
Nec tibi sint curæ res ad nihilum redituræ,
Quæ citò labuntur;magnóque labore petuntur.

Item:

Vir bone quid curas res viles,res perituras,
Nil profuturas;damno quandoque futuras,
Nemo diu mansit in culmine,sed citò transit:
Est breuis atque leuis in mundo gloria quæuis;
Qui fuit hic imus,illic erit ordine primus.

MVNERA. VIDE
Beneficentia.

Aurum expugnat omnia.

Accusatiuus

Accusatiuus si venerit ante tribunal,
Atque vocatiuus, quamuis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, si venerit absque dativo.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Lex est defuncta, quia iudicis est manus vncta,
Propter id vnguentum ius est in carcere tentum.

Item:

Munera lasciuas corrumpunt sæpe puellas:
Quásque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpuut vndique mentes.

Item:

Qui spernat munus, non est in millibus vnus.

Item:

Si dare multa potes, quicquid auebis habes.

Nil recusandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non solet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non se facit esse ligatum.

MVSICA.

Ad sonitum musæ, ducuntur sæpe choreæ,
Maxima luxuries, longa ætas, & breuis ira,
Hæc tria sunt madidis semper cantoribus apta.
Musæ quando sonant, sonitum bene tympana donant.

MVTVVM.

Mutuo dans, aut amicum aut rem perdit.

Cum rogo quem nūmos sine pignore, non habet vllos.

Qui ſuis infenſus, det mutuo.

Vxor, equus, veſtis, & calceamenta, inhoneſtis
Dum conceduntur, cum damno reſtituuntur.

NATVRA.

Natura paucis contenta eſt.

Parua manus pueri, modico ſolet eſſe repleri.

Item:

Qui non curaret plus quàm natura rogaret,
Diues ſic eſſet, quia res ſibi nulla deeſſet.

Item:

Vir vnus more veteri ſolo cibat ore.

Naturæ propagatio, vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine piſces.

Item:

Nomen abeſt picæ, niſi quid varij tenet in ſe.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata:
Obſequijs Domini ſtat, ſtatione data.

Item:

Si quæris quorſum verrit gallina? retrorſum.

Naturam expellas furca, tamen vſque redibit, vide Diuerſa ſtudia.

Balnea cornici non proſunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipſe.

Item:

It lupus ad caulam citiùs, quàm regis ad aulam.

Item:

Licet per multos cuculus cantauerit annos,
Pſallere neſcit adhuc alium cantum, niſi Gug, gug.

Item:

Non comedit lardum ſic, catus vt æſtimat ipſum.

Item:

Item:

Pinguis amore leues lambunt candelabra feles.

Item:

Rana petit saltum, quamuis ponatur in altum.

Item:

Rustica natura semper sequitur sua iura.

Item:

Rusticus ad villas habitare triumphat, & ollas.

Item:

Sus magis in cœno gaudet, quàm fonte sereno.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Protinus apparet quæ plantæ frugiferæ futuræ.
vide Coniectura.

Tu nihil inuita dices faciésue Minerua.

Cantat auis quæuis, sicut collum sibi creuit.

Item:

Quod natura negat, ne mo fœliciter audet.

NECESSITAS ET COACTVS.

Sunt quasi non facta Domino iuranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum seruat in agro.

Faxis vt libeat quod est necesse.

Est indulgendum, quod non aliter faciendum.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Decrescit factus color, ac amor ipse coactus.

Item:

Non durant actus, homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingeniosum facit.

Quæritat in cinere scintillas, qui caret igne.

Necessitas moras recusat.

Fundo stans vnda, iacitur de naue profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Si bouem non habes, asinum agas.

Assabis nidum, si non inueneris ouum.

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, summus philosophus inquit.

Item:

Ex ouis pullus non natis quando fit vllus?

Item:

Panem Iustina non conficit absque farina.

NOBILITAS ET OBSCVRITAS.

Antiqua æris possessio nobilitat.

Auri nobilitas luteam si vestiat ollam,
Non ideo sequitur, hanc minùs esse lutum.

Item:

Nobilis est ille, quem nobilitant bona villæ.

Nobiles naturaliter sunt omnes, nullúsque degener, nisi vitijs qui deditus est.

Adam fodiente, quis nobilior Eua nente.

Item:

Postquam degeneres cœperunt nobilitari,
Nobilitas cœpit in multis degenerare.

Nobilitas, sola est atque vnica virtus. vide Virtus.

NOVITAS.

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum.

Dum clypeus splendet, sub alta fornice pendet:
Sed cum vilescit, sub scamno sæpe quiescit.

Item:

Omne nouum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Sunt noua grata tria: Medicus, meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRAE.

Si tibi lumen abest, manibus res tangere prodest.

Tenebrarum opera, mala sunt.

Dæmon

Dæmon ipſe crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Nocte laboratum non eſt opus vndique gratum.

NVNTIVS.

Praua reuelare ſi vis, noli properare.

OBEDIENTIA.

Obedientia fœlicitatis mater.

Audit carnificem, ſpernens audire parentem.

Item:

Doctori pare, ſunt artes ſi tibi curæ.

OCCASIO.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica fit otiis cibus vndique cauſa.

Ex minimis grandia. vide Origo,

Occaſio facit furem.

Fur, obſtante ſera, non furta facit niſi ſera.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non ſua tollunt.

Occaſio non amittenda.

Dum ſatis eſt calidum, debemus cudere ferrum.

Item:

Dum ſus præbetur, tunc ſaccus promptificetur.

Item:

Eſt citus ille cocus, dum calet igne focus.

Item:

Ferrum quondo calet, cudere quiſque valet.

Item:

Fronte capillata, pòſt eſt occaſio calua.

Item:

Remigo ſub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occaſio.

Ardet de facili ſtramen, cum iungitur igni.

Item:

Item:

Culum comburit, qui feruida balnea quærit.

Item:

Feruidior locus est, cui propior focus est.

Item:

Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item:

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Non intret molam, qui vult vitare farinam.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere virus habentem.

Item:

Vt cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIVM.

Spartam quam nactus, hanc orna.

Alterius noli in messem tu ponere falcem.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanáque vanis.

Item:

Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:

Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item:

Tu supplex ora, tu protege, túque labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoscitur. vide Coniectura.

Non ex operibus saluamur, sed Dei dono.

Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item:

Item:

Qui vult sanctè mori, cœlesti fidat amori:
Quos verò solantur opera, non iustificantur.

Sex opera misericordiæ corporalia, & septem spiritualia.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, tumbo:
Corripe, suade, doce, dimitte, solare, fer, ora.

ORIGO.

E squilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus atque figuram.

Item:

Arbor quæque bona, producit dulcia poma:
A radice mala, nascuntur pessima mala.

Item:

Cattorum nati sunt mures prendere nati.

Item:

Dat pullos tales, qualis dignoscitur ales.

Item:

Ex prauo pullus bonus ouo non venit vllus.

Item:

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item:

Filia mœchatur, quæ mœcha matre creatur.

Item:

Filius vt patri similis, sic filia matri.

Item:

Naturam vitis sequitur vinum, benè scitis.

Item:

Sæpè solet similis filius esse patris.

Item:

Si genitrix castè, castè quoque filia viuet:
Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Antè

Antè fuit vitulus, qui iam fert cornua taurus.

Item:

De rebus minimis sit sæpè molestia grandis.

Item:

Ex nuce fit corylus, ex glande sit ardua quercus,
Ex paruo puero sæpè peritus homo.

Item:

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item:

Sola scintilla perit hæc domus, & ruit illa.

PAEDAGOGIA.

Docens vtilia desistere non debet.

Honor est magistro, bonos habere scholares,
Cæcos & claudos non imitare duces.

Item:

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,
Et labor in miseris est sine fruge scholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Esto pius verè super his qui te genuêre.

Item:

Vt vaccam vitulus comitetur, res iubet & ius.

Liberorum pietas delectat parentes.

Gaudet vterque parens, dum filius est benè parens.

Item:

Lætitiam patri generat sapientia nati.

Item:

Vt bona sit nata sua, vult mater violata.

Mali coruũ malum ouum. vide Origo.

Parentum est, nutrire liberos.

Cattus habens plures pullos capit vndique mures.

Item:

Item:

Est puer alendus à patre, simúlque tuendus.

PATIENTIA.

Feras, non culpes, quod mutari non potest.

Fer patienter onus, ferri quodcunque necesse est:
Vincere nam poteris non meliore via.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Ranula calcatur tantum quòd vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Non animo tristi fer pœnam quam meruisti.

Item:

Quam pateris dignè, pœnam patiare benignè.

Item:

Quod pateris meritò, patienter ferre memento.

Sustine & abstine.

Audi, cerne, tace, si cum vis viuere pace.

Item:

Disce pati, si vis victorum tu fore ciuis.

Item:

Nobile vincendi genus est patientia: vincit,
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Item:

Tempore si mœsto vexaris, fortior esto:
Nam post aduersa Deus bona dat vice versa.

Item:

Tripliciter morior: aduersa ferens patienter,
Compatiens passis, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptus est in patria sua.

In patria natus, non est propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta sua magnus erit patria.

Patriæ fumus alieno igni est luculentior.

Dulcius

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant, manibus tumulata suorum.

Item:

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo.

PAVPERTAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens diues volo dici.

Achrematia *docet parsimoniam.*

Bursa carens ære, vetat inter vina sedere.

Item:

Esurit atque sitit pauper qui lauta requirit.

Item:

Expensas fugere solet omnis qui caret ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item:

Pauper tu spernas semper intrare tabernas,
Fons vbi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis, tenuis plus farre carentis.

Item:

Si tibi deficit æs, miser es, præpinguia non es.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

( ) *vide Fortuna.*

Paupere ditato nil acrius esse putato.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum sis in mensa, primùm de paupere pensa.

Item:

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?
Fac quæ Christus amat, dum pauper ad ostia clamat.

Item:

Item:

Pauperis in causa non auris sit tibi clausa.

Item:

Pauperis in specie dum Christus venerit ad te,
Impertire sibi, quod dedit ipse tibi.

Item:

Per miseros quique sancti ditantur vbique.

Item:

Qui dat pauperibus, thesauros colligit astris,
In quos nil fures iuris habere queunt.

Item:

Si sum semper egens, non debes spernere me gens:
Christus pauper erat, qui nunc super omnia regnat.

Item:

Si vis gaudere, semper miseri miserere.

Item:

Spernit cœlorum Regem, spretor miserorum.

Item:

Tunc benè prandetur, cum Christus adesse videtur:
Si des, ipse dabit: si non des, ipse negabit.

Item:

Vivas prudenter, gazas habeas sapienter,
Non abscondendo, sed egenis distribuendo.

Haud facilè emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obulos generatus,
Nunquam nummorum dominus sit ille duorum.

Item:

Pauper homo rarò viuit cum nomine claro.

Item:

Pauper pauperiem per totum sustinet orbem.

Item:

Pauper pelorem restis tenet vndique partem.

Item:

Pauper vbique iacet, dum sua bursa tacet.

Item:

Pauperis in capite pereunt bona dogmata sæpè.

Item:

Profectum faciunt rarum, quos debita stringunt.

Item:

Sint noua vel vetera, pauper sua calceamenta
Rumpit palpando cituùs quàm diues eundo.

Mendicõne parentes amici.

Cum moritur pauper, sequitur vix vnus & alter.

Item:

Dum pauper clamat, ianua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda est.

Exiguo pulchram ducit solertia vitam:
Pauperis in specie nam sæpè Deus latet ipse.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miser est hic mas, cuius in sæpè coquina
Mucidus est panis, caro raucida, pendula vina.

Item:

O bona pauperies, nisi te Deus ipse tulisset,
Tunc tua durities multis ingrata fuisset.

Item:

Pauperior census non fit turbatio sensus.

Item:

Tempus adhuc veniet, quod diues qui modo gaudet,
Assiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Item:

Multa licet sapias, re sine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur, miser & vilis reputatur.

Item:

Pauper & absque pilis, est sponsa nimis mihi vilis.

Item:

Si careas ære, cupiet te nemo videre.

Item:

Vtilis & sapiens vix toleratur inops.

Paupertas sapientiam sortita est.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit vbique vias.

Prosperitas est, prosperitate carere.

Abs re qui vadit, res sibi nulla cadit.

Item:

Diues nil audet, paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Est vbi res nulla, scio quòd non res cadit vlla.

Item:

Illico sternetur, vbi nil nisi saccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem solet hoc generare.

Item:

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item:

Si breuis est baculus, breuior fiet tibi saltus.

Item:

Si tibi pauca res, est tibi magna quies.

Item:

Viuit securus, paupertas est sibi murus.

Rebus semper pudor abest in arcto.

Ex veteri more, pauper caret cece pudore.

Item:

Iustus laudatur, quod inops Cunrad vocitatur.

Satius est non fuisse diuitem, quàm pauperari.

Post zephyros plus lædit hyems, post gaudia luctus:
Vnde nil melius, quàm nil habuisse secundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæsus melius, quàm verbere cæsus.

Item:

Dum cutis est plana, fiet dormitio sana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax summa laboris,
Pax belli exacti pretium est, pretiúmque pericli.

Item:

Præcedens pactum, bellandi disijcit actum.

Item:

Si det oluscula mensa mmuscula pace quieta,
Non pete grandia lautáque prandia face repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIA.

Canis reuersus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
Sed cum conualuit, mansit vt antè fuit.

Item:

Scandala sæpè noua peccata mouent veterata.

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex nente citò res bona, sed mala lentè.

Etiam mali quandoque bene agunt.

Declinans nauis releuatur in æquore prauis.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Ex transgressione Adam omnia mala.

Adam

Adam primus homo damnauit secula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo, mala contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo mali, processit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla petenda qui est.

Dupliciter peccat, qui se de crimine iactat.

In malitia perseuerantes pereunt.

Fine malo claudi, mala vita meretur iniqui.

Item:

Peius currendo vitium fit, quàm residendo.

Item:

Qui nunquam cecidit, hunc nullus surgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut scurra sedens, est tamen æquiualens.

Mali ad nocendum assiduè proni sunt.

Nequam nequitiam monstrat vbique suam.

Item:

Semper iniquorum scelus impedit acta bonorum.

Mali sunt homines, qui bonis dicunt malè.

Aiunt hoc in me, quod nouit perfidus in se.

Item:

Mos est stultorum, reprendere facta bonorum.

Malis bene est.

Gaudia stultorum cumulant augmenta dolorum.

Item:

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam peior, tanto sors est sibi maior.

Item:

Sæpe mali florent, vt post ea gaudia plorent.

Nullus est quem non pudeat peccasse.

Clauditur os huius, sunt publica crimina cuius.

Omnis malus, seruus est, etiamsi rex sit.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium stat.

Causidicis, Erebo, fisco, fas viuere rapto:
Militibus, medico, tortori, occidere ludo:
Mentiri astrologis, pictoribus atque poëtis.

Item:

Ecclesias Domini quas fundauêre parentes,
Perdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus est iudex, fraus est mercator in vrbe,
Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas sacras ædes pietas construxit auorum,
Has nunc hæredes deuastant more luporum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Symonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia prætendimus quàm malitiam nostram.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare,

Item:

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas,

Item:

Quòd puer est cæsus loquitur, non cur ita læsus.

Peccati grauitas ex circumstantiis æstimanda.

Aggrauat ordo, locus, mos, causa, scientia, tempus,
Lucta pusilla, modus, culpa, genus, & status alius,
Conditio, numerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio resecanda sunt.

Nemo

Nemo nimis properè didicit nociua cauere.

Item:

Prorsus & absque mora, vitium remouere labora.

Peccatores odis dominus.

Degeneri vita vitam corrumpere vita,
Ne vitæ merita demerearis ita.

Item:

Nunquam cœlesti Domino placuêre scelesti.

Item:

Omnis homo verè debet peccata timere:
Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt.

Qui semel malus, semper.

Infamis verè debet væ semper habere.

Item:

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item:

Vili parcatur, ne vilior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus. vide Proprium.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Vnicuique dedit vitium natura creato.

Iam vix sunt visi, qui caruêre nisi.

Item;

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,
Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item:

Nullus in Ecclesia viuit sine sorde viator;
Sed fuit absque nota solus mundi Dominator.

Item:

Omne bonum quod habes, contaminat vnica labes,

Item:

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano;
Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

Item:

Quis sine peccato? credite, nullus homo.

Item:

Qui sint absque nisi, non sunt homines mihi visi.

Item:

Si nisi non esset, perfectus quilibet esset.

Voluntatem domini sciens, nec faciens, plagis vapulabit multis: & contrà.

Ignorans facinus, pecco sciente minus:
Tu quia scis quid agis, est tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adsit regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas.

Ad facinus duplex, non sufficit vltio simplex.

Aegypti decem plagæ.

Prima rubens vnda, ranarum plaga secunda,
Inde culex tristis, pòst musca nocentior istis,
Quinta pecus strauit, vesicas sexta creauit:
Inde subit grando, pòst bruchus dente nefando,
Nona tegit solem, primam necat vltima prolem.

Item:

Sanguis, rana, culex, muscæ, pecus, vlcera, grando,
Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando.

Canis peccatum sus dependi.

Quod sus peccauit, sucula sæpe luit.

Mali puniendi.

Iusti vexantur, nisi praui corripiantur.

Item:

Vltio tardà fouet crimina, damna mouet:
Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eueniunt.

Bestia dicetur, qui te non Christe veretur:
Quisque malignus erit, mox sine fruge perit.

Serò Iupiter diphteram inspexit.

Ad

Ad mala parata, sunt atra theatra parata.

Item:

Ad vada tot vadit vrna, quod ipsa cadit.

Item:

Ante dei vultum nihil vnquam restat inultum.

Item:

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis;
Compensat longas sed grauitate moras.

Item:

Pœna venit serò, veniens a iudice vero.

Item:

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes:
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item:

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis:
Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item:

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum:
Vltio iusta Dei digna refundit ei.

PEREGRINVS.

Delinquit citius ignotus, non bene visus.

PEREGRINATIO.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

Parrhisios stolidum si quis transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item:

Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.

Regredi

Regredi præstat quàm male currere.

Circumiens valida non dicetur via curus.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Virtus, fida peregrinantis custos.

Osque manúsque serua, necnon genitalia membra,
Sic transire loca poteris quæcunque remota.

PERICVLVM.

Addiscens altè suspendi, strangulor antè.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Non stat securus, qui protinus est ruiturus.

Ouem lupo committere.

Non est consultum, super oua ponere stultum.

Item:

Nunc est muricipi commissus caseus ipsi.

Item:

Stultior est stulto, faruum ponens super oua:
Namque superpositus frangere quæque solet.

PERSEVERANTIA.

Qui perseuerauerit vsque ad finem, saluus erit.

Insta, ne cesses, aderunt post semina messes,
Post lachrymas risus, post exilium paradisus.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:
Vt Scriptura sonat, finis non pugna coronat.

PHILAVTIA.

Proximus sum egomet mihi.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum diuisor particularum,

Hanc

Hanc discas artem, maiorem sumito partem.

Item:

Te primò benedic: nam presbyter ipse facit sic.

Suum cuique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes,
Et vanis inflat corda superba notis.

Tunicæ pallio propior.

Mittimus interdum, quò nolumus ire, catellum.

PICTVRA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum.

Corde Deum toto cole, dilige: consule fratri:
Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item:

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis
Nolueris? contra te quæ Deumque facis.

Item:

Dilige sic alios, vt te quoque Christus amauit:
Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac desiderij Deus est pietate colendus,
Iustitiæ vt merces tota sit ipse Deus.

Item:

Hic est legis apex, hæc Vatum dogmata: charus
Primùm sit Dominus, proximus inde tibi.

Item:

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item:

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum
Dilige: in hoc coëunt omnia iussa Dei.

Item:

Ipse

Ipse Deus primas sibi vendicat, ipse secundas
Proximus: id vates summáque Legis habent.

Item:

Iussa Dei sunt hæc: Benefac, malefacta relinque:
Sic facias alijs, sicut fieri cupis in te.

Item:

Nunquam peccares, Dominum si semper amares.

Item:

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fratri cura secunda vacet.
Primus amor Domino, fratri sed congruit alter:
Sic Lex, sic omnis namque Propheta iubet.

Item:

Quod sibi quis nolit fieri, non inferat ylli:
Quin alijs faciat, ceu cupit ipse sibi.

Item:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli:
Sic potes in terris viuere iure poli.

Item:

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:
Idque chorus Vatum, Léxque verenda docent.

Pietas ad omnia vtilis est.

Atria sunt cœli menti patefacta fideli.

Item:

Christo iungetur, sua qui mandata sequuntur.

Item:

Crimina deuita, nam famam dat bona vita.

Item:

Fle, si solari: ieiuna, si faturari:
Da, si ditari: serui, si vis dominari.

Item:

Mente Deum gerere, peccata futura cauere,
Mundum despicere, cœlestia corda tenere,

Hæc

Hæc est syncerè mentis sapientia vera.

Item:

O quàm ditantur, qui cœlica regna lucrantur!
Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt!
Ergo fide pura te Christo subdere cura,
Auxilio cuius fugies mala temporis huius.

Item:

Pro paucis iustis, multis parcetur iniquis.

Item:

Semper gaudebit, Domini qui iussa tenebit.

Item:

Si quis saluari vult perpetuóque beari,
Christo deuotum studeat se tradere totum.

Item:

Viuo tibi, moriórque tibi dulcissime Iesu:
Mortuus ac viuus sum, manеóque tuus.

Item:

Viue Deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pacatus, semper transire paratus.

Item:

Viue Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Viue diu, sed viue Deo: nam viuere mundo,
Mortis opus: vera est, viuere, vita Deo.

Item:

Viuere coneris benè, nam benè sic morieris:
Vix benè viuentem vidi prauè morientem.

Item:

Vtilis est pietas, plus quàm terrena potestas:
Nemo potestate saluatur sed pietate.

Probitas laudatur & alget.

Multos audiui sapientia verba mouere,
Stultorum verè mores actúsque tenere.

POENI-

POENITENTIA.

Pœniteat vos erroris, vt deleantur
peccata vestra.

Cor compungatur, os dicat, opúsque sequatur.

Item:

Fle pro peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item:

Nemo dolet verè, causas fugiat nisi culpæ.

Item:

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Nunc tempus est flendi, locus & peccata luendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum verè faciat te sæpè dolere.

Item:

Plange, dole, pia corda leua, veniámque precare:
Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item:

Si malè fecisti, tunc respice vulnera Christi,
Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum, dic Miserere:
Per Miserere mei, tollitur ira Dei.

Pœnitentia sera. vide Prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA.

Forsan curret aqua, quò quondam currere visa.

PRAESENTIA.

Domini oculus saginat equum.

Ex visu domini [illegible] caballi.

Item:

Quæ [illegible] cerne, pigris committere sperne.

Item:

Visus heri pulchrum facit ornatúmque caballum.

PRECATIO ET VOTVM.

Crede, quòd optantes sunt diuitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles.

A macula sordis munda precor intima cordis.

Item:

Casta Deus mens est, casta vult mente vocari,
Et castas iussit pondus habere preces.

Item:

Christus rex regum, qui non dormitat in æuum,
Protegat hanc ædem, necnon sine crimine plebem.

Item:

Dignus adorari non est Moyses nec Helias,
Hæc saluatori gloria sola datur.

Item:

Langueo amore tui, Iesu, dulcissime Iesu,
Tu mihi cor recrea: langueo amore tui.

Item:

Manc precare Deum, quòd læta dies tibi plaudat:
Vespere, quòd tutus tempora noctis agas.

Item:

Orandum est vt sit mens sana in corpore sano:
Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item:

Qui prius implorat Christum, fœliciter orat.

Item:

Quisque roget Christum veniens vt liberet ipsum.

Item:

Sancta

Sancta Columba super requiescis vertice Christi,
Sancta Columba etiam me requiescere super.

Item:

Te precor omnipotens, vt me tua gratia gratum
Ad finem ducat, nauigantem per mare latum.

Item:

Vt contra Stygium pugnemus fortiter hostem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quiduis continget quod optaris.

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item:

Fert, vt plebs fatur, saccus, quod quisque precatur.

Item:

Tu petis, & rogito, saccus tamen est quasi virgo.

Orabo spiritu, sed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidáque precatio mente,
Ardua perruptis nubibus astra subit.

Item:

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item:

Non vox, sed votum: non musica carmina, sed cor:
Non clamor, sed amor, sonat in aure Dei.

Item:

Vt sit grata Deo, penetrétque oratio cœlum,
Corde sit ex puro, sit breuis atque frequens.

Petitio iusta facilis q, esse debet.

Exige rem iustam, si non cupis inde repulsam.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi clamat.

PRINCIPIVM.

Boni principij bonus finis.

Gratia principijs semper respondet honestis.

Principium, dimidium totius.

Dimidium

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

Sapere est initijs mederi, quàm fini.

Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas conualuêre moras.

PROCERES.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Bona procrastinanda non sunt.

Cras do, non hodie: sic nego quotidie.

Item:

Esse bonus propera, nunquam nimium properabis:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Per multum cras eras, semper dilabitur ætas.

Item:

Quando dies vnus differtur, sæpè fit annus.

Item:

Tunc moritur mannus, dū gramina protrahit annus.

PROFVSIO.

Cui largior est copia rei cuiusdam, ea profusius licebit vti.

Copia cui piperis, hoc vescitur ipse polentis.

Facilius est prodigere, quàm colligere.

Perditur exiguo, quæsitum tempore longo.

Item:

Res quæsita mora, parua consumitur hora.

Prodigalitatem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucri det sibi cura,
Non est delictum, si talis perdit amictum.

Item:

Parca manus, labor assi[illegible]
Larga manus, labor insolitus, desistit [illegible]

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item:

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea prendit.

Item:

Qui plus expendit, quàm rerum summa rependit,
Non admiretur, si paupertate grauetur.

Item:

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit.

Item:

Quisque coquens multũ, solet hic consumere multũ.

PROMISSIO.

Charetis pollicitationes.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis diues quilibet esse potes.

Item:

Promittit largè, qui certo iam caret ære.

Promissis standum.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Fas est implere promissa decentia verè.

Item:

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Sponde, noxa adest.

Rem tibi promissam, nulli promiseris vnquam.

PROPRIVM.

Dum me titillo, rideo quando volo.

Bis vicit, qui se vincit.

Fortior est quisque, [illegible] ssima vincit
Oppida: quique potest cor domuisse suum.

Item:

Linguam frænare, plus est, quàm castra domare.

Item:

Qui scit frænare linguam, sensúsque domare,
Fortior est illo qui frangit viribus vrbes.

Item:

Vincere cor proprium, plus est, quàm vincere mundũ.

Consilium malum consultori pessimum.

Insontem sontes conantur perdere: verùm
Pœna retorquenda est in caput ipsa suum.

Item:

Sæpè suum proprium fecit puer ipse flagellum.

Propria domus omnium optima.

Est quasi, qui proprius, aureus ipse focus.

Propria vineta cædere.

Vnus non alium, vetus annus non docet annum.

Qui sibi malus, nemini bonus.

Est auis ingrata, quæ defœdat sua strata.

Item:

Non bonus est vlli, qui malus ipse sibi.

Item:

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunica pallio propior.

Nunquam priuatis alienos anteferatis:
Nam priuata sedent, aliena casibus hærent.

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Castigans alios, te castiga prius ipsum,
Vt castigatus sis castigare paratus.

Item:

Exemplum detis, alios quicunque docetis:
Si non seruatis quæ præcipitis, taceatis.

Item:

Me malè castigat, proprio qui crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet, non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio citius eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cauebis.

Item:

Si quis damnauit, quod primitùs ipse probauit,
Talis laudator leuitatis habetur amator.

Item:

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intristi, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRVDENTIA, SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura,
Tu primò cura, cuius mora plus nocitura.

Item:

Effundens escas, rarò benè colligit illas.

Item:

Est tardè nimium, post bombum claudere culum.

Item:

Fœmineus verè dolor est, post facta dolere.

Item:

Inuestigetur res quæ suspecta videtur:
Nam solet verè, res indiscussa nocere.

Item:

Nescit prodesse, qui nescit prouidus esse.

Item

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item:

Non plus mactabis, quàm tu condire valebis.

Item:

Palmas præuisas habeas tu quando chorisas.

Item:

Peruigili cura, semper meditare futura.

Item:

Præuius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primò sternatur equus qui tardus habetur.

Item:

Quicquid agas, sapienter agas, & respice finem.

Item:

Res quæ sparguntur, totæ non sæpe leguntur.

Ingenium vires superat.

Magis consilijs, quàm armis, bella geruntur,
Illa quidem faciunt iussa, sed ista iubent.

Mus non vbi fidit antro.

Mus miser est, antro qui tantùm clauditur vno.

Omnia probate, quod bonum est tenete.

Nidificans caneas vult passer visere multas.

Item:

Omne, licet charum, tibi quod fore putas amarum,
Eijce, nec retine, ne sit tibi causa ruinæ.

Item:

Qui videt vtilius, & sumit deteriora,
Absit ei radius luminis absque mora.

Prudentia est, de ijs quæ ad bene beatéque viuendum conducunt, bene consultare posse.

Corrige præteritum, præsens rege, cerne futurum:
Hoc etenim sapiens vir tenuisse solet.

Item:

Doctor erit, semper qui viuere scit [illegible].

Item:

Principium finémque simul solertis spectat.

Item:

Quis, quid, vbi, quãdo, cui, quantum, quomodo, quare,
Ista notanda diu respice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne sequentem.

Sapiens non eget.

Prouidus est plenus, improuidus extat egenus,

Tela preuisa nocent leuius.

Improuisa magis vulnera sæpe nocent,

Item:

Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum sentit, qui prouidet ictum,

Item:

Tela nocent leuius, visa volare prius.

PVDOR.

Vbi pudor, ibi honor.

Dum cernit quasi flens, veniam petit ipse rubescens,

Item:

Iurè coronetur, quicunque pudore repletur,

Item:

Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.

RARITAS.

Rarum, charum.

Fit, quòd contemptis, peto nigrum, panibus albis,

Item:

Omne boni pretium nimio vilescit in vsu.

Item:

Omne rarum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Qui peccatum cum peccato pectit auare.

Item:

Quod procul affertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit, insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQVIES.

Quod caret alterna requie durabile non est.

Ictibus assiduis fiet hebes quoque securis.

Item:

In matutinis quicunque cupit vigil esse,
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.

Item:

Stare diu nescit, qui non aliquando quiescit.

RISVS.

Fatuus in risu exaltat vocem suam.

Hunc homo deridet, qui multum vel citò ridet.

Item:

Per risum multum, debes cognoscere stultum.

RVSTICI.

Rusticus vocatus immunescit.

Collum curuatur villano, quando rogatur.

Item:

Rusticus inflatur, nimium si sæpe rogatur.

Item:

Villicus elatus solet esse nimis rogitatus.

SANITAS.

Sanitatis tuendæ remedia quædam generalia.

Lotæ cale, sta pranse, vel I, frigesce minute.

Item:

Mingere cum bombis, est res dulcissima lumbis.

Item:

Si tibi deficiant medici,
Hæc tria: mens hilaris, r[illegible]

Item:

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graues, irasci crede profanum,
Parce mero, cœnato parum, non sit tibi vanum
Surgere post epulas, somnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum:
Hæc bene si serues, tu longo tempore viues.

Aër.

Lucidus ac mundus sit ritè habitabilis aër,
Infectus neque sit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus prosunt, sed visibus obsunt.

Item:

Balnea sunt grata, sed potio sit moderata,
Atque nouellarum fuge potum ceruisiarum.

Item:

Post ferrum frigus, post balnea quære calorem:
Post ferrum vigila, post balnea quære soporem.

Item:

Quantumcunque potes, modicum post balnea potes.

Item:

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnera, febris,
Impletus venter, hæc septem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina manè, manus surgens gelida lauet vnda,
Hàc illàc modicum pergat, modicum sua membra
Extendat, crines pectat, dentes fricet, ista
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atque bibendi ratio.

Abstineas pransus potu: quoniam calefactus
Frigescit stomachus, si sit potu madefactus.

A primis

renebit,
mala multa cauebit.

Item:

Ex magna cœna, ſtomacho ſit maxima pœna:
Vt ſis nocte leuis, ſit tibi cœna breuis.

Item:

Inter prandendum ſit ſæpe parúmque bibendum:
Vt minùs ægrotes, non inter fercula potes:
Vt vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus aſſuetam iubeo ſeruare diætam:
Approbo ſic eſſe, ni ſit mutare neceſſe:
Hippocrates teſtis, quoniam ſequitur mala peſtis.
Fortior hæc meta medicinæ eſt, certa diæta:
Quam ſi non curas, fatuè regis, & malè curas.

Item:

Quale, quid & quando, quantum, quoties, vbi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conueniens ingrediatur iter.

Item:

Quantumcunque potes, inter tua prandia potes:
Et non ægrotes, ſi mea dicta notes.

Item:

Saluia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde roſæ florem, minuúntque potenter amorem.

Item:

Tu nunquam comedas, ſtomachum ni noueris eſſe
Purgatum vacuúmque cibo quem ſumpſeris antè.
Ex deſiderio id poteris cognoſcere certò:
Hæc ſint ſigna tibi, ſubtilis in ore diæta.

Flatuum retentio.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento:
Spaſmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat ipſa

Lotio

Lot

Lotio post mensam tibi [illegible]
Mundificat palmas,& lum[illegible] reddit

Item:

Si fore vis sanus,ablue sæpe manus.

Nausea marina.

Nausea non poterit hæc quem vexare,marinam
Vndam cum vino mixtam qui sumpserit antè.

Phlebotomia.

Denus septenus vix phlebbotomon petit annus,
Spiritus vberiórque exit per phlebbotomiam.
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorúmque cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat,syncerat phlebbotomia.
Mentes & cerebrum,calidas facit esse medullas;
Viscera purgabit,stomachum ventrémque cocrcet,
Puros dat sensus,dat somnum,tædia tollit,
Auditus,vocem,vires producit & auget.

Item:

Exhilarat tristes,iratos placat,amantes
Ne sint amentes,phlebbotomia facit.

Item:

Ex saluatella tibi plurima dona minuta,
Slpenem,hepar,pectus,vocem,præcordia purgat,
Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item:

Fac plagam largam mediocriter,vt citò fumus
Exeat vberius,liberiúsque cruor.

Item:

Frigida natura,& frigens regio,dolor ingens,
Balnea,post coitum,minor ætas atque senilis,
Morbus prolixus,repletio potus & escæ,
Si fragilis,vel subtilis sensus stomachi sit,

Et

Et fastiditi [illegible] botomandi.

[illegible]

Hæc facienda tibi, qua[illegible]vis phlebbotomari,
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Vnctio, siue lauacrum, & potus, fascia, motus,
Debent non fragili tibi singula mente teneri.

Item:

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Blasij, Philippi, Bartholomæi,
His festis minuas, vt longo tempore viuas:
Philip. Barth. dextras, Martin. Blasij que sinistras.

Item:

Omnia de lacte vitabis ritè minutus,
Et vitet potum phlebbotomatus homo:
Frigida vitabit, quia sunt inimica minutis,
Interdictus erit que minutis nubilus aër,
Spiritus exultátque minutis luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus sæpè nociuus.

Item:

Principio minuas in acutis, perper acutis,
Aetatis mediæ multum de sanguine tolle.
Sit puer atque senex, tollet vterque parum.
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi simplum.

Item:

Qui scindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item:

Sanguine subtracto, sex horis est vigilandum,
Ne somni fumus lædat tibi sensile corpus:
Ne neruum lædas, non sit tibi plaga profunda.
Sanguine purgatus, ne carpas protinus escas.

Item:

Tres insunt istis, Maius, September, Aprilis,

Et

Et sunt Lunares, sunt
Prima dies primi, postrem
Nec sanguis minui, nec ca
Sit senium atque iuuenta licet, si sanguis abundat,
Omni mense probè confert incisio venæ.
Hi sunt tres menses, Maius, September, Aprilis,
In quibus eminuas, vt longo tempore viuas.

Item:

Ver, æstas, dextras: autumnus hyémsque siniſtras.
Quatuor hæc membra, hepar, pes, cepha, cor, vacuanda:
Aestas hépar habet, ver cor, sicque ordo sequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æstiui iciunia corpora siccant.
Quolibet in mense & confert vomitus, quoque purget
Humores nocuos, stomachus quos continet intus.
Ver, autumnus, hyems, æstas, dominantur in anno.
Tempore vernali calidúsque aër madidúsque,
Et nullum tempus melius est phlebotomiæ.
Vsus tunc homini Veneris confert moderatus
Corporis & motus, ventrísque solutio, sudor,
Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas.
Aestas more calet sicca, & noscatur in illa.
Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari:
Humida, frigida fercula dentur, sit Venus extrà,
Balnea non prosunt, sint raræ phlebotomiæ,
Vtilis est requies, sit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere iuberis,
Sed calor æstatis dapibus nocet immoderatis,
Autumni fructus caueas, ne sint tibi luctus,
De mensa sume quantum vis, tempore brumæ.

Somnus

[illegible]

S[illegible]ere manè.

It[illegible]

Sit breuis aut nullus tibi somnus meridianus.
Febris, pigrities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proueniunt ex somno meridiano.

Item:

Surgere manè citò, spatium peragraréque serò,
Hoc faciet pulchros homines, sanósque, iocundos.

Sudor.

Sub qua veste sudas, caueas hanc ferre frequenter.

Visus recreatio.

Fœniculus, verbena, rosa, & chelidonia, ruta,
Subueniunt oculis dira caligine pressis:
Nam ex istis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

Item:

Fons, speculum, gramen, hæc dant oculis releuamen:
Manè igitur montes, sub serum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi feruore vigent tres, salsus, amarus, acutus:
Alget acetosus, sic stypans, ponticus atque:
Vnctus & insipidus, dulcis, dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in sacco, quando repletur.

Item:

Cattus sæpè satur, cum capto mure iocatur.

Item:

Dum satur est venter, gaudet caput inde libenter.

Item:

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Item:

Non vult scire satur, quid ieiunus patiatur.

Item:

Repletus venter non vul

Item

Tunc caput est lætum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauseam facit.

Mus satur insipidam dijudicat esse farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando saturat.

SCRIPTVRA SACRA.

Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

Aequor, humus, cœlum, vacuas labentur in auras:
Vox autem Domini viuida semper erit.

Item:

Aequora, terra, polus, pariter resoluta liquescent:
Syderei verbum durat at vsque Patris.

Item:

Aether, campus, aquæ, recident discrimine eôdem:
Per seclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arua, solum, stellæ, casu soluentur eodem:
Verba tamen stabunt tempus in omne Dei.

Item:

Astra, solum, pelagus fugiunt: diuina per æuum
Perpetuum viuæ dicta salutis erunt.

Item:

Cum rebus transit mundi fugitiua figura:
Sed per cuncta Dei secula sermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cœlis, æquore, terra:
Sed sermo tempus viuit in omne Dei.

Item:

Omnia sunt hominum subito fluitantia motu:

Tempus

Tempus in æter[illegible] vna Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, sin[illegible]tione peribunt:
At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patienter eandem:
Sed Domini semper viua statuta manent.

Item:

Terra, polus, pontus pereunt: cœlestia solùm
Verba per æternos sunt benè firma dies.

Ex verbo Dei ratio viuendi petenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Euangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Ioannes auis, Leo Marcus,
Atque homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Leuit. Numerorum, Deuteronomi,
Pòst Iosue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,
Thobias, Iudith, Hester, Iob, Dauidicúsque,
Verba dat Ecclesi. Cantat, Sapit, Ecclesiastic.
Esaias, Ieremi. Baruch, Ezech. Daniélque,
Oze. Ioël, Amos, Abdi. Ionas, Miche. Naum, Aba.
Sophon. Aggæus, Zacha. Malachias, Machabæus,
Matthæus, Marcus, Lucas, postremò Ioannes,
Roma. Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,
Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus,
Et Actus, Iacob, Petrus, Ioan. & Iudas, Apoc.

SECVRITAS.

Dum manet in nemore lupus, est plebs absque timore.

Securitas gignit lasciuiam.

Bella gerunt mures, vbi cattum non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

Mus salit in stratum,c

SENE S.

Aetate prudentia redditur.

Amplior in senibus est experientia sensus.

Item:

Prudens consilio vetus est vir,tardus eundo.

Item:

Sunt tria quæ verè Solomoni displicuêre:
Os mendax,fatuúsque senex,paupérque superbus.

Item:

Vt nequeas lædi,maiori semper obedi.

Item:

Vtere consilio,vir amice,senum,tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante senex iuuenem meritò captabit honorem.

Item:

Vis vt honoreris? semper canos venereris.

Senectus ipsa morbus est.

Cornix sæpè lupum non effugit inueteratum.

Item:

Dum se curuat anus,retrò malè sibilat anus.

Item:

Fortè manet iuuenum quis,sed nullus seniorum.

Item:

Indiget ruina sæpè senex ocrea.

Item:

Optamus sensum: dum venit,est malè ventum,
Hoc est gibbosum,surdum,cæcúmque,morosum.

Senectus loquax est.

Bursa vetus more veteri patet ac hiat ore.

Item:

Ex veteri more,vas est vetus absque liquore.

Item:

Vtribus [illegible] vitis,
Nec [illegible] retinere velis.
[illegible] sunt.
Quando senex fueris, [illegible] plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Disce bona fari, bona si nequeas operari.

Item:

Omnibus est nomen, sed non est omnibus omen.

Item:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis maiorem, gemmis herbísque minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Lingua facundi, sectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum dissoluuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit osse carens.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Grata breuitas.

Est Domino gratum, verbum verum breuiatum.

Item:

Est sermo tanto melior, breuior scio quanto.

Leuissima res oratio.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, iuuentus,

Vox audita perit, sed l[illegible] manebit
Et semel emissam non [illegible] verbum.

Qui moderatur labi[illegible]dentissimus est.

Nec nimium taceas, nec verba superflua dicas,
Affectes medium, sic tutus habeberis vsque.

Item:

Non sis verbosus, nec in omni famine mutus.

Item:

Nunc est dicendum, nunc est ratione silendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua sede moratur,
Prouideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item:

Os vnum natura, duas formauit & aures:
Vt plus audiret, quàm loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, sua verba coqui vult prouidus: ô qui
Talia consuescit, semper cum laude senescit.

Item:

Principium verbi, finem quoque respice verbi,
Vt melius possis præmeditata loqui.

Item:

Qui benè vult fari, benè debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus est, decus est & scire tacere:
Hæc duo si poteris scire, peritus eris.

Item:

Si sapiens fore vis, sex serua quæ tibi mando,
Quid loqueris, & vb[illegible] quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

[illegible] potest.
[illegible] re duobus.
[illegible]
Non vult verna probus dominis seruire duobus.
Item:
Vix placet ambobus, qui vult seruire duobus.

Mendacitas, superbia & pigritia in seruis maximè detestanda.

Non habeas seruum, mendacem siue superbum.
Item:
Non retine seruum, quem noueris esse proteruum.
Item:
Sæpè prophetizat seruus quicunque pigrisat.
Item:
Serui plebani sunt omni tempore tardi:
Dum comedunt, sudant: frigescunt, quando laborant.

Serui dominis pareant, fidem ostendentes bonam.

Serui seruite dominis vestris sine lite,
Ne dicant ritè vobis, Nunc nunc procul ite.
Item:
Si fueris verna, probitate sis vndique verna.

SIMILITVDO.

Aequè pars ligni curui ac recti valet igni.

Aequalitas non parit bellum.

Aequalis nullum disrumpit sarcina collum.
Item:
Disparibus bobus rarò trahitur benè currus.
Item:
Diuidet iniquè, nolens partem dare cuique.

Malo nodo malus cuneus.

Asperior sanat grauiores potio morbos.

Dulcia pro dulci, pro
Verba solent: odiu

Ite

Durior immanem succendit sermo furorem.

Item:

Est mirum bellum, quòd asellus culpat asellum:
Pondera saccorum nam portat quilibet horum.

Par præmium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item:

Si modicum valet æs, missæ sunt pauca valentes.

Sæuis inter se conuenit vrsis.

Quando lupum lupula vorat, esurit vndique sylua.

Item:

Quòd lupus est lupulum, nunquam prius est mihi visum.

Item:

Sunt benè concordes iterum, Pilatus, Herodes.

Simile simili gaudet.

Cœtus iniquorum gaudet super acta malorum.

Item:

Consonus esto lupis, cum quibus esse cupis.

Item:

Dum sic ilis simili sociatur, pax datur illi.

Item:

Eligat æquelem prudens sibi quisque sodalem.

Item:

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item:

Ni mihi sis vt ego, non eris alter ego.

Item:

Prudens prudenti, stultus placet insipienti,

Ridens

requirit.

Sæpius est hospes talis, quales sunt hospes.

Item:

Semper adest similis simili, licet vndique vilis.

Item:

Se quærunt & amant similes, simul vndique clamant.

Item:

Sic fuit, est, & erit: similis similem sibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile est vulpi, sociam decipere vulpem.

Item:

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hoc est difficile, vulpem comprendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari sit tibi durum.

Item:

Res miranda, noua picæ fur abstulit oua.

SIMPLICITAS.

Estote prudentes velut serpentes, & simplices sicuti columbæ.

Est bona simplicitas, est mala simplicitas.

Simplicibus facilè imponitur.

Est facilis falli mens falli nescia, falli
Simplicitas facili credulitate solet.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

SIMVLATIO, DISSIMVLATIO.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Empta fides, radice carens, est nescia stare:

Sed perſt

Mel

Mel portas ore: ſed fel

Ite

Pelle ſub agnina latitat [illegible]epe lupina.

Item:

Simplex apparet, ſimplicitate caret.

Item:

Simplicitas extrà eſt, reſidet ſub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, ſunt citharœdi.

Auri natura non ſunt ſplendentia plura.

Item:

Fac tibi deuites ſub falſo nomine mites,
Nec credas vndam placidam non eſſe profundam.

Item:

Flos in pictura non eſt niſi ſola figura.

Item:

Naſo ſtertentes interdum ſunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo, nec virgo probatur
Dependente coma, non clericus ampla corona.

Item:

Non eſt in ſpeculo res quæ ſpeculatur in illo.

Item:

Non infirmatur, quiſquis væ væ tibi fatur.

Item:

Non omnes diſcunt, qui ſcholas vndique quærunt
Sed plures veniunt, vt videantur ibi.

Item:

Non omnes ſancti, qui calcant limina templi.

Item:

Non orat ſemper ſtans intra templa frequenter:
Sed quoque laſciuas interdum quærit amicas.

Item:

[illegible] ve aurum,
[illegible] esse bonum.

Omne quod est rubeum, nomen non impetrat auri:
Omne quod est nitidum, non imitatur ebur.

Item:

Quisque coronatus non presbyter est vocitatus.

Qui nescit dissimulare, nescit imperare.

Nescit regnare, qui nescit dissimulare.

SOLVTIO.

Dum malè computo, sicque recedo, tunc bene soluo.
Solue libens vina, vel non dic, Vina propina.

SOMNIVM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoque referunt.

Ad tribulos asinus, semper sua somnia vertit.

Item:

Somnia de filiquis sus cernit, quando quiescit.

Somnia, falsa veris miscent.

Deludunt multos nunc somnia, quod vetus est mos.

Item:

Interdum veram prætendunt somnia causam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNVS.

Somnus modum non excedat.

Est sanum planè de lecto surgere manè.

Item:

Longa quies somni, vitio fit fomes in omni.

Item:

Sanat, viuificat, ditat quoque surgere manè.

SPES.

Dominus adiutor & protector est sperantium in se.

Cum pasca

In Domino dirum

Ite

In solo sperare Deo, tutissima res est:
Spem tidam nunquam non iubet esse ratam.

Item:

Spes confisa Deo, nunquam confusa recedet:
Magnanimo interea pectore damna feram,
Dum spiro, spero.
Impositis galeis tractantur fœdera pacis.

Item:

Manè sub aurora res vertitur ad meliora,
Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item:

Multum delirat, non sperans dum modo spirat.

Item:

Rebus in aduersis melius sperare superstis.
Spes precio emenda non est.
Plus valet in manibus passer, quàm sub dubio grus.
Spes seruat afflictos, sed & multos decipit.
Cum spes frustratur, non spes, sed pœna vocatur.

Item:

Est spes in dubijs semper comes optima rebus.

Item:

Qui furnum superet hiando, diu puer hiscet.

Item:

Spes reficit dominum, fallit & ipsa suum.

Item:

Spes seruare solet, sublata sorte secunda,
Spe sola solor, spes superesse finit.

STVLTITIA.

Ob res portandas asini vocitantur ad aulas.

Dulce

[illegible]

[illegible] *dat in malo.*

[illegible] mpescere stultus.

[illegible]

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

In ore fatuorum cor illorum.

Insipiens fatur subitò, quicquid meditatur.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat, quod habet sub corde reuelat.

Stultus nescit vti fœlicitate.

Cuius mens stulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Stultus habens plura, vorat hæc viuens sine cura.

Stulto homine nihil intractabilius.

Argue consultum, te diliget: argue stultum,
Auertet vultum, nec te dimittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite iocari.

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item:

Mori morantur, quocunque sub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bona stultum.

Item:

Quo plus superstat fatuus, eo stultior extat.

Item:

Vnus blax multos facit per secula stultos.

Stulti facilè lætantur, & tristantur.

Lætatur

Lætatur stu

Lætificat stultum d

Stultus quando videt, quo[illegible]ntra puellula ridet,
Mox fatuus credit, se quòd amare velit.

Item:

Stultus ridere solet, & pro gramine fieri.

Stulti improuidi sunt.

Insipiens curam malè gestat corde futuram.

Item:

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Stulti magis ex sermone, quàm aspectu cognoscuntur.

Aestimo quòd multi sunt irrasi, quasi stulti.

Item:

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

Item:

Irrasos multos inuenimus vndique stultos.

Item:

Multi sunt asini nunquam saccis onerati.

Item:

Sunt asini multi, solùm bino pede fulti.

TACITVRNITAS.

Non semper silendum. vide Sermo.

Qui tacet vt mutus, rarò fit munere tutus.

Qui tacet, annuere videtur.

Non contradicens dicitur esse sequens.

Silentij vtilissimum præmium.

Nil melius verè, quàm cum ratione tacere.

Item:

Sæpe carent multa responsis verbula stulta.

Item:

Vt mala vitentur, aliquando verba tacentur.

Tacere

[illegible]

Perdo filere [illegible] [illegible]lum.

[illegible]

[illegible] [illegible]sse probatur.

T[illegible]AS.

Sat citò, si sat bene.

Est multum factum, si sit bene quodque peractum.

Tardè venientes, malè sedentes.

Pòst teneat sedem, qui post me construit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & fercula sumere quærit,
Aut malè prandebit, aut sedis honore carebit.

Item:

Sæpe domum propriam vir reperit vndique clausam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui sumus Dei, sobrij simus.

Non vt edas, viuas: sed edas, vt viuere possis.

Item:

Visne coronari, vis delitijs saturari?
Istud tibi præsto dictum breue: Sobrius esto.

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibat hunc tractátque decenter.

Item:

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus.

Item:

Gulæ pone metas, vt sit tibi longior ætas.

Item:

Non tibi sit venter dominus, sed viue decenter:
Vt medicus fatur, parcus de morte leuatur.

Item:

Parcito sæpe cibis, & sic annosior ibis.

Item:

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item:

Pauca volup

Sanior esse potes, si

Item:

Si vitare velis morbos, & viuere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satiatus.

Item:

Sume cibum modicè, modico natura fouetur:
Crapula vitetur, ne corpus mensque grauetur.

Item:

Vix erit intereus tibi, si scis mandere pareus.

TEMPVS.

Accommodate tempori.

Et toga sit talis, si ventus sit borealis.

Item:

Simonis Iudæ non debes currere nudè

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendet stiria tignis.

Fugit irreparabile tempus.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, inuentus.

Item:

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges genio: sed labitur ætas:
Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit.

Item:

Non stat per menses septem Maius redolentes.

Item:

Quàm breuis est hora, quæ labat absque mora!

Item:

Tempora

[illegible] ruchs.

[illegible] ſunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit ſecum vertíque volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe ſpe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item:

Ipſa etiam veniens conſumit ſaxa vetuſtas,
Et nullum eſt quod non tempore cadat opus.

Item:

Mulcet longa dies ſæuum indomitúmque leonem.

Item:

Non ſibi, ſed rebus, peritura tempora currunt,
Quæ vel erant, vel erunt, vel ſunt, vel origine ſurgunt,
Creſcunt, aut pereunt, ſemper aguntur, agunt.

Item:

Tempore miteſcunt, poſita feritate, leones:
Tempore leniri tygris & vrſa ſolet.

Item:

Tempore ſanatur, quod ratione nequit.

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni,
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque:
Si fuerint venti, naſcuntur prælia genti:
Si nix aut pluuia, deſignat tempora cara.
Dat Clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,
Aeſtuat Vrbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Ver Petro detur: æſtas exinde ſequetur,

Hanc

Hanc dab
Festum Cl
Longè clares
Luna crescente, tu c
Nam dum decrescit fi
Pocula Ianus amat, sed Februus Algeo clamat,
Martius arua fodit, sed Aprilis florida prodit,
Flos & fons nemorum sunt Maio fomes amorum,
Dat Iunius fœna, Iulio resecatur auena,
Augustus spicas, September colligit uuas,
Seminat October, spoliat virgulta Nouember,
Quærit habere cibum, porcum mactando December.
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altiuolans volueris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIVM.

Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inueniet falsos testes, qui quæritat illos.

TIMOR.

Pro[illegible] est timori semper in peius fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisque timet, tantum fugit.

Sic adstat socio, sicut lepus ipse molosso.

Item:

Si timor in mente, currit vetus ipse repentè.

Res est imperiosa, timor.

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,

Sæpè

…nauta fuiſſet.

Item:

Non venit ad ſyluam, qui cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemq; timens, malus eſt venator & amens.

Vbi timor, ibi pudor.

Debet adeſſe timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer creſcit, & non metuendo paueſcit,
Tunc ſibi decreſcit honor omnis, quando ſeneſcit.

VALETVDO.

Si non ægrotat, benè mingit qui benè potat.

VENATIO.

Dum canibus ceruus capitur, philomeláque niſo,
Dum volat accipiter, quaſi tunc ſumus in paradiſo.

VENVS. Vide Amor, & Meretrix.

Curis arctatur, ſi quis Veneri ſociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem vnuſquiſq; proximo ſuo.

Verbum laudatur, ſi factum tale ſequatur.

Veritas odium parit.

Diſplicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item:

Oſtia clauſa ſera mihi ſunt, quia profero vera.

VESTITVS ET
Ornatus.

Veſtes fœmineæ benè nocte tegunt, quia longæ.

Simia

Cinge ca
Si fueris prid

Est in persona pudor

Vestis virum facit.

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant.

Item:

In vili veste nemo tractatur honestè.

Item:

Si careas veste, nec sis vestitus honestè,
Nullius es laudis, quamuis sapis omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Vestes, non homines, omnis honorat homo.

Item:

Vir benè vestitus, in millibus esse peritus
Creditur, in mille quamuis idiota sit ille.

Veste decenti tegatur corpus.

In curta tunica, saltat miles quasi pica.

Item:

Inuidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non cures iuuenis multum, qua veste tegaris:
In vestimentis non est sapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amat, fit pauper adultus.

VEXATIO.

Est misero peius derisio, quàm dolor eius.

VICINITAS.

Proximus Ecclesiæ semper vult vltimus esse.
Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Melior

vobis virtutes.

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Inuia virtuti nulla est via.

Ire bonus sanguis quò nescit, repit vt anguis.

Virtus auro nobilior est.

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum:
Nempe bonos mores, thesauros interiores,
Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures.

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene se ditat, qui semper noxia vitat.

Item:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitij.

Est virtus verè, semper malefacta cauere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,
Ni studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille, ri[illegible]
Quàm regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem,
Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item:

Malle p[illegible]
Aeacidæ
Quàm te [illegible]

Miremur potius,quo[illegible]
Quàm qui corporeis [illegible]

Item:

Nobilitas morum plus ornat,quàm genitorum.

Item:

Nobiliter viuens & agens,hæc nobilis est gens.

Item:

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item:

Scire bonos mores,dat diuitias & honores:
Donabit scire miseros cum regibus ire.

Item:

Virtus nobilitat hominem: virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in se habet bona.

Dilige virtutem,si vis retinere salutem.

Item:

Fac bene,dic parum,si te vis reddere charum.

Item:

Nulla valet vita,nisi sit virtute polita.

Item:

Vir bonus est pluris,quàm tota scientia iuris.

Item:

Vir sine virtute,semper manet absque salute.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt,non ad honores.

VITA.

Vita æterna,vide Iudicium extremum.

Vita

[illegible] uis.

[illegible]

Est tua vita breuis, [illegible], cras morieris.

Item:

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore:
Sed sapiens benè scit, quantum sit plena dolore.

Item:

Heu patimur mulctas pro vili corpore multas.

Item:

Itur quò, scitur: nescitur quando reditur.

Item:

Non potest sine væ nunc viuere filius Euæ.

Item:

Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut arundo.

Item:

Omnibus in terris dolor est, regionibus, aulis,
Vrbibus, in cunctis cura labórque locis.

Item:

Quid prodest homini, si viuat secula centum?
Cum moritur, vitam transisse putat quasi ventum.

Item:

Vita breuis, velut vmbra leuis, sic annihilatur,
Sic vadit, subitóque cadit, dum stare putatur.

Item:

Vita quid est hominis, nisi res vallata ruinis?

Item:

Vita quid est? labor est, & habendi vana cupido,
Tristis ad extremum sollicitudo diem.

Vita magis in pretio est quàm quæque temporalia bona.

Vt vitam redimas, vestes ac omnia vendas.

Nuſquam

Omni fine ſoli dom

Item

Sermo ſolius eſt quaſi dimidius.

Item:

Solus quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item:

Vnus homo veram nunquam facit eſſe choream.

Vnicus oculus chariſſimus.

Solus tergendus oculus ſit & aſpiciendus.

VOLVNTAS.

Deus operatur & velle & perficere.

Non eſt velle bonum mihi vel tibi perpetuatum.

Volenti facile eſt imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil eſt graue.

Hoc portat leniter, quod portat quiſque libenter.

Volentem bouem ducito.

Bos ad aquam ductus, non vult potare coactus.

Item:

Inuitis canibus nil venator capit vllus.

Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito pulcrè, & plenè laudare memento.

Item:

Hoſpitis in menſa vultum, non fercula penſa.

Item:

Pauperis in menſa vires, non fercula penſa.

VOLVPTAS.

Delitijs ad aſtra non itur.

Aſper

[illegible] ptas.

[illegible] sperne voluptate[illegible] cole sobrietatem:
Hæc quos prostrauit, virtutibus euacuauit:
Hæc quos subiecit, pecudes sine robore fecit:
Hæc regit & munit, superis coniungit & vnit.

Item:

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

VSVS.

Vsus facit artem.

Artem discamus, vsum verò teneamus.

Item:

Doctrinæ pater est vsus: doctrina scholaris
Intercisa perit, continuata viget.

VVLGVS.

Vulgo instabili satisfacere nemo potest.

Prauo seruit hero, qui vulgo seruit iniquo.

CONCLVSIO.

O homo deuita peccatum, tótque pericla:
Nam si cæcus eris, nullóque dolore moueris,
Atque Deum spernes, animam cum corpore perdes:
Et nisi parebis, cœlesti sede carebis.

Prouerb. 20.

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunq; his delectatur, non erit sapiens.

Prouerb. 31.

Noli regibus ô Lamuel, noli regbus dare vinum: quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas. Ne fortè bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

Væ q
tandum v

Væ qui potentes
ad miscendam ebrietatem

Esaiæ. 28.

Verùm hi quoq; præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt. Sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordium q;, ita vt non esset vltrà locus, &c.

Oseæ 4.

Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor.

Habacuc 2.

Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius. Repletus es ignominia pro gloria. Bibe tu quoque, & cõsopire. Circundabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuã, &c.

Ecclesiasticus 31.

Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & tortura viro infrunito, somnus sanitatis in homine parco.

Ibidem.

Diligens, in vino noli prouocare, multos enim exterminauit vinum, &c.

Ibidem.

Vinum in iocunditatem creatũ est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis vinũ moderatè potatũ. Sanitas est animæ & corporis, sobriè potus. Vinũ multũ potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Ecclesiasticus 37.

Propter

[illegible]stinens

[illegible] ieiunium,

[illegible]orda vestra in cra-

[illegible] ebrieta[illegible]

Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus: non in comeßationibus & ebrietatibus. 1.Corin.5.

Si is qui frater nominatur, ebriosus est, cum huiusmodi nec cibum sumite. Gal.5.

Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Ephes.5.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

1.Thes.5.

Non sumus noctis neque tenebrarum, Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrij simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt, Nos autem qui diei sumus, sobrij simus.

Ad Tit.2.

Loquere quæ decent sanam doctrinam, vt senes sobrij sint.

1.Pet.4.

Sat est nobis, quòd anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patrauerimus, cum versaremur in las[illegible]ijs, concupiscentijs, vinolentijs, comessationibus, compot[illegible]onibus, &c. Sitis igitur sobrij & vigilantes ad orandum.

1.Pet.5.

Sobrij estote, vigilate: quoniam aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, querens quem deuoret.

IN MENDACES OBTRECTATORES,

In detractatores malè qui furantur honores,

Atque
Hæc ed
Laus tibi
Dextræ scripto

Si tibi copia, si sap[illegible]
Sola superbia destruit omnia, si com[illegible]

Londini, tetur.

Excudebat Christophorus Barkerus.

Vespera nunc venit, nobiscum [illegible] ma-
neto,
Extingui lucem nec patiare tuam

Janus Theochari Tran:
Jesus Tutor Tutus.

Animus remigrat nunc domum mihi
pro redit[illegible] mod[illegible] [illegible]. [illegible] hommer

Christiernus Christierni Torup

manu sua